

P. Reginald Garrigou-Lagrange, O.P.

KOLM PÖÖRDUMIST VAIMUELUS

Fr. Reginald Garrigou-Lagrange. *The Three Conversions in the Spiritual Life*. TAN-Books, Rockford, Ill. 2002.

IMPRIMATUR: Leonellus Can. Evans
Vic. Gen.
Westmonasterii,
Die 4a Maii 1938

Tõlkinud Aive Haljand

Nägime, et apostlite muutumine Nelipühapäeval oli nende kolmas pöördumine. Midagi sarnast peab toimuma iga kristlase elus, kui tal tuleb meistrite teelt täiuslike teele astuda. Püha Risti-Johannes ütleb, et siin peab toimuma põhjalik vaimu puhastumine, nagu pidi toimuma meelte puhastumine, et astuda algajate teelt meistrite teele, mida tavaliselt nimetatakse valgustavaks teeks. Ja just nagu esimene pöördumine – millega me pöördume ära maailmast käimaks Jumala radu – nõuab usu, lootuse, armastuse ja kahetsuse akte, siis on nii ka kahe teise pöördumisega. Kuid siin on teoloogalsete vooruste aktid palju sügavamad: Jumal, kelle mõjul me neid akte teeme, ajab vagu meie hingese samas suunas, kuid palju sügavamalt.

SISU

EESSÕNA	
I ELU ARMUS JA ESIMESE PÖÖRDUMISE TÄHTSUS	
II TEINE PÖÖRDUMINE – VALGUSTAVALE TEELE ASUMINE.....	
III KOLMAS PÖÖRDUMINE EHK HINGE MUUTUMINE	

IV VAIMUELU KOLM ASTET ASKETISMIS JA MÜSTIKAS

V VAIMUELU KOLMELE ASTMELE ISELOOMULIKUD JOONED

VI JUMALARIIGI RAHU – TAEVASE ELU EELMÄNG.....

MÄRKUS: KUTSEST USUMÜSTEERIUMIDE SISEKAEMUSLIKULE PALVELE
.....

EESSÕNA

KÄESOLEV kõigile vaimsetele hingedele jõukohane raamat on tegelikult kokkuvõtte kahest suuremast tööst, mida pole aga ilmtingimata vaja lugeda, et siinkirjutatut paremini mõista.

Raamatus *Perfection chrétienne et contemplation*¹ näitasime, et püha Thomase ja püha Risti-Johannese formuleeritud põhimõtete järgi seisneb kristlik täiuslikkus eelkõige armastuses, kahe tähtsa käsu täiuslikus täitmisel: „Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma jõuga ja kogu oma mõistusega, ning oma ligimest kui iseennast!“² Samas raamatus võis näha, et *usumüsteeriumide* – meis elava Kolmainuse, lunastava Lihakssaamise, Risti ja Euharistia – *sisekaemuslik palve* on pühaduse normaalne tee.

Samade põhimõtete järgi oleme mujal³ käsitlenud hädavajalikku puhastumist saavutamaks täiuslikku armastust Jumala ja kaasinimese vastu, osutades erilist tähelepanu sellele, et meelte passiivne puhastumine tähistab astumist valgustavale teele ja hinge puhastumine tähistab astumist täiusliku ühendavale teele.

Mitmetelt poolt jõudsid meieni palved, et me teeksime nende kahe töö lühikokkuvõtte, toomaks reljeefselt välja askeetilise ja müstilise teoloogia põhiprintsiibid. Siiski pole me tahtnud teisel öeldut lihtsalt korrata. Seega on meie kavatsus käsitleda kogu ainekust vaatepunktist, mis on samal ajal nii lihtsam kui ka ülevam, ja rääkida vaimuelu kolmest perioodist ning eriti kolmest pöördumisest, millest need alguse saavad.

Esimene peatükk vaatleb elu armus ja esimese pöördumise tähtsust. Järgnevad peatükid käsitlevad edenemist vaimuelus, eriliselt rõhutades kahte teist pöördumist ehk muutumist, mis vastavalt tähistavad valgustava ja ühendava tee algust.

Kolmele teele vastavad vaimse arenemise osad, mida on alates pühast Augustinusest ja Dionysiususest üldiselt tunnustatud, on erinevates vaimsust käsitlevates traktaatides reeglipäraselt korratuna liiga kulunud. Kuid nende sügav tõde, nende tähendus, viljakus ja eluline eesmärk saavad ilmsiks, kui seda seletada meie ihuliku elu perioodide analoogiatega kaudu ja samuti siis – asi, mida tihti unustatakse –, kui seda võrrelda apostlite vaimse arengu etappidega. Apostlid võlgnevad oma kujundamise otse meie Issandale ja pühakute õpetuse järgi peaks see kujundamine meie sees taaskorduma.

¹ R. Garrigou-Lagrange. „Kristlik täiuslikkus ja kontemplatsioon“. – *Tlk.*

² Lk 10, 27.

³ Raamatus *L'Amour de Dieu et la Croix de Jésus* („Jumala armastus ja Jeesuse Rist“). – *Tlk.*

Nad on eeskujud meile ja eriti preestritele. Ja iga kristlane peaks teatavas mõttes olema apostel ja elama ise Kristuse elu ning olema võimeline seda ka teistele edasi andma.

Suurim rõhk asetatakse selles raamatus elementaarsetele tõdedele. Me oleme varmad unustama, et kõige ülevamad ja kõige elulisemad tõed on just nimelt elementaarsed tõed, mida on sügavalt uuritud, palvetes vaadeldud ja võetud üleloomuliku kontemplatsiooni objektiks.⁴

Kui paljudelt evangeeliumidega sina-peal olijatelt küsida, kas seal kusagil mainitakse teist pöördumist, siis oleks vastus arvatavasti eitav. Ja ometi võtab meie Issand selles suhtes väga selge seisukoha. Püha Markus jutustab, et kui Jeesus oli oma viimasel reisil Galileasse Kapernauma jõudnud, küsis Ta temalt: „Mille üle te tee peal arutlesite?” Nemad aga jäid vaik, sest nad olid teel omavahel arutanud, kes on suurim.“⁵ Ja Matteuse evangeeliumist, kus kirjeldatakse sama sündmust, loeme: „Ja Jeesus kutsus ühe lapse, pani nende keskele seisma ja ütles: „Tõesti, ma ütlen teile, kui te ei pöördu ega saa kui lapsed, ei pääse te taevariiki!”⁶ Kas pole see silmnähtav viide teisele pöördumisele? Jeesus räägib apostlitele, kes olid talle järgnenud, kes olid jaganud Tema ametit, kes võtavad vastu Kommuniooni Viimsel Õhtusöömaajal ja kellest kolm läksid Tema järel Tabori mäele. Nad on armuseisundis, kuid ometi räägib Ta neile teise pöördumise vajadusest, et minna kaugemale Taevariiki ehk Jumala lähedusse. Ja eriti ütles Ta seda Peetrusele: „Siimon, Siimon, vaata, Saatan on väga püüdnud sõeluda teid nagu nisu! Aga mina olen sinu pärast Jumalat palunud, et su usk ei lõpeks. Ja kui sa ükskord pöördud, siis kinnita oma vendi!”⁷ See on viide Peetruse teisele pöördumisele, mis leiab aset Kannatusaja lõpul, kohe pärast Tema mahasalgamist.

Suurem osa sellest raamatust ongi pühendatud teisele pöördumisele.

I peatükk

ELU ARMUS JA ESIMESE PÖÖRDUMISE TÄHTSUS

SISEELU on kõigile hädavajalik. See peab meie hinges pidevalt arenema, rohkem kui see, mida me nimetame intellektuaalseks eluks, rohkem kui teadus-, kunsti- või kirjanduselu. Me elame siseelu oma hingesügavuses – see on kogu inimese elu, mitte ainult ühe või teise tema võime oma. Ja seda hinnates võidab meie intellektuaalne elu määratult. Sellest saab hindamatut kasu, kui vaimuelu asendamispuude asemel tunnistada selle vajalikkust ja tähtsust ning võtta rõõmuga vastu selle õnnistav mõju – teoloogalsete vooruste ja Püha Vaimu andide mõju. Kui sügava tähtsusega meie subjekt on, selgub

⁴ Asjakohane näide on Siena püha Katariina „Dialogo jumalikust Ettehooldusest“ (*Dialogo della Divina Provvidenza*), millele nendel lehekülgedel sageli viitame. Lugeses seda kahekümne või kahekümne viie aastaselt, on võib-olla raske mõista seal selgitatud õpetust, mis näib rõhutavat ainult elementaarseid tõdesid ning pöördub vähe tundelisuse ja kujutlusvõime poole. Kuid kui seda lugeda hiljem, kui otsustusvõime on küpsem, siis on näha, et neid lihtsaid tõdesid selgitatakse väga sügaval ja üleval viisil ning samal ajal väga kainelt. Suur pühak dikteeris seda ekstaasis olles. Tema õpetus on püha Thomase ja püha Risti-Johannese omaga täielikult kooskõlas. Kunagi pole keegi täheldanud mingit vastuolu Siena püha Katariina ja Ingellikü Doktorite vahel, samuti ei näe me ka kedagi, kes mahuks tema ning „Hinge pimedade öö“ (püha Risti-Johannese teos *Noche oscura del alma*. – Tlk.) autori vahele.

⁵ Mk 9, 33-34.

⁶ Mt 18, 2.

⁷ Lk 22, 31-32.

neist samadest sõnadest, mida kasutasime: intellektuaalsus ja vaimsus. Ja see ei ole meile tähtis mitte ainult kui üksikisikutele, vaid ta on seda ka meie ühiskondlikes suhetes, sest ilmselgelt ei saa me avaldada oma kaasinimestele tegelikku ja sügavat mõju, kui meil endil pole tõelist siseelu.

Siseelu hädavajalikkus

Tungiv vajadus pühenduda ühele hädavajalikule asjale ilmneb eriti neil üldise kaose ja rahutuse päevil, mil nii palju inimesi ja rahvaid jätab hooletusse oma tõelise saatuse, andudes täielikult maise vara hankimisele, mõistmata, kui väärtusetu see on igaveste vaimurikkustega võrreldes.

Ja ometi on püha Augustinuse ütlus täiesti õige: „Erinevalt vaimsetest hüvedest ei saa materiaalsed hüved tervikuna ja üheaegselt kuuluda rohkem kui ühele isikule.“⁸ Seesama maja, seesama maa ei saa täielikult kuuluda mitmele inimesele korraga ega seesama territoorium mitmele rahvale. Ja siin asubki õnnetu huvidekonflikti põhjus, mis kerkib maiste varade palavikulistest otsingutest.

Teisalt, nagu püha Augustinus tihti meenutab, saab vaimuvara kogu oma terviklikkuses kuuluda kõigile inimestele korraga ja samal ajal igäühele neist, rikkumata mingilgi viisil nendevahelist rahu. Tõepoolest, mida rohkem on neid, kes seda ühiselt naudivad, seda täielikumalt me seda omame. Seesama tõde, seesama voores, seesama Jumal saavad meile kuuluda samal viisil ja keegi ei takista millegagi nende teisi omajaid. Sellised on ammendamatud vaimurikkused, mis saavad olla kõigi omand ja samal ajal rahuldada igäühe tahtmisi. Tõesti, ainult siis saame tõde omada täielikult, kui me seda teistele õpetame, kui me jagame teistega oma kontemplatsiooni; ainult siis armastame voores tõeliselt, kui me tahame, et ka teised seda armastaksid; ainult siis armastame Jumalat täiesti, kui me soovime, et kõik Teda armastaksid. Anna raha välja või kuluta seda – ja see pole enam sinu. Kuid anna teistele Jumal, ja sa saad Teda iseenda jaoks täielikumalt. Võime minna isegi kaugemale ja öelda, et kui me tahaksime, et kasvõi üksainus hing Temast ilma jääb, kui me jätaksime üheainsa hinge – isegi hinge, kes meid taga kiusab ja laimab – ilma oma armastusest, siis oleks Jumal meie jaoks kadunud.

See tõde, nii lihtne ja ometi nii ülev, on valgustava printsiiibi sünnitaja: mida enam ihaldatakse materiaalseid hüvesid nende endi pärast, seda enam kipuvad need põhjustama inimestevahelisi lahkhelisid, sellal kui vaimsed hüved ühendavad inimesi seda tihedamalt, mida rohkem neid armastatakse. See printsiiip aitab meil hinnata, kui hädavajalik on siseelu, ja muuseas peitub selles tegelikult ka tänapäeva maailma piinavate sotsiaalprobleemide ja ökoloogilise kriisi lahendus. Evangeelium ütleb seda väga lihtsalt: „Pigem otsige Tema kuningriiki, siis antakse kõik see teile pealegi!“⁹ Kui maailm on täna oma surivoodil, siis seda sellepärast, et ta ei pea enam silmas fundamentaalset tõde, mis on iga kristlase jaoks enesestmõistetav.

Kõige sügavamad ja elulisemad on tegelikult need elementaarsed tõed, mis läbi pika meditatsiooni ja sügava mõtlemise on saanud meie elunormiks, teisisõnu, need tõed, mis on meie tavapärase kontemplatsiooni objektid.

⁸ Püha Thomas viitab sageli sellele Augustinuse mõttele: *cf* I-IIae, Q. XXVIII, art. 4, ad 2; III, Q. XXIII, art. I, ad 3.

⁹ Lk 12, 31.

Nüüd näitab Jumal inimestele, millise suure vea nad teevad, kui nad püüavad ilma Temata tegutseda, kui nad peavad maist naudingut oma kõrgeimaks hüveks, pöörates sel moel pahupidi terve väärtuste skaala ehk, nagu muistsed filosoofid seda väljendavad, eesmärkide subordinatsiooni. Maiste hüvede kehva kvaliteedi kompenseerimise lootuses püüavad inimesed suurendada nende kvantiteeti, materiaalse naudigu pärast püüavad nad toota nii palju kui võimalik. Nad konstrueerivad masinaid, et suurendada toodangut ja saada suuremat kasumit. See on lõppeesmärk. Kuid milline on tagajärg? Ülejääki ei saa müüa, see läheb raisku, ja tulemus on tööpuudus. Tööline nälgib pealesunnitud tegevusetuses, samal ajal kui teised surevad liigsöömise kätte. Maailma praegust olukorda nimetatakse kriisiks. Kuid tegelikult on see rohkem kui kriis, see on asjade seisukord, mida – kui inimestel oleks ainult silmi, millega näha – tuleks avalikustada, see peaks näitama inimestele, et nad on otsinud oma lõppeesmärki sealt, kust seda leida ei saa – maisest naudingust Jumala asemel. Nad otsivad õnne materiaalse omandi küllusest, mis on võimetu seda andma, omandist, mis külvab lahkeli nende vahele, kes seda otsivad, ja seda suuremat lahkeli, mida ahnemalt on otsitud.

Tee materiaalse hüvega, mida tahad: jaga see võrdselt laiali, anna kõigi ühiseks omandiks – see ei ole rohi kurja vastu, sest niikaua kui maine vara säilitab oma loomuse ja inimene enda oma, ei leia ta kunagi selles õnne. Rohi on see ja ainult see: pidada silmas *ainsat hädavajalikku asja* ja paluda Jumalat anda meile *pühakuid, kes elavad ainult selle mõttega*, pühakuid, kes annavad maailmale vaimu, mida see vajab. Rasketel aegadel on Jumal meile alati pühakuid saatnud. Täna vajame neid eriti.

Siseelu printsiip

Siseelu hädavajalikkust ja tõelist olemust on tähtis meenutada seda enam, et selle õiget käsitusviisi, nagu see on antud Evangeeliumis, püha Pauluse kirjades ja terves Traditsioonis, on paljud väärideed osaliselt moonutanud. Eriti selge on see, et siseelu mõistet on luterlikus õigeksmõistmise või pöördumise teoorias radikaalselt rikutud. Selle teooria järgi ei ole pöördunu surmapatud uue elu armus ja armastuse andmise läbi tegelikult kustutatud, nad on lihtsalt kaetud, looritatud usuga Lunastajasse ja neid ei panda enam tegijale süüks. Seal pole sisemist õigeksmõistmist, hinge sisemist uuenemist, inimest peetakse õigeks, omistades talle ainult väliselt Kristuse õigluse. Selle seisukoha järgi ei ole selleks, et olla Jumala silmis õige, vaja seda armastust, millega me armastame Jumalat üleloomulikult ja oma kaasinimesi Jumala pärast. Tegelikult jääb selle käsitluse järgi inimene ikkagi patuseks, rikutuks ehk vaimselt surnuks, kui kindlalt ta Lunastaja Kristusesse ka ei usuks.¹⁰

¹⁰ Luther läks oma ütlemistes isegi nii kaugele: *Pecca fortiter et crede firmius* – patusta tugevalt ja usu veel tugevamalt ja sa saad päästetud. Luther ei tahtnud sellega inimesi patule õhutada, vaid rõhutas, et head teod on pääsemiseks kasutud – piisab ainult usust Kristusesse. Ta ütles küllalt õigesti (*Werke*, Weimar, XII, 559 (1523): „Kui sa usud, siis tulenevad sinu usust tingimata head teod.“ Kuid nagu Maritain [Püha Thomase õpetuse tänapäevakeelde tõlkija, neotomismi rajaja. – *Tlk.*] õigesti täheldab (*Notes sur Luther; Trois Réformateurs*, 2. ed., appendix), „tulenevad tema meelest head teod päästvast usust nagu teatud kõrvalnähtus“. Pealegi on armastus, mis sellele usule järgneb, pigem ligimesearmastus kui armastus Jumala vastu. Ja nii on armastuse mõiste degradeeritud, aste-astmelt oma üleloomulikust ja Jumala-poolsest sisust tühjendatud ja tehtud võrdseks halastusteoga. Igal juhul jääb kehtima, et Lutheri meelest mõistetakse

See tõsine väärkäsitlus, mis kahandas üleloomuliku elu ainult Kristusesse uskumisele, lülitades välja pühitseva armu, armastuse ja halastusteod, oli määratud järkjärgult viima naturalismini, mis pidi lõppema sellega, et õigeks peetakse inimest, kes oma uskumistest hoolimata hindab ja praktiseerib neid loomulikke voorusi, mida tundsid juba paganlikud filosoofid, kes elasid enne Kristust.¹¹

Sellist seisukohta omades ei teki isegi küsimust, mis on tegelikult esmase tähtsusega: kas inimene on oma praeguses seisundis ilma jumaliku armu abita võimeline kinni pidama kõigist loomuseaduse ettekirjutustest, kaasa arvatud need, mis on seotud Jumalaga? Kas ta on võimeline ilma armuta armastama Jumalat, ülimat Hüve, meie loomuse loojat, ja armastama Teda mitte ainult tagajärjete kiindumusega, vaid tõeliselt tegusa armastusega, armastama rohkem kui ta armastab ennast ja rohkem kui ta armastab midagi muud? Esimesed protestandid oleksid kindlasti vastanud eitavalt, nagu seda alati on teinud katoliku teoloogid.¹² Liberaalne protestantism, Lutheri teoloogia tagajärg, aga isegi ei esita sellist küsimust, sest ta ei tunnista armu hädavajalikkust, meisse valatud üleloomuliku elu hädavajalikkust.

Sellest hoolimata kordub küsimus üldisemas vormis: kas inimene on *ilma kõrgemalt tuleva abita* võimeline ületama iseennast ning tõeliselt ja tõhusalt armastama Tõde ja Headust rohkem kui iseennast?

On selge, et need probleemid on seotud peamiselt meie siseelu loomuse probleemidega, sest meie siseelu ei ole midagi muud kui teadmine Tõest ja Hüve armastamine ehk, paremini väljendudes, teadmine Jumalast ja Tema armastamine.

Selleks et täielikult hinnata ülevat siseelu käsitust, mille annab Pühakiri ja eriti Evangeelium, peab uurima õigeksmõistmise ja pühitseva armu teoloogilist käsitlust.

inimene õigeks lihtsalt usust Kristusesse, isegi kui pattu ligimesearmastuse või Jumala üleloomuliku armastuse andmise läbi ei kustutata.

¹¹ J. Maritain näitab väga selgelt, kuidas protestantismi printsiipidest tekib tahes tahtmata naturalism: "Luterliku teoloogia järgi oleme need meie ise, ja ainult meie ise, kes haaravad kinni Kristuse mantlist, et sellega 'katta kogu oma häbi'." Need oleme meie, kes „hüppavad oma patust Kristuse õiglusesse, arvates, et omavad Kristuse pühadust sama kindlalt nagu oma keha“. Luterlikku teoloogiat õigeksmõistmisest usu läbi võib nimetada lootusetusest sündinud pelagianismiks. Lõppkokkuvõttes on see inimene, kes on jätetud oma lunastust saavutama, ergutades end lootusetu usuga Kristusesse. Inimloomus tuleb seega kõrvale heita nagu kasutu teoloogiline lisand, armu kaitserüü, mis talle midagi ei tähenda, ja kanda oma usaldus Kristuse vastu üle iseendale – ja tulemuseks on vabastatud loom, kelle vääramatu ja pidev progress on maailma imetusobjektiks. Lutheris ja tema teoorias oleme – vaimses ja religioosnes mõttes – *Ego adventi* tunnistajaks.

„Me ütleme, et see on nii *tegelikult*; see on Lutheri teoloogia vältimatu tulemus, kuid see ei takista seda sama teoloogiat teoorias vastupidiseid liialdusi tegemast. ... Ja nii räägib meile Luther, et pääsemine ja usk on sel määral Jumala ja Kristuse kätes, et *ainult* see on meie lunastustöös tegus, ilma igasuguse meiepoolse osaluseta. ... Lutheri teoloogia kõikus nende kahe lahenduse vahel: teoorias peab ilmselt valitsema esimene – Kristus üksi, ilma meiepoolse osaluseta, on meie pääsemise põhjustaja. Kuid kuna psühholoogiliselt on inimlikku tegevust maha suruda võimatu, siis *tegelikult* valitseb vältimatult teine.“ On ajalooline tõde, et liberaalne protestantism lõppes naturalismiga.

¹² Cf. P. Thomas, I-IIae, Q. CIX, art. 3: *Homo in statu naturae integrae dilectionem sui ipsius referebat ad amorem Dei sicut ad finem, et similiter dilectionem aliarum rerum, et ita Deum diligebat plus quam seipsum et super omnia. Sed in statu naturae corruptae homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quae propter corruptionem naturae sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei. Ibid., art. 4: In statu naturae corruptae, non potest homo implere omnia mandata divina sine gratia sanante.*

Siiski võime siin rõhutada kristliku vaimuelu ehk kristliku müstitsismi põhitõde, mida katoliku Kirik on alati õpetanud.

Esiteks on selge, et Pühakirja järgi patuse õigeksmõistmine või pöördumine ei kata pelgalt tema patte nagu mantliga, vaid kustutab need uue elu andmisega. „Jumal, ole mulle armuline oma heldust mööda, kustuta mu üleastumised oma rohket halastust mööda!“ anub psalmist. „Pese mind hästi mu süüteost ja puhasta mind mu patust! ... Puhasta mind patust iisopiga, et ma saaksin puhtaks; pese mind, siis ma lähen valgemaks kui lumi! ... Kustuta kõik mu pahateod! Loo mulle, Jumal, puhas süda, ja uuenda mu sees kindel vaim! Ära heida mind ära oma palge eest ja ära võta minult ära oma Püha Vaimu! Anna mulle tagasi rõõmustus sinu päästest, ja heameelne Vaim toetagu mind!“¹³

Prohvetid kasutavad sarnast keelt. Nii räägib Jumal prohvet Jesaja läbi: „Mina, mina olen see, kes kustutab su üleastumised iseene pärast!“¹⁴ Sama väljend läbib kogu Piiblit: Jumal ei rahuldu ainult meie pattude kinnikatmisega, Ta kustutab need, Ta võtab need ära. Ja seepärast ütleb Ristija Johannes, kui näeb Jeesust enda juurde tulemas: „Vaata, see on Jumala Tall, kes kannab ära maailma patu!“¹⁵ Sama mõtte leiame püha Johannese esimesest kirjast: „Jeesuse, Tema Poja veri puhastab meid kogu patust.“¹⁶ Püha Paulus kirjutab sarnaselt oma esimeses kirjas korintlastele: „Ei vargad ega ahned, ei joodikud ega pilkajad ega riisujad päri Jumala riiki! Ja sellised olid mõned teiegi seast. Kuid teie olete puhtaks pestud, te olete pühitsetud, te olete õigeks tehtud Issanda Jeesuse Kristuse Nimes ja meie Jumala Vaimus.“¹⁷

Kui oleks tõsi, et pöördumisega kaetakse meie patud ainult kinni, mitte ei kustutata, järelduks sellest, et inimene on korraga õiglane ja jumalatu, õigeksmõistetud ja ikkagi patuseisundis. Jumal armastaks patustajat nagu oma sõpra, vaatamata tema hinge rikutusele, mida Ta ilmselt ei suuda ravida. Päästja ei oleks maailma patte ära kandnud, kui Ta ei oleks vabastanud õiglase inimese patuorjusest. Jällegi on need tõed kristlasele enesestmõistetavad, nende sügav mõistmine, pidev ja pooleldi katseline nende järgi elamine on see, mida me nimetame pühakute kontemplatsiooniks.

Pühakirjas kirjeldatud pattude kustutamine ja andestamine on võimalik ainult pühitseva armu ja armastuse läbi – mis on üleloomulik Jumala armastamine ja inimeste armastamine Jumala pärast. Jumala nimel rääkides ütleb Hesekeel, et nii see on: „Ja ma piserdan teie peale puhast vett, et te saaksite puhtaks; kõigist teie rüvedusist ja kõigist teie ebajumalaist ma puhastan teid. Ja ma annan teile uue südame ja panen teie sisse uue vaimu. Ma kõrvaldan teie ihust kivise südame ja annan teile lihase südame. Ma panen teie sisse oma Vaimu ja teen, et te käite mu määruste järgi.“¹⁸

See uut elu andev puhas vesi on armu vesi, millest räägitakse Püha Johannese evangeeliumis: „Jah, meie kõik oleme võtnud tema täiusust, ja armu armu peale.“¹⁹ „[Meie Issanda Jeesuse Kristuse] käest ma olen saanud armu,“ loeme kirjast roomlastele²⁰; ... „Jumala armastus on välja valatud meie südamesse Püha Vaimu läbi,

¹³ Ps 51, 3-14.

¹⁴ Js 43, 25.

¹⁵ Jh 1, 29.

¹⁶ 1 Jh 1, 7.

¹⁷ 1 Kr 6, 10-11.

¹⁸ Hs 36, 25-27.

¹⁹ Jh 1, 16.

²⁰ Rm 1, 5.

kes meile on antud.²¹; ja kirjas efeslastele: „Igaühele meist on antud armu Kristuse kingi kohaselt.“²²

Kui see oleks teisiti, siis oleks Jumala igavene armastus inimese vastu, keda Ta pöörab, ainult tühipaljas kiindumus, mitte tõhus ja toimiv armastus. Kuid Jumala igavene armastus meie vastu, nagu näitab püha Thomas, on armastus, mis – olles kaugel sellest, et eeldada meis mingi *armastusväärse* olemasolu – seda armastusväärset tegelikult meis tekitab. Tema loov armastus annab ja säilitab meis meie loomust ja olemasolu ning Tema eluandev armastus annab ja säilitab meis elu armus, mis teeb meid Tema silmis *armastusväärseks*, ja seda mitte ainult Tema sulastena, vaid ka Tema lastena. (I, Q. xx, art. 2).

Pühitsev arm, meie siseelu printsiip, teeb meid tõeliselt Jumala lasteks, kuna see teeb meid Tema loomusest osasaajateks. Me ei saa olla loomuse poolest Jumala pojad nagu seda on Sõna, kuid armu ja lapsendamise läbi oleme me tõeliselt Jumala pojad. Ja kui inimene, kes lapsendab lapse, ei põhjusta temas mingit sisemist muutust, vaid teeb ta ainult oma pärijaks, siis Jumal, armastades meid nagu lapsendatud lapsi, muudab meid sisemiselt, andes meile osa omaenda intiimsest jumalikust elust.

Nii loeme Püha Johannese evangeeliumist: „Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu. Aga kõigile, kes Tema vastu võtsid, andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks, neile, kes usuvad Tema nimesse, kes ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast.“²³ Ja meie Issand ütles Nikodeemusele: „Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle, kes ei sünni veest ja Vaimust, ei saa minna Jumala riiki. Lihast sündinu on liha, ja Vaimust sündinu on vaim. Ära imesta, et ma sulle ütlen: Te peate sündima ülalt!“²⁴

Pealegi kirjutab püha Johannes ise oma esimeses kirjas: „Ükski, kes on sündinud Jumalast, ei tee pattu, sest Jumala seeme püsib temas ja ta ei saa teha pattu, sest ta on sündinud Jumalast.“²⁵ Teisisõnu, Jumala seemet, mis on arm ja millega käib kaasas armastus Jumala vastu, ei saa olla olemas kõrvuti surmapatuga, mis pöörab inimese Jumalast ära. Kuigi arm saab olemas olla koos andeksantava patuga, millest püha Johannes rääkis eespool,²⁶ ei ole see andeksantavate pattude allikas, vastupidi – ta kaotab need järk-järgult.

Veelgi selgem – kui see on üldse võimalik – on püha Peetruse keel, mis ütleb: „Sel viisil on meile kingitud [Kristuse poolt] kõige kallimad ja suuremad töötused, et te nende kaudu võiksite ... saada jumaliku loomuse osaliseks“; ja püha Jaakobus väljendab sama mõtet nii: „Iga hea and ja iga täiuslik kink tuleb ülalt, valguste Isalt, kelle juures ei ole muutust ega varjutuste varju. Tema on oma tahtel meid sünnitanud tõe sõna kaudu, et me oleksime otsekui uudseviili Tema loodute seas.“²⁷

Tõeliselt pühitsev arm on tõeline ja kindlakujuline osalemine jumalikus loomuses, kuna see on erilisel jumalike tegude printsiip. Kui Taevas on see jõudnud oma arengutäiuseni ega saa enam kaotsi minna, siis saab see allikaks tegudele, mil on Jumala

²¹ Rm 5, 5.

²² Ef 4, 7.

²³ Jh 1, 11-13.

²⁴ Jh 3, 5-7.

²⁵ 1 Jh 3, 9.

²⁶ 1 Jh 1, 8.

²⁷ Jk 1, 17.

enda igaveste tegudega täielikult sama eesmärk; see teeb meid võimeliseks nägema Teda nii, nagu Tema ennast näeb, ja armastama Teda nii, nagu Tema ennast armastab. „Armsad,“ ütleb püha Johannes, „me oleme nüüd Jumala lapsed, ja veel ei ole saanud avalikuks, kes me ükskord oleme. Me teame, et kui Tema saab avalikuks, siis me oleme Tema sarnased, sest siis me näeme Teda, nii nagu Ta on.“²⁸

See näitab meile paremini kui miski muu, milles seisneb pühitseva armu tõeline olemus, meie siseelu tõeline olemus. Me ei saa seda ületähtsustada. See on üks meie usu kõige lohutavamaid tõdesid. See on üks neist elulistest tõdedest, mis meile maise elu katsumuste keskel kõige rohkem julgust annavad.

Igavese elu algus

Selleks et mõista, mis meie siseelu iseeneses ja oma erinevates arenemisjärgudes endast kujutab, ei saa me seda vaadelda ainult algses faasis, vaid tema täielikus arengus. Kui me küsime Evangeeliumilt oma siseelu kohta, saame vastuseks, et meile ristimisega antud ja Euharistiaga toidetud elu armus on igavese elu seeme või idu.

Püha Matteuse järgi ütleb meie Issand Mäejutluses oma teenimistöö alguses kuulajatele (ja see on kogu tema kõne tuum): „Teie olge siis täiuslikud, nõnda nagu teie taevane Isa on täiuslik!“²⁹ Ta ei ütle: „Olge täiuslikud nagu inglid“, vaid „nagu teie taevane Isa on täiuslik“. Seega annab Kristus inimestele eluprintsiibi, mis on osalemine Jumala enda elus. Mõõtmatusl kõrgemal kui looduse erinevad kuningriigid – mineraalide, taime- ja loomariik –, isegi kõrgemal kui inimese kuningriik ja kõrgemal kui inglite loomulik tegevus, on Jumalariigi elu. Ja seda elu oma arengutäiususes ei nimetata tulevaseks eluks – millest räägivad isegi targimad eelkristlikud filosoofid –, vaid *igaveseks eluks*, eluks nagu seda on Jumala oma, mida ei saa võrrelda mitte tulevaste aegade, vaid liikumatu igaviku ühe hetkega.

Tulevane elu, millest räägivad filosoofid, on loomulik elu, enam-vähem sarnane inglite elule, samal ajal kui igavene elu, millest räägib Jumal, on olemuselt üleloomulik nii inglite kui ka meie jaoks. See ei ole ainult üleilmlik, see on üleingellik, tõeliselt jumalik. See seisneb vahetus Jumala nägemises nii, nagu Tema ise ennast näeb, ja Tema armastamises, nagu Ta ise ennast armastab. See on põhjus, miks meie Issand saab teile öelda: „Olge siis täiuslikud, nõnda nagu teie taevane Isa on täiuslik!“, sest te olete saanud Tema siseelus osalejateks.

Kui Vana Testament räägib igavesest elust ainult kujundlikult, Tootatud Maa sümbolit kasutades, siis Uus Testament ja eriti Püha Johanneese evangeelium räägib sellest pidevalt, ja sellest ajast peale on muutunud peaaegu võimatuks lõpetada jutlust, mainimata igavest elu kui ülimate õndsust, kuhu me oleme kutsutud ja määratud.

Kuid evangeeliumid, eriti Püha Johanneese evangeelium, räägivad armust rohkem: meile öeldakse, et arm on juba alanud igavene elu.

Meie Issanda neljandas evangeeliumis ütleb Ta vähemalt kuus korda: „Kes usub Pojasse, sellel on igavene elu.“³⁰ Ja seda ei saada mitte ainult tulevikus, kui jäädakse kindlaks, vaid teatud mõttes on see juba olemas: „Kes minu liha sööb ning minu verd

²⁸ 1 Jh 3, 2.

²⁹ Mt 5, 48.

³⁰ Jh 3, 36; 5, 24, 39; 6, 40, 47, 54.

joob, sellel on igavene elu ja mina äratan ta üles viimsel päeval.³¹ Milline on nende sõnade tähendus? Meie Issand selgitab seda pisut hiljem: „Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui keegi paneb tallele mu sõnad, siis ta ei näe surma iialgi!“ Juudid ütlesid talle: „Nüüd on selge, et sinus on kuri vaim. Aabraham on surnud ja prohvetid on surnud, ent sina ütled: Kui keegi paneb tallele mu sõnad, siis ta ei maitse surma iialgi. ... Kelleks sina ennast pead?“ Jeesus vastas: „Enne kui Aabraham sündis, olen mina.“³²

Mida siis meie Issand mõtleb, kui Ta ütleb: „Kes usub Pojasse, sellel on igavene elu.“? Ta mõtleb, et see, kes Temasse usub elava usuga, see tähendab usuga, mis on ühendatud armastusega – Jumala-armastusega ja kaasinimese armastusega –, selle jaoks on igavene elu juba alanud. Teisisõnu, selles, kes Temasse usub, on idanemas üleloomulik elu, mis on põhiliselt sama, mis igavene elu. Meie vaimulik edenemine ei saa püüelda igavese elu poole, kui meis ei ole selle seemet, sama loomusega seemet, mis on elul, mille poole me püüdleme. Loomulikus korras ei saaks tõrus olev idu kunagi kasvada tammeks, kui tal ei oleks tammega sama loomust, kui temas ei sisalduks tamme elu varjatud seisundis. Samuti ei saaks väike laps kunagi suureks inimeseks, kui tal ei oleks mõistuslikku hinge, kui mõistus ei oleks varjatult temas juba olemas. Samamoodi ei saaks maa peal elav kristlane kunagi üheks õndsatest Taevas, kui ta ei oleks juba ristimises võtnud vastu jumalikku elu.

Ja just nagu on võimatu tunda tõrusse suletud idu loomust, uurimata tema täiuslikku olekut tammepuus, nii ei saa me tunda ka elu armus, vaatlemata seda lõplikus arengus – kirkuses, mis on armu lõplik teostumine. „Arm,“ ütleb Traditsioon, „on kirkuse seeme.“

Põhiliselt on see alati sama üleloomulik elu, sama pühitsev arm ja sama armastus, kuid kahe erinevusega. Maa peal me tunneme Jumalat üleloomulikult, kuid mitte nägemise selguses, vaid usupimeduses. Pealegi, kui me loodame, et ühel päeval omame Teda lõplikult, siis maa peal on alati võimalik Teda surmapatu läbi kaotada. Kuid vaatamata neile kahele erinevusele seoses usu ja lootusega, on see sama elu, sama pühitsev arm ja sama armastus. Ja nii ütles meie Issand Samaaria naisele: „Kui sa ainult teaksid Jumala kinki ja kes see on, kes sulle ütleb: Anna mulle juua!, siis sa paluksid teda ning tema annaks sulle elavat vett.“ Naine ütles talle: „Isand, ämbrit sul ei ole ja kaev on sügav. Kust sa siis saad selle „elava vee“? Ega siis sina ole suurem kui meie isa Jaakob, kes andis meile kaevu ning jõi sellest ise, samuti ta pojad ja ta kariloomad!“ Jeesus kostis: „Igaüks, kes joob seda vett, januneb jälle, aga kes iganes joob vett, mida mina talle annan, ei janune enam iialgi, vaid vesi, mille mina talle annan, saab tema sees igavesse ellu voolavaks allikaks.“³³ Ja lehtmajadepüha viimasel päeval templis ütles Jeesus valju häälega, mitte ainult soositud hingedele, vaid kõigile: „Kellel on janu, see tulgu minu juurde ja joogu! ... selle ihust voolavad elava vee jõed.“³⁴ Püha Johannes lisab: „Aga seda ta ütles Vaimu kohta, kelle pidid saama Temasse uskujad.“³⁵ Ja Püha Vaimu kutsutakse tõepoolest *fons vivus, fons vitae* – elavaks allikaks, eluallikaks.

Jeesus ütleb veel: „Kui keegi armastab mind, küll ta peab minu sõna (järelilikult ei piisa ainult usust), ja minu Isa armastab teda ja me tuleme ja teeme eluaseme tema

³¹ Jh 6, 54.

³² Jh 8, 51-58.

³³ Jh 4, 10-14.

³⁴ Jh 7, 37-38.

³⁵ Jh 7, 39.

juurde.³⁶ Kes on need tulijad? Mitte ainult arm, Jumala loodud and, vaid jumalikud isikud: Isa ja Poeg ja ka töötatud Püha Vaim. Nii elab Pühim Kolmainsus meis usupimeduses just samal viisil, nagu Ta elab Taevas pühakute hinges, kes näevad Teda palgest palgesse. „Kes püsib armastuses, püsib Jumalas ja Jumal püsib temas.“³⁷

Üleloomulik elu on imelisem igast imest. Ime on jumaliku kõigeväelisuse tegu, millega Jumal teeb teatavaks, et üks Tema sulastest räägib Tema nimel või paistab silma pühadusega. Kuid isegi surnute ülesäratamine – ime, mille läbi laip ellu tagasi tuuakse, ei ole midagi võrreldes ülestõusmisega, mis saab osaks hingele, kes on olnud patus vaimselt surnud ja on nüüd tõstetud olemuslikult üleloomulikku armuelli.

Seega on arm meis juba alanud igavene elu, ja seepärast ütleb Kristus: „Jumala riik ei tule ettearvatavalt ega öelda: „Ennäe, siin!“ või „Seal!“, sest ennäe, Jumala riik on teie seas!“³⁸ Ta on teis varjul nagu sinepiiva, nagu juuretis, mis paneb taigna kerkima, nagu põllule peidetud aare, nagu allikas, kust voolab välja jõgi, mis kunagi ei lõpe. „Me teame,“ ütleb püha Johannes, „et oleme tulnud surmast ellu, sest me armastame vendi“³⁹ ja „seda ma olen kirjutanud teile, kes te usute Jumala Poja nimesse, et te teaksite: teil on igavene elu.“⁴⁰ Ja Kristus, tema armastatud õpetaja, on öelnud: „Aga igavene elu on see, et nad tunneksid Sind, ainsat tõelist Jumalat, ja Jeesust Kristust, kelle Sina oled läkitanud.“⁴¹

Püha Thomas väljendab seda õpetust lühikese avaldusega: *Gratia nihil aliud est quam quaedam inchoatio gloriae in nobis* – „Arm pole midagi muud kui kirkuse algus meie sees“.⁴² Ja Bossuet⁴³ ütleb sedasama: „Igavese elu algus seisneb Jumala tundmises läbi usu (ühendatuna armastusega); oma lõplikus teostumises on igavene elu Jumala nägemine palgest palgesse, varjamatult. Jeesus Kristus annab meile mõlema, nii ühe kui ka teise, kuna Ta on selle meie jaoks välja teeninud ja kuna Ta on selle allikas kõigis liikmetes, kellele Ta annab elu.“⁴⁴

Ja seepärast ütleb meile liturgia Surnutemissa tänulaulus: *Tuis enim fidelibus, Domine, vita mutatur, non tollitur* – „Sinu ustavate, Issand, elu ei hävitata, vaid muudetakse“.

Tõelise pöördumise tähtsus

Nüüd võime midagi mõista tähtsusest, mis on tõelisel pöördumisel, millega inimene astub surmapatu seisundist armuseisundisse. Esimeses seisundis oli ta jõud hajutatud ja ta oli Jumala vastu ükskõikne. Nüüd armastab ta Jumalat rohkem kui iseennast, rohkem kui midagi muud. Ta hindab Jumalat rohkem kui kõiki maiseid asju, isegi kui tema Jumala-armastus ei ole vaba isekatest motiividest. Patuseisund oli vaimse surma seisund – seisund, milles – kas siis rohkem või vähem teadlikult – ta tegi iseendast kõikide oma tegude keskmel ja kõikide soovide sihi; kus ta tegelikult oli kõige ori – oma kirgedel,

³⁶ Jh 14, 23.

³⁷ 1 Jh 4, 16.

³⁸ Lk 17, 20.

³⁹ 1 Jh 3, 14.

⁴⁰ 1 Jh 5, 13.

⁴¹ Jh 17, 3.

⁴² II-IIae, Q. XXIV, art. 3; I-IIae, Q. LXIX, art. 2; *De Ver.*, Q. XIV, art. 2.

⁴³ Bossuet, Jacques-Béningne (1627-1704), Prantsuse piiskop ja jutlustaja. – *Tlk.*

⁴⁴ *Médiations sur l'Évangile*, II, 37. jour; *In Joan.*, XVII, 3.

maailmavaimu, kurja vaimu ori. Armuseisund on aga eluseisund, kus inimene hakkab tõsiselt iseendast kõrgemale püüdlema ja võtma oma tegude keskmeks Jumala, armastades Teda rohkem kui iseennast. Armuseisund on uks Jumala kuningriiki, kus alistuv hing hakkab koos Jumalaga valitsema oma kirgede, maailmavaimu ja kurja vaimu üle.

Seepärast võime hästi mõista, et püha Thomas kirjutab: *Bonum gratiae unius majus est quam bonum naturae totius universi* – „Ka kõige madalam armuaste hinges (näiteks väikesel lapsel pärast ristimist) on suurema väärtusega kui kogu maailma loomulik headus“. Ainult see arm üksi on rohkem väärt kui kõik loodu kokku, kaasa arvatud isegi inglid. Sest ka inglitel oli millestki suur puudus – mitte lunastusest, vaid tasuta antud armu annist, et püüelda üleloomuliku õndsuse poole, kuhu Jumal neid kutsus. Püha Augustinus ütleb, et kui Jumal lõi inglid, andis ta neile ka armu anni: *Simul in eis condens naturam et largiens gratiam*,⁴⁵ ja väidab, et „jumalavallatu õigeksmõistmine on midagi suuremat kui Taeva ja maa loomine, isegi suurem kui inglite loomine“.⁴⁶

Püha Thomas lisab: „Patuse õigeksmõistmine on õiglase kirkastamisest väärtuslikum, sest armu and ületab karistust vääriva patuse seisundi suuremal määral kui kirkastamise and ületab õiglase inimese seisundi, sest õiglase on oma õigeksmõistmise tõttu kirkastamise andi väärt.“⁴⁷ Inimese või isegi kõige kõrgema ingli ja armu vahel on palju suurem vahemaa kui armu ja kirkuse vahel. Ükski loodud olend, ükskõik kui täiuslik, ei ole armu alge, kuid arm on igavese elu alge või seeme, *semen gloriae*. Seega on patusele pihitoolis andeksandmine suurema tähtsusega sündmus kui õiglase hinge taevasseminek.

Seda õpetust väljendas Pascal oma teose „Mõtted“ ühel kõige ilusamal leheküljel, mis võtab selles küsimuses kokku püha Augustinuse ja püha Thomase õpetuse: „Lõputu kaugus, mis eraldab kehad hingedest, on sümbol veelgi lõputumast kaugusest, mis eraldab hinged armastusest, sest armastus on üleloomulik.“⁴⁸ Kogu materiaalne loodu – taevaalaotus, tähed, maa ja selle kuningriigid – on alam kõige väiksemast vaimust, sest see teab kõike ja tunneb iseennast, kuna aga kehad ei tea midagi. Kõik kehad kokku ja kõik vaimud kokku ja kõik, mida nad saavad luua, on vähema väärtusega kui kõige väiksem armastustegu, sest see on pärit lõputult kõrgemast korrast. Kõigist kehadest kokku ei oleks võimalik saada ainsatki mõtet, sest mõte on pärit kõrgemast korrast kui nemad. Kõigist kehadest ja kõigist vaimudest kokku ei oleks võimalik saada ainsatki tõelist armastustegu, sest armastustegu on pärit üleloomulikust korrast.“⁴⁹

Sellepärast eksis Luther põhjalikult, püüdes seletada õigeksmõistmist mitte armu ja armastuse andmisega, mis kustutab patu, vaid ainult usuga Kristusesse, ilma tegude ja armastuseta, öeldes selle seisnevat lihtsalt Kristuse teenete välises omistamises, mis katab patud neid hävitamata ning jätab nii patuse tema roojasusse ja rikutusse. Tema järgi ei ole üleloomulikust Jumala ja kaasinimeste armastamisest tulenevat tahte uuestisündi. Me nägime vastupidist, Pühakirja ja Traditsiooni õpetust. Usust ja Kristuse õigluse välisest

⁴⁵ *De civitate Dei*, lib. IV, c. 9.

⁴⁶ *In Joan. tract. 92*, c. XIV, 12.

⁴⁷ I-IIae, Q., CXIII, art. 9.

⁴⁸ Tegelikult on iga loodud olendi, sealhulgas isegi inglite, ja Jumala siseelu vahel – millest osasaamine on armastus – suurem vahemaa kui kehade ja loodud vaimude vahel. Kõik olendid, isegi kõige kõrgemad, on Jumalast lõputult kaugel ja selles mõttes Temast võrdselt allpool olevad.

⁴⁹ *Pensées* (ed. Havet, p. 269).

omistamisest ei piisa õigeksmõistmiseks või patuse pööramiseks. Lisaks peab ta olema nõus käske täitma, eelkõige kahte suurt käsku Jumala-armastuse ja ligimesearmastuse kohta: „Kui keegi armastab mind, küll ta peab minu sõna, ja minu Isa armastab teda ja me tuleme ja teeme eluaseme tema juurde.“⁵⁰ „Kes püsib armastuses, püsib Jumalas ja Jumal püsib temas.“⁵¹

Kristuse õige õpetuse järgi oleme olukorras, mis ületab kaugelt loomuliku moraalsuse. Meie abitu mõistus ütleb meile, et meie kohus on armastada Jumalat, *meie loomuse loojat*, ja armastama Teda tegusalt, see tähendab, täites Tema kāske. Kuid Jumala armu abita oleme isegi seda loomulikku kohustust võimetud täitma – pärispatu tagajärjel on meie tahe niivõrd nõrgenenud. Seda vähem oleme võimelised ainult oma loomulikust jõust armastama Jumalat, *armu loojat*, sest see arm pärineb olemuslikult üleloomulikust korrast, üleloomulikust nii inglite kui ka meie jaoks.

Selline on üleloomulik elu, mille saime ristimisega ja mis ongi meie siseelu.

See igavese elu algus, nagu me seda nimetasime, on terviklik *vaimne organism*, mis peab kasvama ja arenema, kuni me Taevasse läheme. Selle surematu organismi põhiprintsiip on hinge olemusse vastu võetud *pühitsev arm*, ja see arm kestab igavesti, kui mitte patt, hinge põhjalik rikkuja, seda mõnikord ei hävita.⁵² Pühitsevast armust, mis on kirkuse alge, tulenevad voorused. Esiteks *teoloaalsed voorused*, millest suurim, armastus, on määratud kestma igavesti: „Armastus ei hääbu kunagi,“ kirjutab püha Paulus,⁵³ „... nüüd jääb usk, lootus, armastus, need kolm, aga suurim neist on armastus.“ Armastus jääb kestma siis, kui usk on kadunud, et teha ruumi nägemisele, kui lootus on asendunud palgest palgesse nähtava Jumala igavese omamisega.

Lisaks teoloaalsele voorustele on meile antud ka *moraalsed voorused*, mis täiustavad inimest, kui ta kasutab pääsemise vahendeid, just nagu esimesed meeletavad teda õigesti tema eesmärgi suhtes. Moraalsed voorused on nagu üksteisega suurepäraselt sobivad talitlused, ületades täiuselt lõputult meie füüsilise organismi omi. Need on tarkus, õiglus, vaprus ja mõõdukus koos teiste, nendega seotud voorustega.

Lõpuks, et korvata usuhämaruses ja tarkuse juhtimise all ikkagi liiga inimlikult toimivate vooruste puudusi, on meile antud meis elava *Püha Vaimu seitse andi*. Need on nagu laeva purjed, need meeletavad meid kuulekalt ja varmalt vastu võtma kõrgemalt tulevat hingust, Jumala erilisi sisendusi – sisendusi, mis ei võimalda meil tegustada mitte enam lihtsalt inimlikul viisil, vaid jumalikult, selle valmidusega, mida me vajame, et käia Jumala teid mööda, kokkumata ühegi takistuse ees.

Kõik need voorused ja annid kasvavad koos pühitseva armu ja armastusega, nagu ütleb püha Thomas.⁵⁴ Nad kasvavad koos just nagu ühe käe viis sõrme või arenevad üheaegselt nagu kehaorganid. Nõnda on mõeldamatu, et hinges oleks rohkelt armastust, kui tal samal ajal ei ole *vastaval määral tarkuse andi* – kas siis kindlalt kontemplatiivses vormis või otstarbekuse näol, otsesemalt tegutsemiseks kohandatuna. Püha Vincent de Pauli tarkus on teistsugune kui püha Augustinuse oma, kuid mõlemad on võrdselt sügavad.

⁵⁰ Jh 14, 23.

⁵¹ 1 Jh 4, 16.

⁵² Cf. I-IIae, Q. LXXXVII, art. 3.

⁵³ 1 Kr 13, 8; 13.

⁵⁴ I-IIae, Q. LXVI, art. 2.

Sel viisil areneb kogu vaimne organism üheaegselt, kuigi tema aktiivsus võib avalduda erineval kujul. Ja kas sellest vaatenurgast lähtudes – kuna usumüsteeriumide kontemplatsioon on Püha Vaimu andide akt, mis valmistab hinge ette õndsaks tegevaks nägemiseks – ei tuleks tunnistada, et selline kontemplatsioon on pühaduse normaalne tee? – Siin me ainult mainime küsimust, seda rõhutamata.⁵⁵

Vaadelgem nüüd lähemalt meie igavese taevase elu täielikku arengut, et võiksime paremini hinnata pühitseva armu väärtust, mis on selle algus. Võrrelgem seda eriti sellega, milline oleks olnud meie õndsus ja tasu siis, kui me oleksime olnud loodud puhtalt loomulikku seisundisse.

Kui meid oleks loodud puhtalt loomulikku seisundisse, vaimse ja surematu hingega, kuid ilma eluta armus, isegi siis oleks meile antud mõistus Tõe tundmiseks ja tahe Hüve armastamiseks. Meie eesmärk oleks olnud tunda Jumalat, ülimat Hüve, meie Loojat, ja Teda armastada rohkem kui kõike muud. Kuid me oleksime Teda tundnud ainult Tema headuse peegeldusena loodud olendites, samamoodi nagu teda tundsid suurimad paganlike filosoofide seas, kuigi meie teadmine oleks olnud nende omast kindlam ja vaba igasugustest vigadest. Jumal oleks olnud meie jaoks Esimene Põhjus ja Ülim Intelligents, kes korraldab loodus kõik.

Me oleksime Teda armastanud kui oma loojat, sellise armastusega, mida alam tunneb ülema vastu. See ei oleks olnud sõpruse armastus, vaid pigem imetluse, austus- ja tänutunne, kust puudub õnnelik ja lihtne lähedus, mis rõõmustab Jumala laste südant. Me oleksime olnud Jumala sulased, mitte Tema lapsed.

Juba see loomulik eesmärk on ülev saatus. Sellest ei küllastuks iialgi, just nagu silm ei väsi kunagi vaatlemast sinist taevaalaotust. Pealegi on see vaimne eesmärk ja seepärast, erinevalt materiaalsetest asjadest, saavad seda korraga omada kõik, ilma et ühe omand kahjustaks teise oma ja põhjustaks seega kadedust või riidu.

Kuid see abstraktne ja kaudne teadmine Jumalast oleks inimmeelde jätnud palju segast, eriti mis puudutab jumalike täiuste vastastikust sobivust. Me oleksime igaveseks jäänud absoluutsete täiuste ükshaaval loetlemise astmele, me ei oleks kunagi imestanud, kuidas oli võimalik lepitada Jumala kõigeväelist headust sellega, et Ta lubab eksisteerida kurjusel, mis on mõnikord nii suur, et ajab segi inimese meeled. Pealegi peaksime endalt küsima, kuidas Tema lõputu halastus saab tõeliselt kokku sobida Tema lõputu õiglusega. Isegi kui me naudiksime loomulikku õndsust, oleksime siiski sunnitud ütleva: „Kui ma ainult saaksin *näha seda Jumalat*, kes on kogu tõe ja headuse allikas, kui ma saaksin Teda näha nii, nagu Tema ennast näeb!“

Seda, mida ka kõige säravam inimõistus, isegi inglite arukus poleks kunagi avastanud, avaldas meile jumalik Ilmutus. Ilmutus ütleb meile, et meie lõppeesmärk on olemuslikult üleloomulik ja seisneb *Jumala vahetus nägemises, palgest palgesse nagu Ta on: sicuti est*. „[Jumal on meid] ette määranud saama Tema Poja näo sarnaseks, et Tema oleks esmasündinu paljude vendade seas.“⁵⁶ „Mida silm ei ole näinud ega kõrv kuulnud ja mis inimsüdamesse ei ole tõusnud – selle on Jumal valmistanud neile, kes Teda armastavad.“⁵⁷

⁵⁵ Täielikult oleme käsitlenud seda mujal: *Perfection chrétienne et contemplation*, t. II, pp. 430-462.

⁵⁶ Rm 8, 29.

⁵⁷ 1 Kr 2, 9.

Me ei ole määratud nägema Jumalat mitte ainult loodu peeglis, kuitahes täiuslik see ei ka ei oleks, vaid nägema Teda vahetult, ühegi loodu vahendusega, ja isegi ühegi loodud idee vahendusega, sest ükski loodud idee, kuitahes täiuslik, ei saa kunagi kujutada Teda nii, nagu Ta tõeliselt on – Mõte ise, lõputu Tõde, igavesti olemasolev mõistuse sära ja ääretu Armastuse elav leek.

Me oleme määratud nägema kõiki jumalikke täiusi keskendumas ja tihedalt ühinemas nende ühises allikas – Jumaluses. Me oleme määratud nägema, kuidas kõige õrnem Halastus ja kõige halastamatum Õiglus lähtuvad ühest Armastusest, mis on lõputult heldemeelne ja lõputult püha; kuidas see Armastus, isegi oma kõige vabamas valikus, on samane puhta Tarkusega, kuidas jumalikus Armastuses pole midagi, mis ei oleks tark, kuidas jumalikus Tarkuses pole midagi, mis ei oleks Armastuse sünonüüm. Me oleme määratud kontemplerima Jumala silmapaistvat lihtsust, Tema täielikku puhtust ja pühadust, nägema jumaliku loomuse lõputut viljakust Kolme isiku lähtumistes: kontemplerima Sõna igavesest sündimisest, kes on „Tema kirkuse kiirgus ja Tema olemuse kuju“,⁵⁸ nägema väljendamatut hingust, mis tuleb Pühalt Vaimult, kes lähtub Isa ja Poja vastastikusest Armastusest, mis ühendab neid enda kõige täielikumas väljavalamises. Hüve püüab loomulikult end levitada ja mida suurem Hüve on, seda rikkalikum ja intiimsem on tema eneseandmine.

Keegi ei suuda rääkida rõõmust ja armastusest, mida see nägemine meis tekitab – nii puhtast ja tugevast Jumala-armastusest, et miski pole kunagi võimeline seda purustama või vähimalgi määral kahandama.

Seepärast ei saa me mingil viisil selgemalt väljendada pühitseva armu või tõelise siseelu hinnalisust kui öeldes, et see on igavese elu algus. Siin maa peal tunneme Jumalat ainult usu kaudu, lootes ühel päeval Teda omada. Kahjuks oleme võimelised Teda patu läbi kaotama. Kuid peale nende kahe erinevuse on see põhiliselt sama elu, sama pühitsev arm ja sama armastus, mis peab kestma terve igaviku.

See on kristliku vaimsuse põhjanev tõde. Järelikult peab meie siseelu olema *alandlik* elu, sest meil tuleb alati meele pidada, et selle elu printsiip, pühitsev arm, on tasuta antud and ja et pääsemise teel vajame aktuaalset armu iga tühiseimagi kasuliku teo jaoks, iga lühimagi sammu jaoks. See peab olema ka *suretamise* elu. Nagu ütleb püha Paulus, peab olema nii, et „kanname alati oma ihus Jeesuse surma, et ka Jeesuse elu avalduks meie ihus“⁵⁹. See tähendab, et me peame iga päev üha rohkem ja rohkem surema patule ja neile jäänustele, mida patt meisse jätab, et Jumal saaks meis valitseda täielikumalt, kuni hinge sügavusteni välja. Kuid eelkõige peab meie siseelu olema *usu, lootuse ja armastuse elu* ning lakkamatu palve kaudu *ühendus Jumalaga*. Eelkõige on see kolme teoloogalse vooruse ja nendega kaasnevate Püha Vaimu andide – tarkuse, mõistmise, hea nõu, meelegindluse, tõe tundmise, vagaduse ja jumalakartuse elu. Seeläbi siseneme usumüsteeriumidesse ja naudime neid üha enam. Teisisõnu, kogu meie siseelu püüdleb Jumala siseelu ning Lihakssaamise ja Lunastuse üleloomuliku kontemplantiooni poole. Eelkõige püüdleb ta aga Jumalaga tihedama ühtsuse poole, mis eelneb alatisele ja püsivale ühtsusele – igavese elu teostumisele.

⁵⁸ Hb 1, 3.

⁵⁹ 2 Kr 4, 10.

Vaimuelu kolm perioodi

Kui selline on elu armus, kui selline on meisse valatud vooruste ja andide vaimne organism, siis ei ole üllatav, et siseelu arengut on sageli võrreldud füüsilise elu kolme perioodi või astmega: lapsepõlv, nooruki- ja täisiga. Püha Thomas ise on sellele analoogiale viidanud, ja see on analoogia, mis on väärt vaatlemist, osutades erilist tähelepanu ühest perioodist teise üleminekule.

Üldise tõekspidamise kohaselt kestab lapsepõlv kuni puberteedieani, nii umbes neljateistkümnenda eluaastani, kuigi varajane lapseiga ehk lapsepõlv lõpeb mõistuse tärkamisega, seega umbes seitsmendal eluaastal. Noorukiiga kestab neljateistkümnendast kahekümnenda eluaastani. Siis järgneb täisiga, milles võime eristada perioodi, mis eelneb kolmekümne viienda eluaasta paiku saabuvale täisküpsusele ja sellele järgnevat perioodi, mis kestab kuni vanaduseni, elu lõpposani.

Organismi arenedes muutub inimese mõttelaad: lapse tegevus ei ole väikese mehe või väsinud täiskasvanu oma, lapsepõlves valitsev element on teine. Lapsel ei ole veel arukust, ta ei oska mõistlikul viisil organiseerida, mistõttu teda juhivad kujutlusvõime ja meelte impulsid. Ja isegi kui mõistus hakkab ärkama, jääb see ometi enamasti meeltest sõltuvaks. Nii näiteks küsis üks laps minult ühel päeval: „Millest sa sel aastal loenguid pead?“ – „Inimesest,“ vastasin. „Millisest inimesest?“ kõlas järgmine küsimus. Lapse mõistus on võimetu haarama abstraktset ja universaalset ideed inimesest kui sellisest.

Meie käsitletava aine tõttu on kõige tähtsam osutada tähelepanu üleminekule lapsepõlvest noorukiikka ja noorukieast täisikka.

Puberteediiga, millega lapsepõlv lõpeb, iseloomustab muutumine, mis ei ole ainult orgaaniline, vaid ka psühholoogiline, intellektuaalne ja moraalne. Noor inimene ei rahuldu enam oma kujutlusvõime järgimisega, nagu seda tegi laps. Ta hakkab mõtlema elulistest asjadest, et valmistuda mõneks elukutseks või tegevuseks tulevikus. Tal ei ole enam lapse suhtumist perekonda, sotsiaalsesse ja religioossetesse küsimustesse, tema moraalne isiksus hakkab võtma kuju ning ta omandab au- ja hea reputatsiooni tunde. Või siis vastupidi: kui ta seda rasket perioodi edukalt ei läbi, käib ta alla ja läheb halvale teele. Loomuseadus on korraldanud nii, et üleminek lapsepõlvest noorukiikka peab käima normaalse arengu teed, vastasel korral omandab isik tegeliku kalduvuse kurjale või siis jääb kogu oma ülejäänud eluks poolemeelseks või muutub isegi täielikuks idioodiks. „See, kes ei astu edasi, kaotab pinna jalge alt.“

Järgigem analoogiat edasi. Kui puberteediea füüsiline ja moraalne kriis on raske üleminek, siis saab sedasama öelda teise kriisi kohta, mida võib nimetada esimese vabaduse kriisiks ja mis toimub täiskasvanuks saamisel nii umbes kahekümne aasta vanuselt. Noor inimene, olles füüsiliselt väljaarenenud, peab nüüd võtma oma koha ühiskondlikus elus. Varsti on tal aeg abielluda ja saada omakorda kasvatajaks, kui ta ei ole saanud Jumalalt veel kõrgemat kutsumust. Paljudel ei õnnestu esimese vabaduse kriisi edukalt läbida, ja nagu Kadunud Poeg, ajavad nad isamajast lahkudes segi vabaduse ja lubatavuse. Siin käsib seadus taas, et üleminek peab kulgema normaalselt, vastasel juhul satub noor kas valele teele või ta areng peatub ning ta muutub üheks neist, kelle kohta öeldakse, et ta jääb elu lõpuni lapseks.

Tõeline täiskasvanu ei ole lihtsalt natuke vanemaks saanud noor inimene. Tal on uus meelega, ta süveneb laiemasse probleemide ringi – probleemide, mida noor

inimene veel tähele ei pane. Ta mõistab nooremat põlvkonda, kuid teda noorem põlvkond ei mõista, nende vaheline vestlus teatud teemadel, välja arvatud mõned väga pealiskaudsed asjad, on võimatu.

Vaimuelus on mõnevõrra sarnane suhe meistri ja täiusliku vahel. See, kes on täiuslik, mõistab eelnevaid astmeid, mida ta ise on juba läbinud, kuid ta ei saa oodata mõistmist nende poolt, kes neid alles läbivad.

Tähtis on tähele panna, et just nagu lapsepõlve ja täisea vahelises puberteedia kriisis, mis avaldub kas rohkem või vähem ja mida läbitakse kas enam või vähem edukalt, on ka vaimuelus sarnane kriis üleminekul algajate puhastuvast elust edasijõudnute valgustavasse ellu. Seda kriisi on kirjeldanud paljud suured vaimulikud kirjanikud, eriti Tauler⁶⁰ ja püha Risti-Johannes terminiga *meelte passiivne puhastumine*⁶¹ ning isa Lallemand⁶² ja paljud teised terminiga *teine pöördumine*.

Pealegi, just nagu noor peab läbima teise kriisi – esimese vabaduse oma, et jõuda täisikka –, nii leiab üleminekul meistrite valgustavalt teelt tõeliselt ühendavale elule aset teine kriis, mida on maininud Tauler⁶³ ja kirjeldanud püha Risti-Johannes, kasutades terminit *vaimu passiivne puhastumine*.⁶⁴ Seda võib nimetada ka kolmandaks pöördumiseks või, veelgi paremini väljendatuna, hinge muutumiseks.

Kriise, mis tähistavad üleminekut ühelt vaimselt astmelt teisele, pole keegi paremini kirjeldanud kui püha Risti-Johannes. Tuleb tähele panna, et need vastavad inimese hinge kahele osale – meelelisele ja vaimsele. Nad vastavad ka loomusele, mis on jumalikul seemnel, pühitseval armul, igavese elu algel, mis peab üha enam hingestama kõiki meie võimeid ning inspireerima kõiki meie tegusid, kuni meie hinge sügavikud on puhastunud kogu isekusest ja allunud täielikult Jumalale.

On tõsi, et püha Risti-Johannes kirjeldab vaimset edasiminekut nii, nagu see ilmneb eriti kontemplatiivsete hingede juures, ja nende hulgast kõige üllamate seas, kes püüavad jõuda Jumalaga ühendusse võimalikult otsest teed pidi. Seepärast näitab ta, millised on vaimuelu kõrgemad seadused nende täielikus ülevuses. Kuid neid seadusi saab madalamas astmes kohaldada ka paljudele teistele hingedele, kes oma täiuses nii kõrgele ei küüнди, kuid sellest hoolimata teevad vagalt edusamme ega vaata tagasi.

Järgnevates peatükkides on meie eesmärk näidata, et traditsioonilise õpetuse järgi peavad vaimuelus algajad pärast teatud perioodi läbima teise pöördumise, mis on sarnane apostlite teisele pöördumisele meie Issanda Kannatusaja lõpus, ja et veel hiljem, enne täiuslikku ühendavasse ellu astumist peab toimuma kolmas pöördumine ehk hinge muutumine, nii nagu see leidis aset apostlite hinges Nelipühapäeval.

Vaimuelu kolme perioodi või astme eristamine on selgelt suure tähtsusega, nagu seda teavad hästi need, kelle töö on hingede juhtimine. Üks vana ja kogenud hingejuht, kes ise on jõudnud täisikka, võib müstikute tööd lugenud olla vaid väheseid, kuid ometi on ta võimeline hästi ja meeeldi vastama kõige delikaatsematele küsimustele kõige ülevamate asjade kohta. Ja ta vastab Pühakirja sõnadega, võib-olla viidates vastava päeva

⁶⁰ Tauler, Johann (u. 1300-1361), saksa dominiiklane, kirjanik ja müstik. – *Tlk.*

⁶¹ *Noche oscura*, I, c. 9-10.

⁶² Lallemand, Jacques-Philippe (u. 1660-1748) – jesuiit, vaimulik kirjanik. *Doctrine Spirituelle*, Pr. II, sect.II, ch. 6. art. 2.

⁶³ *Kannatusnädala esmaspäeva jutlus.*

⁶⁴ *Noche oscura*, II, c. 1-13.

kirjakohale, hetkekski aimamata, kui tõeliselt sügavad on tema vastused. Teisalt, ühel noorel ja kogenematul preestril, kes on ise alles algajate vanuses, on ainult pisut rohkem kui raamatutarkus ja sõnaline tutvus vaimueluga.

Küsimus, millega me tegeleme, on seega kõige kõrgemas mõttes *eluline* küsimus, ja on tähtis, et me vaatleme seda traditsionaalselt seisukohalt. Kui me seda nii vaatleme, siis näeme, kui õige on iidne ütlemine: „Kes Jumala teel edasi ei astu, kaotab pinna jalge alt“, ja selgub ka, et meie siseelu peab juba siin maa peal saama õndsakstegeva nägemise normaalseks eelmänguks. Selles sügavas mõttes on meie siseelu, nagu oleme öelnud, juba alanud igavene elu: *inchoatio vitae aeternae*.⁶⁵ „Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kes usub, sellel on igavene elu ja mina äratan ta üles viimsel päeval.“⁶⁶

II peatükk

TEINE PÖÖRDUMINE – VALGUSTAVALE TEELE ASUMINE

NÄGIME, et sarnaselt kahe kriisiga, mis tähistavad üleminekut lapsepõlvest noorukiikka ja noorukieast täisikka, on ka vaimuelus kaks kriisi – üks, mille läbi meister astub valgustavale teele, ja teine, mille kaudu täiuslik jõuab ühtsuseni.

Esimest nendest kriisidest on nimetatud teiseks pöördumiseks, ja sellest hakkamegi nüüd rääkima.

Liturgia, eriti advendi- ja paastuajal, räägib sageli pöördumisvajadusest, isegi nende puhul, kes elavad kristlikku elu. Ka vaimulikud kirjanikud viitavad tihti teisele pöördumisele, mis on hädavajalik kristlasele, kes on küll tõsiselt mõelnud oma pääsemisele ja teinud pingutusi käimaks Jumala teedel, kuid kes ikkagi on hakanud järgima oma loomuse kalduvusi ja langema leigusesse – nagu poogitud taim kaldub tagasi oma metsikusse. Mõned sellised kirjanikud nagu õnnis Heinrich Suso⁶⁷ või Tauler on eriliselt rõhutanud teise pöördumise vajadust – vajadust, mida nad on õppinud omaenda kogemusest. Püha Risti-Johannes on sügavalt juhtinud tähelepanu sellele, et valgustavale teele asumist tähistab meelte passiivne puhastumine, mis ongi teine pöördumine, ja et ühendavale teele asumisele eelneb vaimu passiivne puhastumine – üksikasjalikum ja sügavam pöördumine, mis mõjutab hinge tema kõige sügavama sügavuseni. Jesuiitide ordu kirjanike hulgast võime tsiteerida isa Lallemand'i, kes kirjutab: „Pühakud ja orduinimesed, kes jõuavad täiuslikkuseni, läbivad tavaliselt kaks pöördumist: ühe, millega nad end *Jumala teenimisele pühendavad*, ja teise, millega nad *täielikult täiustumisele anduvad*. Seda kohtame apostlite juures esiteks siis, kui meie Issand neid kutsus, ja siis, kui Ta neile Püha Vaimu saatis. Me kohtame seda püha Teresa⁶⁸ juures tema pihhiisa preester Alvarezi vahendusel, ja paljude teiste juures. Teist pöördumist ei ole antud kõigile orduinimestele, ja seda nende hooletuse tõttu.“⁶⁹

See küsimus on kõige suurema tähtsusega iga vaimuliku hinge jaoks. Nende hulgas, kes enne püha Risti-Johannest sellega tegelesid, tuleb mainida Siena püha Katariinat, kes oma *Dialoogis* ja *Kirjades* korduvalt seda küsimust puudutab. Tema

⁶⁵ II-IIae, Q. XXIV, art. 3. ad 2; I-IIae, Q. LXIX, art. 2.

⁶⁶ Jh 6, 47-55.

⁶⁷ Heinrich Suso (u. 1295-1366), saksa dominiiklane, müstik. – *Tlk.*

⁶⁸ Ávila püha Teresa. – *Tlk.*

⁶⁹ *La Doctrine Spirituelle*, Pr. II, sect. II, ch. 6, art. 2.

käsitlus, mis on väga realistlik ja praktiline, heidab ohtralt valgust õpetusele, mida tavaliselt saadakse Kirikus.⁷⁰

Püha Katariina eeskujul räägime teisest pöördumisest kõigepealt nii, nagu see toimus apostlites, ning seejärel, kuidas see peaks toimuma meis. Me näitame, millised puudused teevad pöördumise hädavajalikuks, millised tähtsad motiivid peaksid seda inspireerima, ja lõpuks, milliseid vilju see peaks meis kandma.

Apostlite teine pöördumine

Apostlite teisest pöördumisest räägib Siena püha Katariina otseselt „Dialogi“ 63. peatükis.

Nende esimene pöördumine toimus siis, kui Jeesus neid kutsus sõnadega: „Ma teen teist inimesepüüdjad!“⁷¹ Nad järgnesid meie Issandale, kuulasid imetlusega Tema õpetusi, nägid Ta imetegusid ja osalesid Tema preestriametis. Kolm nende hulgast nägid Tema kirgastumist Tabori mäel. Kõik olid kohal Euharistia sisseseadmisel, nad pühitseti preestriteks ja võtsid vastu püha Kommunioni. Kuid kui saabus Kannatusaeg – aeg, mida Jeesus oli korduvalt ette kuulutanud –, siis jätsid apostlid oma õpetaja maha. Isegi Peetrus – kuigi ta oma Õpetajat andunult armastas – läks nii kaugele, et salgas Teda kolm korda. Pärast Viimset Õhtusöömaega oli meie Issand Peetrusele öelnud sõnadega, mis toovad meelde Iiobi raamatu eessõna: „Siimon, Siimon, vaata, Saatan on väga püüdnud sõeluda teid nagu nisu! Aga mina olen sinu pärast Jumalat palunud, et su usk ei lõpeks. Ja kui sa ükskord pöördud, siis kinnita oma vendi!“ Peetrus ütles talle: „Issand, ma olen valmis minema Sinuga niihästi vangi kui surma!“ Jeesus aga ütles: „Ma ütlen sulle, Peetrus, kukk ei laula täna enne, kui sa oled kolm korda salanud, et sa mind tunned!“⁷²

Ja Peetrus langes tõepoolest, ta salgas oma Õpetajat, vandudes, et ei tunne Teda.

Millal algas tema teine pöördumine? Kohe pärast kolmekordset salgamist, nagu meile räägitakse Püha Luuka evangeeliumis: „Ja otsekohe, kui ta alles rääkis, laulis kukk. Ning Issand pöördus ja vaatas Peetrusele otsa ja Peetrusele tuli meelde Issanda sõna, kuidas Ta temale oli öelnud: „Enne kui täna kukk laulab, salgad sina mu kolm korda ära.“ Ja sealt välja minnes puhkes ta kibedasti nutma.“⁷³ Jeesuse pilgu ja seda saatva armu mõjul pidi Peetruse kahetsus olema tõepoolest sügav ja saama tema uue elu alguseks.

Seoses püha Peetruse teise pöördumisega on hea meenutada püha Thomase sõnu: „Isegi pärast rasket pattu, kui hing tunneb kurbust, mis on tõeliselt sügav ja vastab kaotatud armu hulgatele, katab patu sama suur hulk armu. Arm võib isegi virgutada hinge kõrgemale tõusma, kui kahetsus on veelgi palavam. Nõnda ei pea hing jälle täiesti algusest peale hakkama, vaid punktist, kuhu ta oli langemise hetkel jõudnud.“⁷⁴ Sarnaselt tõuseb mägironija, kes on jõudnud mäeküljel poolele tee, ja jätkab ronimist punktist, kus ta kukkus.⁷⁵

⁷⁰ See ei ole isikliku ilmutuse juhtum, mis jutustab mõnest tulevikusündmusest või uuest tõest. See on sügavam kontemplatsioon tõest, mis on Evangeeliumis juba ilmutatud – Kristuse töötuse täitumine, et Püha Vaim tuletab meelde kõike, mida Ta apostlitele oli rääkinud (Jh 14, 26).

⁷¹ Mt 4, 19.

⁷² Lk 22, 31-34.

⁷³ Lk 22, 60-62.

⁷⁴ III, Q. LXXXIX, art. 2.

⁷⁵ Püha Thomase õpetus on täiesti selge: *Contingit intensionem motus poenitentis quandoque proportionatum esse majori gratiae, quam fuerit illa a qua ceciderat per peccatum, quandoque aequali,*

Püha Katariina kirjutab „Dialogis“:⁷⁶ „Peetrus ... hakkas pärast minu Poja salgamise pattu nutma. Ometi oli tema halamine ebatäiuslik ja jäi selleks neljakümneks päevaks, see tähendab kuni Taevasseminekuni. (See jäi ebatäiuslikuks, vaatamata meie Issanda ilmumistele.) Kuid kui minu Tõde oma inimlikkuses minu juurde tagasi tuli, varjasid Peetrus ja teised end majas, oodates Püha Vaimu tulekut, mida minu Tõde oli neile töotanud. Neid hoidis luku taga hirm, sest hing kardab alati, kuni ta jõuab tõelise armastuseni.“ Alles Nelipühal toimus nendes täielik muutus.

Ometi leidis isegi enne Kristuse Kannatuste lõppu Peetruses ja teistes apostlites kindlalt aset teine pöördumine – pöördumine, mis järgnevatel päevadel kindlamaks muutus. Pärast Ülestõusmist ilmus meie Issand neile mitmeid kordi, valgustades neid nagu siis, kui Ta õpetas Emmause jüngritele Pühakirja, ja eriti siis, kui pärast imepäraselt kalapüüki pani Ta Peetruse Tema kolmekordset salgamist hüvitama kolmekordse armastusteoga. „Siimon, Johannese poeg, kas sa armastad mind rohkem kui need?“ Peetrus ütles Talle: „Jah, Issand, Sina tead, et Sa oled mulle armas.“ Jeesus ütles talle: „Sööda mu talle!“ Tema ütles talle veel teist korda: „Siimon, Johannese poeg, kas sa armastad mind?“ Ta vastas Talle: „Jah, Issand, Sina tead, et Sa oled mulle armas.“ Jeesus ütles talle: „Hoiu mu lambaid kui karjane!“ Tema ütles talle kolmandat korda: „Siimon, Johannese poeg, kas ma olen sulle armas?“ Peetrus jäi kurvaks, et Jeesus küsis temalt kolmandat korda: „Kas ma olen sulle armas?“ Ja ta ütles Temale: „Issand, Sina tead kõik, Sina tead, et Sa oled mulle armas.“ Jeesus ütles talle: „Sööda mu lambaid! Tõesti, tõesti, ma ütlen sulle, kui sa olid noor, võõtasid sa end ise ning läksid, kuhu sa tahtsid, aga kui sa vanaks saad, siis sa sirutad oma käed välja ja keegi teine võõtab sind ning viib sind, kuhu sa ei taha.“⁷⁷

Kolmekordne armastustegu tegi heaks kolmekordse salgamise. See oli teise pöördumise kindlustumine, selle kinnitamine armus enne muutumist Nelipühal.

Ka püha Johannesega oli vahetult enne Kristuse surma juhtunud midagi erilist. Nagu teised apostlid, nii oli ka Johannes oma Õpetaja maha jätnud, kui Juudas relvastatud meeste salgaga saabus. Kuid Jeesus tõmbas nähtamatu ja võimsa armuga armastatud jüngrid Risti jalamile, ja püha Johannes teine pöördumine leidis aset sureva Päästja viimast seitset sõna kuulates.

Milline peaks olema meie teine pöördumine. Puudused, mis teevad selle hädavajalikuks.

„Dialogi“ 60. ja 63. peatükis näitab püha Katariina, et see, mis juhtus apostlitega, meie eeskujudega, kes olid otseselt vormitud meie Päästja enese järgi, peab mingil viisil juhtuma igapäevaga meist. Peab tõepoolest ütleva, et kui isegi apostlitel oli teise pöördumise vajadus, siis seda enam on see meil. Pühak rõhutab eriliselt puudusi, mis teevad teise pöördumise hädavajalikuks – eriti enesearmastus. Vaatamata armuseisundile elab egoism erineval määral kõigis ebatäiuslikes hingedes ja on allikaks arvukatele

quandoque vero minori. Et ideo poenitens quandoque resurgit in majori gratia, quam prius habuerat, quandoque autem in aequali, quandoque etiam in minori (III, Q. LXXXIX, art. 2). Mõned kaasaja teoloogid arvavad, et nabi patukahetsusega on võimalik tagasi võita suur hulk armu. Püha Thomas ja endisaja teoloogid seda ei tunnista. Ja elus näitavad inimsuhted, et pärast suurt solvangut taastub sõprus samasugusena, nagu see oli enne, ainult siis, kui mitte lihtsalt ei kahetseta, vaid kui kahetsus on sama suur nagu solvang ja endine sõprus.

⁷⁶ *Dialogo*, c. 63.

⁷⁷ Jh 22, 15 jj.

andeksantavatele pattudele, harjumuspärastele vigadele, mis muutuvad hinge iseloomustavateks joonteks, tehes puhastamise hädavajalikuks isegi neil, kes on nii-öelda viibinud Tabori mäel või sageli osa võtnud euharistilisest pidusöögist, nagu seda tegid apostlid Viimsel Öhtusöömaajal.

„Dialogis“ räägib püha Katariina sellest enesearmastusest, kirjeldades seda kui nende „ebatäiuslikku ostetavat armastust“, kes sellest ebateadlikena teenivad Jumalat omakasupüüdliselt, olles kiindunud ajalistesse või vaimsetesse lohutustesse, ja kes neist ilma jäädes enesehaletsusest pisaraid valavad.

See on kummaline, kuid mitte harukordne siira Jumala-armastuse ja liialdatud enesearmastuse segu.⁷⁸ Hing armastab Jumalat rohkem kui iseennast, vastasel korral ei ole ta armuseisundis, temas ei ole armastust. Kuid ikkagi armastab ta end liialt. Ta ei ole veel jõudnud seisundini, kus armastatakse iseennast Jumalas ja Tema pärast. Selline hingeseisund ei ole must ega valge – see on helehall, kus valget on rohkem kui musta. Hing on teel ülesmärke, kuid ikka veel on tal kalduvus allapoole libiseda.

„Dialogi“ 60. peatükist loeme (Jumal on see, kes räägib): „Nende hulgas, kellest on saanud minu ustavad teenijad, on mõned, kes teenivad mind usuga, ilma orjaliku hirmuta. See pole üksnes karistuse kartus, vaid *armastus, mis neid minu teenistuses hoiab* (nagu Peetrus enne Kannatust). Kuid see armastus on veel ebatäiuslik, sest see, *mida nad mind teenides otsivad* (igatahes suurel määral), *on omakasu, nende endi rahuldus või siis rõõm, mida nad minus leiavad*. Samasugune ebatäiuslikkus on ka armastuses, mida nad tunnevad kaasinimese vastu. Ja kas teate, mis näitab nende armastuse ebatäiuslikkust? Niipea kui nad minus leitud lohutustest ilma on jäetud, ei pea nende armastus vastu ega saa kauem püsida. See muutub nõrgaks ja jaheneb vähehaaval, kui ma neilt vaimulikud lohutused ära võtan ning saadan raskusi ja kannatusi, et neid kasvatada voorustes ja irrutada ebatäiussest. Ma teen seda selleks, et viia neid täiuseni, *õpetada neid ennast tundma*, panna neid mõistma, et nad ei ole midagi ja et *iseenesest ei ole neil armu*.⁷⁹ Kuri saatus peaks neid mõjutama minu juures varjupaika otsima, tundma minus ära nende heategija ja siduma end minuga tõelise alandlikkuse läbi. ...

Kui nad ei adu oma ebatäiuslikkust ja tahavad saada täiuslikuks, langevad nad kindlalt tagasi.“ Seda on kirikuisad nii tihti kinnitanud: „Kes Jumala teel edasi ei astu, kaotab pinna jalge alt.“ Just nagu laps, kes ei arene, ei jää lihtsalt lapseks, vaid temast saab idiot, nii ka algaja, kes ei astu edasijõudnute teele siis, kui tal seda teha tuleks, ei jää ainult algajaks, vaid temast saab kääbushing. Kahjuks näib, et suurem osa hingi ei kuulu ühtegi neist kolmest kategooriast – algajad, edasijõudnud ja täiuslikud –, vaid pigem kääbushingede kategooriasse! Millisel astmel oleme meie ise? Sellele küsimusele on tihti väga raske vastata ja võib-olla on asjatu uudishimu pärida, millisele kõrgusele oleme mäest üles ronimisega jõudnud, kuid vähemalt peame kandma hoolt selle eest, et me teelt ei eksiks ega satuks rajale, mis viib allamäge.

⁷⁸ Püha Thomase järgi on see segunemine võimatu inglite juures, sest nad ei saa teha andeksantavat pattu. Nad on kas väga pühad või väga rikutud. Nad kas armastavad Jumalat täiuslikult või siis pöörduvad Temast surmapatu läbi täiesti ära. See toimub tänu nende intelligentsuse jõule, mis läheb täielikult ja lõplikult teed mööda, millele ta asus (I-IIae, Q. LXXXIX, art. 4).

⁷⁹ See on loomuse ja armu eristamise pool-katseline teadus, mis erineb täiesti sellest, mille me saame spekulatiivse teoloogia kaudu. Abstraktselt ei ole kahe korra vahelist erinevust raske mõista, kuid selle konkreetne nägemine ja peaaegu pidev tajumine nõuab usuvaimu, mida sel määral vaevalt et keegi peale pühakute omab.

Seepärast on tähtis jõuda kaugemale omakasupüüdlisest armastusest, millest me sageli ebateadlikult kinni hoiame. Sedasama loeme 60. peatükist: „Sellise ebatäiusliku armastusega armastas Peetrus head ja leebet Jeesust, minu ainusündinud Poega, kui ta koges Temaga magusa läheduse rõõme (Tabori mäel). Kuid niipea kui saabus kannatuste tund, jättis kogu julgus ta maha. Tal mitte üksnes ei puudunud jõud Tema pärast kannatada, vaid esimese ohu ähvardusel sai tema truudusest võitu kõige orjalikum hirm ning ta salgas Teda kolm korda, vandudes, et ei tunne Teda.“

„Dialogi“ 63. peatükis näitab Siena püha Katariina, et ebatäiuslik hing, kes armastab Jumalat armastusega, mis on ikka veel omakasupüüdlis, peab tegema seda, mida tegi Peetrus pärast salgamist. Sel astmel laseb jumalik Ettehooldus sageli meil teha mõnda ilmselget viga, et meid alandlikuks muuta ja ennast õigesti hindama hakata.

„Pealegi,“ ütleb Issand,⁸⁰ „tundnud ära oma patu raskuse ja seda kahetsenud, hakkab hing nutma karistusekartuses. Siis hakkab ta tähele panema minu halastust, millest ta leiab rahuldust ja lohutust. Kuid ma ütlen, et see on *ikkagi ebatäiuslik, ja selleks, et viia see täiuseni ... võtan ma temalt halastuse ära*, mitte armus, vaid tunnetes.⁸¹ ... Seda teen ma sellepärast, et hinge alandlikuks muuta ja panna teda tõepoolest mind otsima ... mõtlemata iseendale, elava usuga ning omaenda meelelisust vihates.“ Ja just nagu Peetrus heastas oma kolmekordse salgamise kolme puhta ja pühendunud armastuse teoga, nii peab ka valgustatud hing toimima samal viisil.

Tauleri järgi toob püha Risti-Johannes välja kolm märki, mis tähistavad teist pöördumist: „Hing ei leia rõõmu ega lohutust Jumalast ning tal ei õnnestu neid leida ka millestki loodust. ... Teine märk ... on see, et tavaliselt on mõte piinava murelikkusega Jumalale keskendunud, mõeldes, et see pole Jumala teenimine, vaid tagasilibisemine, sest ei tunta rõõmu Jumalast. ... Kolmas märk ... on see, et hing ei mediteeri ega peegelda enam oma ettekujutust. ... Sest nüüd astub Jumal ise temaga ühendusse, mitte enam meelte kaudu, nagu Ta seda tegi enne, peegelduste abil, mis andsid talle teadmisi, vaid lihtsalt kontemplatsiooni kaudu, milleni ei küündi hinge alama osa sisemised ega välised aistingud.“⁸²

Püha Risti-Johannese järgi astuvad edasijõudnud „vaimsele teele, mida ... kutsutakse valgustava või sisekaemusliku palve teeks, kus Jumal ise hinge värskendab ja toidab.“⁸³

Kui Siena püha Katariina nii täpset analüüsi ei anna, rõhutab ta eriliselt üht selle seisundi märki: *katseline teadmine meie vaesusest* ja sügavast ebatäiuslikkusest – teadmine, milleni pole ise jõutud, vaid mille on andnud Jumal, nagu see anti Peetrusele, kui Jeesus kohe pärast salgamist tema poole vaatas. Sel hetkel sai Peetrus valgustuse armu, talle meenus, ning välja minnes nuttis ta kibedasti.⁸⁴

„Dialogi“ 63. peatüki lõpust leiame lõigu, mida püha Risti-Johannes hiljem täiuseni arendab: „Ma eemaldun hingest,“ ütleb Issand, „et ta saaks näha ja tunda oma puudusi, et lohutusest ilmajäänuna ja valust piinatuna võiks ta ära tunda omaenda

⁸⁰ *Dialogo*, c. 63.

⁸¹ Nii vabastas meie Issand jüngrid oma nähtavast kohalolekust, neile öeldes: „Teil on parem, et ma lahkun“ (Jh 16, 7). Õigupoolest oli tõesti parem, et nad mõnda aega ei näe Tema inimlikkust, tõusmaks kõrgema vaimuelu tasandile – elu, mis on meeltest sõltumatum, elu, mis hiljem, tugevamaks saanuna, leiab väljenduse kangelaslikus märtriõhvril.

⁸² *Noche oscura*, I, c. 9.

⁸³ *Ibid.*, c. 14.

⁸⁴ Lk 22, 61-62.

nõrkuse ja teada saada, kui võimetu ta on olema püsiv ja sihikindel, lõigates sellega juurelt vaimuliku enesearmastuse; sest kogu enesetundmise eesmärk peab olema enesest kõrgemale tõusmine, astudes süümetroonile ja lubamata ebatäiusliku armastuse tundel taas surmaheitluses pöörelda, vaid kaevata karistuse ja etteheidetega üles enesearmastuse juur enesevihkamise ja vooressearmastuse noaga.⁸⁵

Samas seoses räägib pühak paljudest ohtudest, mis varitsevad hinge, mida liigutab ainult omakasupüüdlik armastus, öeldes, et ebatäiuslikud hinged tahavad järgneda ainult Isale, sammumata ristilöödud Kristuse teel, sest nad ei taha kannatada.⁸⁶

Motiivid, mis peavad inspireerima teist pöördumist, ja viljad, mis sellest lähtuvad

Esimene motiiv on väljendatud tähtsas käsus, mis ei tunne piire: „Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma jõuga ja kogu oma mõistusega, ning oma ligimest kui iseennast!“⁸⁷ See käsk nõuab Jumala armastamist Tema enda pärast, mitte kasu pärast või isikliku rahulduse armastusest. Lisaks nõuab see, et me armastaksime Jumalat *kogu oma jõuga* kannatusetunnil, nii et võiksime lõpuks jõuda astmele, kus armastame Teda *kogu oma mõistusega*, kui meie armastus ei ole enam mõjutatud meelelisuse tõusudest ja mõõnadest ja me kuulume nende hulka, kes „adoreerivad tões ja vaimus“. Pealegi on see käsk absoluutne ja piirideta: eesmärk, mille poole kõik kristlased on kutsutud püüdlema, on armastuse täiuslikkus – igaüks tema enda olukorras ja seisuses, olgu siis abielus, preestriseisuses või orduelus.

Siena püha Katariina rõhutab seda „Dialogi“ 11. ja 47. peatükis, tuletades meelde, et Jumala- ja ligimesearmastuse käsku saame ainult siis täiuslikult täita, kui meil on hea nõu and, see tähendab lahtiütlemise and maistest hüvedest, mida püha Pauluse sõnutsi peame kasutama nii, nagu me neid ei kasutakski.

60. peatükis kirjeldatakse teise pöördumise tähtsat motiivi nõnda: „Sellised hinged peaksid loobuma omakasupüüdlikust armastusest ja saama minu lasteks ning teenima mind isiklikust kasust hoolimata. Mina olen iga töö eest tasuja ja ma annan igale inimesele tema olukorra ja töö järgi. Seega kui need hinged ei loobu pühast palvest ja oma teistest heategudest, vaid jätkavad sihikindlalt vooressearmastust, siis jõuavad nad pojaliku armastuse astmele, sest mina vastan neile sama armastusega, millega nemad mind armastavad. Kui nad armastavad mind nii, nagu teenija armastab oma isandat, siis

⁸⁵ On enesestmõistetav, et kui pühak räägib enesevihkamisest, siis mõtleb ta vastumeelsust, mida me peame tundma sellise enesearmastuse või korrastamata enesearmastuse vastu, mis on kogu patu allikas. Enesearmastus, nagu ta „Dialogi“ 122. peatükis räägib, on ebaõigluse põhjus Jumala suhtes, kaasinimese suhtes ja iseenda suhtes, see hävitab hinges nii hingede päästmise soovi kui ka vooressearmastust, enesearmastusega kaasnevas inimeste solvamise liialdatud kartuses ei lase see hingel kõige karjuvama ebaõigluse puhul tegutseda nii, nagu ta peaks. „Enesearmastus,“ ütleb ta, „on mürgitanud kogu maailma ja püha Kiriku Müstilise Ihu, ja enesearmastuse tõttu ei puhke Mõrsja aed enam õitsele ega lase taastärgata närtsinud lillel.“

„Sa tead,“ ütleb Jumal pühakule (ptk. 51), „et igasugune kurjus asub enesearmastuses ja et enesearmastus on pilv, mis varjutab mõistusevalguse, mis peidab eneses usuvalgust, ja üks pole kadunud teiseta.“ Sama õpetust kohtame püha Thomase juures: „Korrastamata enesearmastus on kogu patu allikas ja tuhmistab mõistust; sest kui tahe ja meelelisus on pahatahtlikud (see tähendab uhkuse ja meelelisuse poole kalduvad), siis kõik, mis on nende kalduvustega kooskõlas, näib olevat hea.“ (I-II, Q. LXXVII, art. 4).

⁸⁶ *Dialogo*, c.75.

⁸⁷ Lk 10, 27.

maksan ma neile palka teenete järgi, kuid ma ei avalda neile ennast, sest saladusi avaldatakse sõbrale, kes on saanud oma sõbraga üheks, ja mitte teenijale. ...

Kuid kui minu teenijad oma ebatäiuslikkusega rahulolematuse ja voorusearmastuse pärast vaimse enesearmastuse juurteni välja kaevavad ja astuvad endaga aru pidades süümetroonile, et lämmatada orjalikku hirmu oma südames ja parandada omakasupüüdlikku armastust püha usu valguses, siis meeldivad nad mulle niivõrd, et pälvivad sõbraarmastuse. Ja ma avaldan ennast neile, nagu ütles minu Tõde nende sõnadega: „Kes armastab mind, seda armastab mu Isa, ja mina armastan teda ning näitan talle ennast ... ja teeme eluaseme tema juurde.“⁸⁸ Viimased sõnad osutavad teadmisele Temast enesest, mille Jumal annab erilise sisendusega. See on kontemplatsioon, mis lähtub andide poolt valgustatud usust, armastusega ühendatud usust. See on teadmine, mis annab maitset müsteeriumidele ja tungib nende sügavikeni.

Teine motiiv, mis peaks inspireerima teist pöördumist, on *Päästja Vere hind*, mida püha Peetrus ei suutnud enne Kannatust mõista, vaatamata sõnadele „See on minu Veri, mis teie eest valatakse“, mida Kristus lausub Viimsel Õhtusöömaajal. Alles pärast Ülestõusmist hakkas ta sellest aru saama. „Dialogist“⁸⁹ loeme selle kohta: „Minu loodu peab nägema ja teadma, et ma ei taha muud kui neile head läbi oma ainusündinud Poja Vere, milles nad on oma nurjatusest puhtaks pestud. Selle Vere läbi on neil võimaldatud teada saada minu tõde, et anda neile elu, milleks ma nad lõin oma näo ja sarnasuse järgi, ja lõin nad uuesti armu seisundisse oma Poja Verega, tehes nad lapsendatud lasteks.“ Sellest sai Peetrus aru pärast oma pattu ja Kristuse Kannatust. Alles siis sai ta aru, mis väärtus on kallihinnalisel Verel, mis valati meie lunastamiseks – Lunastusverel.

Heidame pilgu Peetruse suurusele tema alanduses. Siin on ta palju suurem kui ta oli Tabori mäel, sest siin mõistab ta midagi oma viletsusest ja Kõigekõrgema lõputust headusest. Kui Jeesus esimest korda ette kuulutas, et Ta peab minema Jeruusalemma, et seal lasta end Risti lüüa, viis Peetrus oma Õpetaja kõrvale ja ütles Talle: „Ärgu seda Sulle sündigu!“⁹⁰ Nii rääkides oli ta teadmatult rääkinud vastu kogu lunastusökonomiale, kogu Ettehoolduse plaanile, kogu Lihakssaamise põhjusele. Ja seepärast vastaski Jeesus talle: „Tagane, vastupanija! Sa oled mulle kiusatuseks, sest sa ei mõtle Jumala, vaid inimese viisil!“⁹¹ Kuid nüüd, pärast pattu ja pärast pöördumist, saab Peetrus oma alanduses aru Ristist ning mõistab kallihinnalise Vere hinda.

Ja nii võime aru saada, miks püha Katariina oma „Dialogis“ ja „Kirjades“ räägib pidevalt Verest, mis annab mõju ristimisele ja teistele sakramentidele. Igal Missal, kui preester tõstab kallihinnalise Vere kõrgele altari kohale, peaks meie usk oma lunastavas väes ja vooruses saama suuremaks ja tugevamaks.

Kolmas motiiv, mis peaks inspireerima teist pöördumist, on armastus hingede vastu, mida on vaja päästa, armastus, mida ei saa lahutada Jumala-armastusest, kuna see on korraga nii selle armastuse tunnus kui ka tagajärg. See hingede armastus peaks igas oma nime väärivas kristlases saama innukuseks, mis inspireerib kõiki voorusi. Püha Katariina juures viis see tema eneseohverduseni patuste päästmiseks. „Dialogi“ eelviimasest peatükist

⁸⁸ Jh 14, 21.23.

⁸⁹ *Dialogo*, c. 60.

⁹⁰ Mt 16, 22.

⁹¹ Mt 16, 23.

loeme: „Sa palusid mul halastada maailma peale. ... Sa palvetasid püha Kiriku Müstilise Ihu eest, et ma kõrvaldaks sealt pimeduse ja tagakiusamise, karistades Sinu omal soovil Sinu isikus tema mõnede ametikandjate nurjatust. ... Ma olen sulle ka öelnud, et tahan maailmale halastada, tõestades sulle, et halastus on minu eriline tunnus, sest halastuse ja hindamatu armastuse läbi, mida ma inimeste vastu tunnen, saatsin maailma Sõna, oma ainusündinud Poja. ...

Lubasin ka sulle, ja luban veelkord, et oma sulaste pikameelsuse läbi vormin ümber oma Mõrsja. Seepärast kutsun sind kannatama, kaeveldes koos sinuga oma mõnede ametikandjate nurjatuse pärast. ... Olen sulle rääkinud ka nende vooruslikkusest, kes elavad nagu inglid. ... Ja nüüd palun ma tungivalt sind ja oma teisi sulaseid tunda südamevalu, sest sinu kurvastuse ja alandlikkuse ning püsiva palve tõttu halastan ma maailma peale.“

Teise pöördumise vili on nagu Peetrusegi juhtumil kontemplatsiooni algus läbi kasvava arusaamise Risti ja Lunastuse suurest müsteeriumist ja Kristuse meie eest valatud Vere lõputu väärtuse kõrgelt hindamine. Selle algastmel oleva kontemplatsiooniga kaasneb ühendus Jumalaga, mis sõltub vähem meelelisuse kõikumistest ning on puhtam, tugevam ja püsivam liit. Kui mitte rõõm, siis igal juhul rahu asub hinge isegi keset hädaohtu. Hinge ei täida enam pelgalt abstraktne, teoreetiline ja ebamäärane aimdus, vaid konkreetne ja elav veendumus, et Jumala valitsemise all on kõik korraldatud Tema headuse ilmutamiseks.⁹² „Dialogi“ lõpus kuulutab Jumal ise seda tõde: „Kõik on alati juhtunud ja juhtub ainult minu jumaliku Ettehoolduse kavatsuste kohaselt. Kõigega, mida ma luban, kõigega, mida ma sulle annan – kas ajalistes või vaimsetes katsumustes ja lohutustes –, teen ma sulle vaid head, nii et sa võiksid olla minus pühitsetud ja et minu Tõde sinus täituks.“⁹³ See on sama tõde, mida püha Paulus väljendab kirjas roomlastele: „Neile, kes Jumalat armastavad, laseb Jumal kõik tulla heaks.“⁹⁴

See veendumus sündis Peetruse ja apostlite hinges pärast teist pöördumist ja ka Emmause jüngrite hinges, kui ülestõusnud Kristus pani neid Ristimüsteeriumi täielikumalt mõistma: „’Oh te mõistmatud ja südameilt pikaldased uskuma seda kõike, mis prohvetid on rääkinud! Eks Messias pidanud seda kannatama ja oma kirkusesse minema?’ Ja hakates peale Moosesest ja prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigest kirjadest selle, mis Tema kohta käib.“⁹⁵ Nad tundsid Ta ära leivamurdmisest.

See, mis juhtus jüngritega Emmause teel, peaks juhtuma ka meiega, kui oleme ustavad teel igaviku poole. Kui juba neile ja apostlitele oli vaja teist pöördumist, siis seda enam on seda vaja meile. Ja selle uue Jumala armu mõju all ütleme ka meie: „Eks meie

⁹² Pole midagi kergemat, kui olla veendunud teoorias, et Ettehooldus korraldab eranditult kõik asjad hästi. Kuid harva kohtab seda tõde praktikas, kui mõni ettenägematu õnnetus kataklüsmina meie ellu sekkub. Vähesed on võimelised sellistes sündmustes nägema Jumala suurimat armu, teise või kolmanda pöördumise armu. Auväärne Boudon, preester, kel oli oma piiskopi ja paljude Prantsusmaa piiskoppide silmis kõrge reputatsioon, sai ühel päeval laimujutu tagajärjel kirja oma piiskopilt, kes keelas tal ajutiselt ametit pidada – Missat pühitseda ja pihti vastu võtta. Otsekohe langes ta krutsifiksi ette põlvili, tänades meie Issandat armu eest, mille vastuvõtmiseks ta end väärituna tundis. Tal oli konkreetne elav veendumus, millest püha Katariina siin räägib, et jumalikus valitsemises on *kõik*, absoluutselt kõik korraldatud nii, et ilmutada Tema headust.

⁹³ *Dialogo*, c. 166.

⁹⁴ Rm 8, 28.

⁹⁵ Lk 24, 25-27.

süda põlenud meie sees, kui Ta teel meiega rääkis ja meile kirju selgitas?⁹⁶ Ka teoloogia aitab meil Evangeeliumi sügavat tähendust avastada. Kuid mida rohkem teoloogia edasi liigub, seda rohkem peab ta teatud mõttes ennast peitma, ta peab kaduma, nagu kadus püha Ristija Johannes pärast Issanda tuleku kuulutamist. Ta aitab meil avastada Pühakirjas ja Traditsioonis sisalduva jumaliku Ilmutuse sügavat tähendust, ja olles selle edasi andnud, peab ta kõrvale astuma. Katedraalide restaureerimiseks, tahatud kivide õigesse paika asetamiseks peab püstitama tellingud, kuid kui kivid on paigale pandud, siis tellingud eemaldatakse ja katedraal astub kogu oma ilus nähtavale. Samamoodi aitab teoloogia meile näidata õpetusliku ehitise alusmüüri tugevust, selle konstruktsiooni kindlust, selle osade proportsionaalsust, kuid kui ta on seda meile näidanud, tõmbub ta kõrvale, et teha ruumi üleloomulikule kontemplatsioonile, mis tuleneb usust, mis on valgustatud Püha Vaimu andidega, usust, mis tungib Jumala tõdedesse ja annab neile maitset, usust, mis on ühendatud armastusega.⁹⁷

Ja nii on küsimusega, millega me tegeleme – tõeliselt elulise küsimusega meie siseelust Jumalas.

III peatükk

KOLMAS PÖÖRDUMINE EHK HINGE MUUTUMINE – ASTUMINE ÜHENDAVALE TEELE

ME rääkisime teisest pöördumisest, mis on hingele hädavajalik, kui ta peab lahkuma algajate teelt ja astuma meistrite teele ehk valgustavale teele. Nagu nägime, arvavad paljud autorid, et apostlite teine pöördumine leidis aset Kristuse Kannatusaja lõpus ja Peetruse pöördumine eriti pärast tema kolmekordset salgamist.

Püha Thomas märgib Püha Matteuse evangeeliumi⁹⁸ kommentaaris, et püha Peetrus hakkas kohe kahetsema, kui Õpetaja tema peale vaatas, ning et see kahetsus oli tõhus ja otsustav.

Ometi võttis Peetrusel ja apostlitel Kristuse Ülestõusmisesse uskumine aega, vaatamata kirjeldusele, mille pühad naised andsid selle ime kohta, mida Jeesus ise oli nii tihti ette kuulutanud. Nende jutustatud lugu näis neile hullusena.⁹⁹

Pealegi, kuigi neil Päästja Ülestõusmisesse uskumine aega võttis, olid nad ka ärevil, nagu ütleb püha Augustinus,¹⁰⁰ sest ootasid Iisraeli kuningriigi täielikku taastamist, nagu nad arvasid juhtuvat. Seda võib näha küsimusest, mille nad meie Issandale Taevassemineku päeval esitasid: „Issand, kas sa sel ajal taastad Iisraeli

⁹⁶ Lk 24, 32.

⁹⁷ Nõnda tõsteti püha Thomas oma elu lõpus üleloomuliku kontemplatsiooni kõrgustesse, nii et ta ei saanud enam dikteerida *Summa Theologica* lõppu, meeleanandussakramendi käsitlese lõpuosa. Ta ei saanud enam kirjutada artikleid *status quaestionis* ega, alustades kolme vastuväitega, millele järgnes artikli põhiosa ja vastused vastuväidetele. Kõrgem ühendus, mille ta nüüd oli saavutanud, pani ta kõiki teoloogilisi printsiipe nägema lihtsamalt ja säravamalt ning ta ei saanud enam laskuda puhtalt didaktilise esituse keerukusse.

⁹⁸ Mt 26, 74.

⁹⁹ Lk 24, 11.

¹⁰⁰ *In Joan. tract.* 25, n. 3; *Serm.* 265, 2-4.

kuningriigi?”¹⁰¹ Kuid enne kuningriigi taastamist tuli veel palju kannatada, ja see taastamine oli kaugelt enamat kui nad oskasid aimata.

Ja nii on vaimulikud kirjanikud sageli rääkinud apostlite pöördumisest või muutumisest, mis leidis aset Nelipühal. Vaadake esiteks, mis muutus nendega toimus, ning seejärel, milline peaks toimuma meiega.

Apostleid valmistas kolmandaks pöördumiseks ette tõsiasi, et Taevasseminekust alates jäid nad ilma Jeesuse tajutavast kohalolekust. Kui meie Issand apostlid oma püha inimlikkuse nägemisest ilma jättis, pidid nad tundma ahastust, millele me võib-olla piisavalt tähelepanu ei pööra. Kui peame silmas, et meie Issand oli saanud neile kogu eluks – nagu ütleb püha Paulus: *Mihi vivere Christus est* – ja nad olid saanud päev-päevalt üha lähedasemateks, siis pidid nad tundma suurimat üksildust, meeleheite-, isegi surmatunnet. Ja nende meeleheide pidi olema seda suurem, et meie Issand ise oli neile ette kuulutanud kõiki kannatusi, mis neid ootasid. Meie kogeme sarnast jahmatust, kui pärast ritriiti, mis on elu kõrgemal tasandil Jumala vaimust täidetud preesterliku hinge juhtimisel, sukeldume taas igapäevaellu, mis näib meid sellest täiusest nii äkiliselt vabastavat. Apostlid seisis, silmad taeva poole tõstetud. See ei olnud mitte ainult hoop nende tundlikkuse pihta, nagu see juhtus Kannatusajal – see oli täielik tühjus, mis näis neilt võtvat kogu mõtlemisvõime. Kannatusajal oli meie Issand veel kohal. Nüüd oli Ta neilt ära võetud ja nad näisid olevat Temast täiesti ilma.

Vaimuöös valmistati neid ette Nelipühapäeva armude väljavalamiseks.

Püha Vaimu laskumine apostlitele

*Nemad kõik olid püsivalt ühel meelel palvetamas koos Jeesuse ema Maarja ning naistega...*¹⁰²

Apostlite teod jutustavad meile toimunust: „Kui Nelipühapäev kätte jõudis, olid nad kõik koos ühes paigas. Ja äkitselt tuli taevast kohin, otsekui tugev tuul oleks puhunud, ja täitis kogu koja, kus nad istusid. Ja nad nägid otsekui hargnevaid tulekeeli, mis laskusid iga üksiku peale nende seas. Ja nad kõik täideti Püha Vaimuga ning hakkasid rääkima teisi keeli, nõnda nagu Vaim neile andis rääkida.“¹⁰³

Hääl taevast, nagu tugeva tuule oma, oli Püha Vaimu müstilise ja võimsa tegutsemise väline märk, samal ajal sümboliseerisid apostlite kohal olevad tulekeeled seda, mis pidi teoks saama nende hinges.

Sageli juhtub, et suurele armule eelneb mõni tajutav märk, mis meid inertsist üles raputab. See on nagu jumalik ärkamine. Siin on sümbolism nii selge kui olla saab. Nagu tuli puhastab, valgustab ja annab sooja, nii puhastas, valgustas ja sütitas sel hetkel Püha Vaim kõige sügavamalt apostlite hingi. See oli tõepoolest sügav vaimu puhastamine.¹⁰⁴ Ja püha Peetrus selgitas, et see oli selle täitumine, mida prohvet Joel ette kuulutas: „Ja

¹⁰¹ Ap. 1, 6.

¹⁰² Ap 1, 14.

¹⁰³ Ap 2, 1-4.

¹⁰⁴ Selles valguses, mis siin on öeldud puhastava ja ümbermuutva armu kohta, peaksime lugema püha Thomase kirjutisi mõistmise ja tarkuse annist ning puhastumisest, mida need meis põhjustavad, samuti ka Püha Risti Johannese raamatut *Pime öö*.

viimseil päevil sünnib,“ ütleb Jumal, „et ma valan oma Vaimust välja kõigi inimeste peale ja teie pojad ja teie tütreid ennustavad. ... Ja sünnib, et igauks, kes hüüab appi Issanda nime, päästetakse.“¹⁰⁵

Püha Vaim juba elas apostlite hinges, kuid selle nähtava lähetusega¹⁰⁶ tuli Ta neisse oma armu, vooruste ja andide aardeid kasvatama, andes neile valgust ja jõudu, et nad suudaksid Kristusest tunnistada kogu ilmamaa otsani, ka surmaohus. Tulekeeled on märk sellest, et Püha Vaim süütas nende hinges selle Armastuse elava leegi, millest räägib püha Risti-Johannes.

Siis läksid täide Kristuse sõnad: „Lohutaja, Püha Vaim, kelle Isa saadab minu nimel, Tema õpetab teile kõik ja tuletab teile meelde kõik, mida mina teile olen öelnud.“¹⁰⁷ Siis hakkasid apostlid rääkima erinevates keeltes ja „partlased ja meedlased ja eelamlased ja kes me elame Mesopotaamia-, Juuda- ja Kappadookiamaal, Pontoses ja Aasias ... juudid ja nende usku pöördunud kreetalased ja araablased ... – kõiki valdas hämmastus ... : kuidas me kuuleme räägitavat meie endi keeles Jumala suuri asju?“¹⁰⁸ See oli märk, et nad pidid hakkama erinevatele rahvastele Evangeeliumi kuulutama, nagu meie Issand oli käskinud: „Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad!“¹⁰⁹

Püha Vaimu laskumise tagajärjed

Apostlite tegude raamat näitab meile, millised olid need tagajärjed: apostlid said valgust ja jõudu ning nende pühitsev mõju muutis esimesi kristlasi. Algkirikus oli tugev innukusejoovastus.

Ennekõike valgustas Püha Vaim apostleid palju rohkem Päästja Vere hinna ja Lunastusmüsteeriumi suhtes, mis oli ette kuulutatud Vanas ja täitunud Uues Testamendis. Nad võtsid vastu selle müsteeriumi kontemplatsiooni täiuse, mida neil nüüd tuli inimkonnale selle päästmiseks jutlustada. Püha Thomas ütleb, et „Jumalasõna jutlustamine peab tulenema kontemplatsioonitäiusest“.¹¹⁰ Sel ajal leidis see kõige täielikumat kinnitust, nagu võime näha püha Peetruse esimestest jutlustest, millest räägitakse Apostlite tegude raamatus, ja püha Stefanose jutlusest enne märtrisurma. Need püha Peetruse ja püha Stefanose sõnad meenutavad psalmilaulja ütlust: „Mis sa oled öelnud, on sulatatud väga selgeks, ja su sulane armastab seda.“¹¹¹

Apostlid ja jüngrid, harimata inimesed, küsisid veel Taevasse mineku päeval: „Issand, kas sa sel ajal taastad Iisraeli kuningriigi? Jeesus oli vastanud: „Ei ole teie osa teada aegu ja tunde, mis Isa on iseene meelevaldiga seadnud, vaid te saate väe Pühalt Vaimult, kes tuleb teie üle, ja te peate olema minu tunnistajad Jeruusalemmas ja kogu Juuda- ja Samaariamal ning ilmamaa äärteni.“¹¹²

Ja ennäe Peetrust! Tema, kes ta enne Kannatusaega hakkas värisema naise sõna peale, kel võttis nii palju aega Õpetaja Ülestõusmisse uskumine, seisab nüüd juutide ees, öeldes neile autoriteediga, mis saab tulla ainult Jumalalt: „Jeesuse Naatsaretlase, mehe,

¹⁰⁵ Ap 2, 17.21.

¹⁰⁶ Cf. P. Thomas, I. XLII, art. 6, ad. 1.

¹⁰⁷ Jh 14, 26.

¹⁰⁸ Ap 2, 6-12.

¹⁰⁹ Mt 28, 19.

¹¹⁰ II-IIae, Q. CLXXXVIII, art.6: *Ex plenitudine contemplationis derivatur doctrina et praedicatio.*

¹¹¹ Ps 119, 140.

¹¹² Ap 1, 6-8.

kellele Jumal on tunnistuse andnud vägevate tegude ja märkide ja tunnustähtedega, mis Jumal Tema läbi teie keskel tegi ... Tema enda, kui Ta oli Jumala määratud nõu ja etteteadmise¹¹³ järgi loovutatud, olete teie ülekohtuste inimeste kätega risti naelutades hukanud. Aga Jumal on Tema üles äratanud [nagu Taavet ette kuulutas] ... Sellesama Jeesuse on Jumal üles äratanud surnuist, meie kõik oleme selle tunnustajad ... ning on selle välja valanud; seda teie nüüd näete ja kuuletegi ... Kogu Iisraeli sugu teadku nüüd kindlasti, et Jumal on Tema teinud Issandaks ja Messiaks, sellesama Jeesuse, kelle teie risti lõite!¹¹⁴ Selles seisneb kogu Lunastusmüsteerium. Peetrus näeb nüüd, et Jeesus oli ohvriks valmis ja ta kontempeerib Tema teenete ja Tema valatud Vere lõputust väärtusest.

Apostlite tegude raamat lisab, et kui nad seda kõnet kuulsid, „lõikas see neile südamesse ja nad ütlesid Peetrusele ja teistele apostlitele: 'Mida me peame tegema, mehed-vennad?' Aga Peetrus ütles neile: 'Parandage meelt ja igäuks teist lasku ennast ristida Jeesuse Kristuse nimesse oma pattude andekssaamiseks, ning siis te saate Püha Vaimu anni.'¹¹⁵ Ja nii ka juhtus, ning sellel päeval umbes kolm tuhat inimest pöördus ja võttis vastu ristimise sakramendi.¹¹⁶

Mõni päev hiljem ütles Peetrus templis juutidele pärast sünnist saadik jalutu tervendamist: „Teie tapsite Elu Juhi, aga Jumal on Ta surnuist üles äratanud; selle tunnustajad oleme meie. ... [Jeesus Kristus Naatsaretlane, kelle teie lõite risti] on kivi, mille teie, ehitajad, olete tunnistanud kõlbmatuks, mis on saanud nurgakiviks. Ja kellegi muu läbi ei ole päästet, sest taeva all ei ole antud inimestele ühtegi teist nime, kelle läbi meid päästetaks.¹¹⁷ Nelipüha armude loetus ei tule rõhutada mitte keelteandi ega teisi samalaadseid võimeid, vaid erilist valgustamist, mis võimaldas apostlitel laskuda Lihakssaamise müsteeriumi ja eriti Kristuse Kannatuse sügavikesse. See on müsteerium, mille ettekuulutamist Peetrus ei suutnud taluda, kui Jeesus ütles, et Ta lüüakse risti: „Jumal hoidku, Issand! Ärgu seda Sulle sündigu!“ Tema aga pöördus ja ütles Peetrusele: „Tagane, vastupanija! Sa oled mulle kiusatuseks, sest sa ei mõtle Jumala, vaid inimese viisil.“¹¹⁸ Nüüd mõistis Peetrus Jumala asju ja ta kontempeeris lunastava Lihakssaamise müsteeriumi kogu ökonoomiast. Ja sellist valgustust ei saanud mitte ainult tema. Samal viisil on tunnustajad kõik apostlid, ja ka jüngrid, ja diakon püha Stefanos, kes enne kividega surnuksviskamist tuletas juutidele meelde kõike, mida Jumal oli valitud rahva jaoks teinud patriarhide ajal, Moosese ajal ja sealt alates kuni Päästja tulekuni.¹¹⁹

Kuid Nelipühapäeval ei saanud apostlid mitte ainult valgustust – nad said ka jõudu ja kinnitust. Jeesus oli neile töotanud: „Te saate väe Pühalt Vaimult, kes tuleb teie üle.“¹²⁰ Enne Nelipüha kartlikud, on nad nüüd täis julgust, isegi kuni märtrisurmani. Peetrus ja Johannes, kes peeti kinni ja tiriti suurkohtu ette, kuulutavad, et „kellegi muu läbi ei ole

¹¹³ Olgu siinkohal ja sarnastes tekstides märgitud, et Jumala kindlat nõu või plaani on mainitud enne Tema etteteadmist, millele see oli aluseks. Jumal nägi igavikus Lunastusmüsteeriumi, kuna Ta oli igavikus otsustanud selle teoks teha.

¹¹⁴ Ap 2, 22-36.

¹¹⁵ Ap 2, 37-38.

¹¹⁶ Ap 2, 41.

¹¹⁷ Ap 3, 15; 4, 10-12.

¹¹⁸ Mt 16, 22-23.

¹¹⁹ Ap 7, 1-53.

¹²⁰ Ap 1, 8.

päästet¹²¹ kui Jeesuse Kristuse. Uuesti vahistatuna ja vitstega nuhelduna „läksid [nad] Suurkohtu palge eest minema, rõõmustades, et neid on väärt arvatud kannatama teotust selle nime pärast. Ja nad ei lakanud iga päev pühakojas ja kodasid mööda õpetamast ja kuulutamast evangeeliumi Kristusest Jeesusest“.¹²² Kõik nad kandsid tunnistust Kristusest veres. Kes oli selleks neile jõu andnud? Püha Vaim, süüdates nende südames armastuse elava tule.

Selline oli nende kolmas pöördumine – nende hinge täielik muutumine. Nende esimene pöördumine oli nad teinud Õpetaja jüngriteks, keda kütkestas Tema õpetuse ülev ilu. Teine pöördumine, mis leidis aset Kannatusaja lõpus, oli neil võimaldanud aimata Ristimüsteeriumi viljakust, saades valgustust järgnenud Ülestõusmisest. Kolmas pöördumine täidab neid sügava veendumusega sellest müsteeriumist – müsteeriumist, millest nad pidevalt elavad kuni märtrisurmani.

Muutumist, mille apostlid läbi tegid, on näha ka nende pühitsevast mõjust, innukusejoovastuse tugevusest, mida nad esimestele kristlastele edasi andsid. Nagu näitavad Apostlite teod,¹²³ oli Algkiriku elu imelise pühaduse elu, „ja usklige kogul oli üks süda ja üks hing“, „kõik oli neil ühine“, nad müüsid oma vara ja andsid saadud raha apostlitele, et need võiksid jagada igapäevaste vajaduste kohaselt. Nad said kokku iga päev, et palvetada, kuulata apostlite jutlustamist ja pühitseda Euharistiat. Nähti, et nad on tihti palvetamiseks kokku tulnud ja inimesed imestasid, nähes armastust, mis nende keskel valitses. „Sellest tunnevad kõik,“ oli öelnud meie Issand, „et te olete minu jüngrid.“¹²⁴

Algkristlaste indu on imetlusväärset kirjeldanud Bousset Nelipüha kolmandas jutluses: „Hädaohu ees on nad kartmatud, kuid õrnad armastuses oma vendade vastu. Kõigeväeline Vaim, kes neid juhib, teab hästi, kuidas lepitada kõige suuremaid vastuolusid. ... Ta annab neile lihast südame ... mille on armastus õrnaks teinud ... ja hädaohus teeb ta nad tugevaks kui raud või teras. ... Ta tugevdab ja pehmedab, kuid omaenda viisil. Sest need on needsamad jüngrite südamed, mis näivad oma võitmatust tugevuses teemantidena ja mis vennaarmastuse läbi ometi lihast inimsüdameteks saavad. See on taevase tule mõju, mis oli sel päeval nende kohal. See pehendas ustavate südamed ja sulatas nad ühte. ...

Jumala Poja apostlid vaidlesid kord selle üle, kes on esimene, kuid nüüd, kui Püha Vaim on neile andnud ühe südame ja ühe hinge, ei ole nad enam kadedad ja tülitsejad. Neile näib, et Peetruse läbi räägivad nad kõik, et koos temaga juhivad nad kõik, ja kui tema vari tervendab haige, siis on kogu Kirikul selles annis osa ja ta kiidab selle eest Issandat.“ Nii peaksime üksteisesse suhtuma ka meie kui sama Müstilise Ihu liikmed, kelle pea on Kristus, ja olles kaugel sellest, et lasta kadedusel võimust võtta, peaksime püha rõõmu tundma kaasinimese heade omaduste üle, sest me saame neist kasu, nagu käsi saab kasu sellest, mida silm näeb või kõrv kuuleb.

Sellised olid apostlite ja jüngrite muutumise viljad, mille põhjustas Püha Vaim.

Kuid kas Püha Vaim oli saadetud neid imelisi vilju valmistama ainult Algkirikus? Ilmselgelt mitte. Ta jätkab seda tööd läbi sajandite. Tema tegevus Kirikus ilmneb

¹²¹ Ap 4, 12.

¹²² Ap 5, 41-42.

¹²³ Ap 2, 42-47; 4, 32-37; 5, 1-2.

¹²⁴ Jh 13, 15.

võitmatu jõu, mille Ta Kirikule annab – jõu, mida võib näha kolmel tagakiusamise sajandil, mille ta üle elas, ja võidus, mille ta sai nii paljude hereesiaste üle.

Iga kristlik kogukond peab seega toimima Altkiriku eeskuju järgi. Mida peame temalt õppima?

Olema üks süda ja üks hing ning eemale peletama kõik lahkkelid meie hulgast. Töötama Jumalariigi laiendamise pärast, hoolimata raskustest, mida kohtame. Uskuma kindlalt ja tõeliselt Kiriku rikkumatusse, sest ta on alati püha ja sünnitab alati pühakuid. Me peame algkristlaste kombel pikameelselt ja armastusega taluma kannatusi, mida Jumal meile saadab. Uskugem kogu südamest Püha Vaimu, kes kunagi ei lakka andmast Kirikule elu, ja uskugem pühade osadust.

Kui me näeksime Kirikut, nagu teda näevad kõige üllamad hinged, kes elavad kõige tõelisemat Kiriku elu, siis ilmuks ta kaunimana meie silme ette, vaatamata inimlikule ebatäiususele, mida leidub tema laste tegemistes. Me kurdame õigusega mõningate plekkide pärast, kuid ärge unustagem, et kui vahel on mäejalamil orus mudane, siis tippudes on alati pimestavalt valge lumi, puhtaim õhk ja suurepärase vaade, mis paneb silmi ikka Jumala poole pöörduma.

Vaimu puhastumine, mis on hädavajalik kristlikuks täiuslikkuseks

*Loo mulle, Jumal, puhas süda.*¹²⁵

Nägime, et apostlite muutumine Nelipühapäeval oli nende kolmas pöördumine. Midagi sarnast peab toimuma iga kristlase elus, kui tal tuleb edasijõudnute teelt täiuslike teele astuda. Püha Risti-Johannes ütleb, et siin peab toimuma põhjalik vaimu puhastumine, nagu pidi toimuma meelte puhastumine, et astuda algajate teelt edasijõudnute teele, mida tavaliselt nimetatakse valgustavaks teeks. Ja just nagu esimene pöördumine – millega me pöördume ära maailmast käimaks Jumala radu – nõuab usu, lootuse, armastuse ja kahetsuse akte, siis nii on ka kahe teise pöördumisega. Kuid siin on teoloogalsete vooruste aktid palju sügavamad: Jumal, kelle mõjul me neid akte teeme, ajab vagu meie hingest samas suunas, kuid palju sügavamalt.

Vaadakem nüüd 1) miks see pöördumine on edasijõudnutele hädavajalik, 2) kuidas Jumal sellel astmel hinge puhastab ja 3) millised on kolmanda pöördumise viljad.

Vaimu puhastumise hädavajalikkus

Isegi neisse, kes on Jumala teedel edasi jõudnud, jääb palju ebatäiusi. Kui nende tundlikkus on suures ulatuses puhastatud vaimsest meelelisusest, inertsist, kadedusest, kannatamatusest, siis jäävad vaimu ikkagi teatud „endise inimese“ plekid, mis lasuvad hingel nagu rooste – rooste, mis kaob ainult lõõmava tulega, sarnaselt sellele, mis laskus apostlite peale Nelipüha päeval. Sellise võrdluse tõi püha Risti-Johannes.¹²⁶

See rooste jääb sügavale hinge vaimsetesse võimettesse, mõistmisesse ja tahtesse, ning see seisneb iseenda armastamises, mis takistab hinge täielikult Jumalaga ühinemast.

¹²⁵ Ps 51, 12.

¹²⁶ *Noche oscura*, II, c. 6.

Seeläbi oleme ka tihti palves häiritud, kuna anname järele laiskusele, Jumala mittemõistmisele, vaimu hajaliolekule ja loomulikele kiindumustele, mis haruharva, kui üldse kunagi, on ajendatud armastusest. Sel astmel ei ole konarlikkus ja kannatamatus haruldased. Pealegi jäävad paljud hinged, isegi mõned need, kes on Jumala teedel edasi jõudnud, vaimuelus liiga kinni omaenda vaatenurka. Nad arvavad, et on saanud Jumalalt erilisi sisendusi, kusjuures tegelikult on nad omaenda kujutlusvõime või kogu hüve vaenlase ohvrid. Nii on nad täis liigset enesekindlust, vaimuuhkust ja edevust, nad eksivad õigelt teelt ning juhivad kõrvale ka teisi hingi.

Nagu ütleb püha Risti-Johannes, on vigade kataloog ammendamatu, kuid ta osutab tähelepanu üksnes nendele vigadele, mis on seotud puhtalt siseeluga. Kuivõrd mahukam oleks kataloog, kui peaksime silmas ka eksimusi, mis tehakse vennaarmastuse vastu, õigluse vastu suhetes ülemustega, võrdsetega või alluvatega, ja neid, mis on seotud meie seisuse kohustustega ja mõjuga, mida võime osutada teistele.

Koos vaimuuhkusega jääb hinge sageli ka intellektuaalne uhkus, kadedus või mõni varjatud ambitsioon. Nii tuuakse vaimuella selle suureks kahjuks seitse surmapattu.

Kõik see, nagu ütleb püha Risti-Johannes, näitab „tugeva leelise“, passiivse puhastumise, edasise pöördumise vajadust, mis tähistab astumist täiuse teele. Püha Johannes räägib, et isegi pärast meelteõo läbimist „on edasijõudnud ikkagi väga madalal astmel ja järgivad Jumalaga suhtlemisel teraselt omaenda loomust, sest nende vaimukuld ei ole veel puhastatud ja selitatud, nad mõtlevad Jumalast ikka veel nagu väikesed lapsed, ning tunnevad ja kogeivad Jumalat nagu väikesed lapsed, nagu ütleb püha Paulus, sest nad pole veel jõudnud täiuseni, mis on hingeühendus Jumalaga. Ühenduse astmel aga saadavad nad vaimus korda suuri asju nagu täiskasvanud, ja siis on nende tegudes ja omadustes jumalikku rohkem kui inimlikku“.¹²⁷

Enne kui kolmas pöördumine on aset leidnud, võime nende hingede kohta ikka veel öelda Jesaja sõnadega, et „kõik meie õigused on määrdunud riide sarnased“.¹²⁸ Edasine ja lõplik pöördumine on hädavajalik.

Kuidas Jumal kolmandas pöördumises hinge puhastab?

Tundub, et esiteks kisub Ta hinge selle rikastamise asemel paljaks. Et ravida hing terveks kogu vaimsest ja intellektuaalsest uhkusest ning näidata talle, milline vaesusesaast temal veel lasub, jätab Ta mõistuse pimedusse, tahte viljatusse, mõnikord isegi kibedusse ja ängistus. „Siis jääb hing,“ ütleb püha Risti-Johannes, „pimedusse, puhtalt usku, mis on loomulikele võimetele pime öö.“¹²⁹ Püha Thomas osutab sageli sellele, et usuobjekt on see, mida *ei nähta* (*fides est de non visis*); see on teadmatus. Ja Ingellik Doktor lisab, et erinevatel inimestel on võimatu uskuda ja näha sama asja samast vaatevinklist, sest mida usutakse, seda ei nähta.¹³⁰ Nüüd peab hing laskuma ususügavikesse ja tõusma selle kõrgustesse, nagu juhtus apostlitel, kui nad pärast Kristuse Taevasseminekut jäid ilma Tema tuntavast kohalolekust. Nagu Ta ise neile ütles: „Teile on parem, et ma lahkun, sest kui ma ei lahkukuks, ei tuleks Lohutaja teie juurde, aga kui ma ära lähen, siis ma saadan

¹²⁷ *Noche oscura*, II, c. 3.

¹²⁸ Js 64, 5.

¹²⁹ *Noche oscura*, II, c. 4.

¹³⁰ II-IIae, Q. I, art. 5.

Tema teie juurde.¹³¹ Püha Johannese evangeeliumi kommentaarid annab püha Thomas nendele sõnadele hiilgava seletuse. Ta ütleb, et kui apostlid olid Kristuse inimlikusse kiindunud loomuliku armastusega, ei olnud nad veel piisavalt täidetud Tema jumalikkuse vaimuliku armastusega ega olnud seepärast veel võimelised vaimselt vastu võtma Püha Vaimu, nagu nad oleksid pidanud, kui neil oleks tulnud vastu panna katsumustele, kui Jeesus nad oma tajutavast lähedusest oli ilma jätnud.

Esiteks näib seega, et puhastuses kisub Jumal hinge paljaks; näib, et Ta jätab selle pimedusse ja kuivusesse. Nüüd peab olema hinge moto „Ustavus ja andumus“. Nüüd täituvad Kristuse sõnad: „Kes järgneb mulle, ei käi pimeduses, vaid tal on elu valgus.“¹³² Mõistmise anni puhastavast tulest eriliselt valgustatuna hakkab hing nüüd, nagu ütleb püha Paulus, uurima Jumala sügavusi.¹³³

Nüüd on alandlikkus ja teologaalsed voorused puhastatud kõigist inimlikest lisandustest. Hing kogeb ilma seda nägemata üha enam lõputut puhtust ja Jumala suurust, mis ületab kõik ettekujutuse, mille võime Temast saada. Samuti kogeb ta kõiki üleloomulikke rikkusi, mis olid Kristuse pühas hinges, kus maa peal peitusid armutäius, „kõik tarkuse ja tunnetuse aarded“.¹³⁴ Nagu apostlid Nelipühapäeval, näeb hing vilksamisi Lihakssaamise ja Lunastuse müsteeriumide sügavikke, ta tajub midagi meie eest Ristil surnud Kristuse teenete lõputust väärtusest. Nüüd on hingel teatud elav teadmine, kogemuslik tajumus üleloomulikust maailmast, ta vaatab seda uue pilguga. Ja sellele kontrastina saab hing teadlikumaks omaenda vaesusest. Sel astmel oli püha Risti-Johannese ja Ars'i küree¹³⁵ peamine kannatus see, et nad tundsid end nii kaugel olevat preestriideaalist, mis nüüd mustas usuöös nii kõrgena silme ees terendas. Samal ajal mõistsid nad paremini suuri vajadusi, mis olid paljudel hingedel, kes nende poole pöördusid, anudes palveid ja abi.

Kolmanda pöördumise või puhastumise võlgname selgelt Pühale Vaimule, kes valgustab hinge mõistmise anniga. Nagu hele välg öösel valgustab Ta hinge, mida tahab puhastada. Hing on Talle nii sageli öelnud: „Tee selgeks mu silmad, et ma ei uinuks surmale“¹³⁶, „Issand, mu Jumal, valgustab mu pimedust“¹³⁷, „Loo mulle, Jumal, puhas süda, ja uuenda mu sees kindel vaim! Ära heida mind ära oma palge eest ja ära võta minult ära oma Püha Vaimu! Anna mulle tagasi rõõmustus Sinu päästest, ja heameelne Vaim toetagu mind! Ma tahan üleastujaile õpetada Sinu teid ... Siis mu keel laulab rõõmsasti Sinu õiglusest.“¹³⁸

Puhastatud hing pöördub Kristuse poole sõnadega, mida Ta kord ise lausus, ja palub, et need täituksid: „Tuld olen ma tulnud viskama maa peale, ja mida muud ma tahaksin, kui et see oleks juba süttinud!“¹³⁹ Kolmas pöördumine toimub, nagu ütleb püha Risti-Johannes, „Jumala hinge voolamisega, mis puhastab selle harjumuspärasest, loomulikust ja vaimulikust teadmatusest ning ebatäiusest ja mida kontemplatiiivsed

¹³¹ Jh 16, 7.

¹³² Jh 8, 12.

¹³³ Vt 1 Kr 2, 10: *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. ... Nos autem accepimus. ... Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis.*

¹³⁴ Kl 2, 3.

¹³⁵ Jean-Marie Vianney (1786-1859). – *Tlk.*

¹³⁶ Ps 13, 4.

¹³⁷ Ps 18, 29.

¹³⁸ Ps 51, 12-16.

¹³⁹ Lk 12, 49.

hinged nimetavad sisekaemuslikuks palveks või müstiliseks teoloogiaks. Siin õpetab Jumal salajas hinge ja juhib teda armastuse täiusele, ilma et hing midagi teeks või mõistaks, mis laadi see sisekaemuslik palve on.¹⁴⁰

See suur puhastumine või muutumine ilmneb erinevate vormide all, vastavalt sellele, kas on tegemist puhtkontemplatiivse hingega nagu püha Bruno, või hingega, kes on pühendunud apostolaadile või halastustööle nagu püha Vincent de Paul, kuid olemuselt on see sama. Igal juhtumil on see alandlikkuse ja kolme teoloogalse vooruse puhastamine igasugusest inimlikust lisandusest, nii et nende vooruste väline motiiv omaks rohkem kaalu kõigist teisejärgulistest motiividest. Alandlikkus kasvab vastavalt protsessile, mida on kirjeldanud püha Anselm ja korranud püha Thomas: „1) Teada, et ollakse halb; 2) kannatada selle teadmise pärast; 3) tunnistada, et ollakse põlastusväärne; 4) soovida, et kaasinimesed seda teaksid; 5) kannatlikult taluda, kui nad nii ütlevad; 6) alistuda kohtlemisele, mida väärrib põlastusväärne; 7) sellise kohtlemise meeldimine.“ Toome näiteks püha Dominicuse, kes eelistas minna nendesse Languedoc'i piirkondadesse, kus teda halvasti koheldi ja naeruvääristati ning koges püha rõõmu, tundes end meie Issandana, keda meie pärast alandati.

Siis ilmuvad kolme teoloogalse vooruse välised motiivid nende ülevas suuruses: *end ilmutav ülim Tõde, alati abivalmis Halastus, suveräänne Headus, mis on alati armastusväärne tema enese pärast*. Need kolm motiivi säravad vaimuöös nagu kolm esimese suurusjärgu tähte, et meid kindlalt juhtida teekonna lõpu poole.

Kolmanda pöördumise viljad on samad, mis Nelipüha omad, kui apostleid valgustati ja tugevdati, ja olles ise muutunud, muutsid nad esimesi kristlasi oma jutlustega, nagu saame teada Apostlite tegude raamatust, kus räägitakse püha Peetruse esimestest jutlustest ja püha Stefanose kõnest enne märtrisurma.

Kolmanda pöördumise viljad on õige ja sügav alandlikkus ning elav usk, mis hakkab maitsestama üleloomuliku korra müsteeriume – see on igavese elu eelmaik. Pealegi annab see kindla ja usku täis lootuse jumalikku halastusse, mis on meile alati käepärast. Selle lootusetäiuse saavutamiseks peame püha Pauluse sõnutsi olema oodanud seda, mida tõenäoliselt ei saabu.

Kuid kolmanda pöördumise kõige täiuslikum vili on ülisuur Jumala-armastus, väga puhas ja väga tugev armastus – armastus, mis ei löö kartma raskuste ega tagakiusamiste ees, armastus, nagu oli apostlitel, kes rõõmustasid meie Issanda eest kannatades. See armastus on sündinud palavast täiusesoovist, see on nälg ja janu Jumala õigluse järele, millega kaasneb tugevuse and, mis võimaldab olla võidukas iga takistuse puhul. See on käsu täiuslik täitmine: „Armasta Issandat, oma Jumalat, kogu oma südamega ja kogu oma hingega ja kogu oma jõuga ja kogu oma mõistusega!“

Siitpeale kuuluvad *hingesügavused* täielikult Jumalale. Nüüd on hing jõudnud astmele, kus ta oma kõrgemas osas elab peaaegu pidevalt vaimuelu, ta on nüüd adoreerija vaimus ja tões. Usuöö pimedus on seega eelmäng igavesele elule: *quaedam inchoatio vitae aeternae*. See on Kristuse sõnade täitumine: „Kellel on janu, see tulgu minu juurde ja joogu! ... Selle ihust voolavad elava vee jõed.“¹⁴¹ See on eluvesi, mis voolab igavesse ellu, vesi, mida Jeesus lubas Samaaria naisele: „Kui sa ainult teaksid Jumala kinki ... siis

¹⁴⁰ *Noche oscura*, II, c. 5.

¹⁴¹ Jh 7, 37-38.

sa paluksid Teda ning Tema annaks sulle elavat vett. ... Vesi, mille mina talle annan, saab tema sees igavesse ellu voolavaks allikaks.¹⁴²

Püha Vaim, tule minu südamesse, tõmba seda enda poole oma väega, oo mu Jumal, ja anna mulle armastust koos pojaliku kartusega. Hoia mind, oo väljendamatu Armastus, igast kurjast mõttest, soojenda mind, sütita mind oma kallihinnalise armastusega ja iga valu näib mulle kergem. Mu Isa, mu armas Issand, aita mind kõigis mu tegudes. Jeesus, armastus, Jeesus, armastus (*Siena püha Katariina*).

(Kõik, kes on ennast õndsas Grignon de Montfort'i vormeli järgi Maarjale pühendanud ja seejärel ka Pühimale Südamele, leiavad suuri aardeid, kui pühendavad end ka Pühale Vaimule. Maarja mõju juhivad meid ühtsusesse Kristusega ja Jeesuse inimlikkus Püha Vaimu juurde, kes viib meid jumaliku Kolmainsuse müsteeriumi.)

PÜHALE VAIMULE PÜHENDUMISE PALVE

Oo Püha Vaim, jumalik valguse ja armastuse Vaim, ma pühendan Sulle oma mõistuse, oma südame, oma tahte ja kogu oma olemise terveks ajaks ja igavikuks.

Olgu minu mõistus ikka vastuvõtlik Sinu taevastele sisendustele ja püha katoliku Kiriku õpetusele, mille eksimatu juht Sa oled. Leegitsegu mu süda ikka Jumala- ja ligimesearmastuses, olgu mu tahe ikka kooskõlas jumaliku tahtega ja jäljendagu kogu minu elu seda elu ja vourusi, mis olid meie Issandal ja Päästjal Jeesusel Kristusel, kelle päralt olgu koos Isa ja Sinu, Püha Vaimuga, kõik au ja kirkus igavesti. Aamen.

(300-päevane indulgents üks kord päevas puhastustules olevate hingede heaks. – Pius X. Seda pühendumist saab uuendada, korrates ainult vormeli esimest lõiku.)

IV peatükk

VAIMU ELU KOLME ASTME KÜSIMUS ASKEETLIKUS JA MÜSTILISES TEOLOOGIAS

SEE peatükk, mis on kirjutatud spetsiaalselt teoloogidele, ei ole eriti vajalik lugejate enamikule, kes leiavad selle ainese lihtsama ja kergema seletuse järgnevas peatükis.

Üks vaimuelu suuri probleeme on küsimus, kuidas peame tõlgendama kolme tee, Dionysiuse terminoloogia järgi *puhastava, valgustava ja ühendava*, või varasema terminoloogia järgi *algajate, edasijõudnute ja täiuslike* tee traditsioonilist eristamist.

Selle traditsioonilise jaotuse kohta on kaks märkimisväärselt erinevat tõlgendust, vastavalt sellele, kas usumüsteeriumide sisekaemuslikku palvet ja sellest lähtuvat ühtsust Jumalaga peetakse pühaduse tavalise tee juurde kuuluvaks või võetakse seda kui erakordset soosingut, mitte ainult *de facto*, vaid ka *de jure*.

Küsimuse aset

Kui me võrdleme kuni 18. sajandi teise pooleni levinud askeetlik-müstilise teoloogia jaotust käsitlusega, mille andsid mitmed pärast seda kirjutatud autorid, võib näha kahe tõlgenduse erinevust. See ilmneb näiteks siis, kui võrdleme dominikaan Vallgornera

¹⁴²

Jh 4, 10.14.

traktaati *Mystica theologica divi Thomae* (1662) jesuiit Scaramelli kahe tööga *Direttorio ascetico* (1751) ja *Direttorio mistico*.

Vallgornera järgib enam-vähem ligilähedaselt karmeliit Püha Kolmainsuse Philippe'i. Ta sarnastab enda antud jaotuse eelmiste autorite antuga ja kinnitab seda mõnede püha Risti-Johannese iseloomulike tekstide abil, kus räägitakse hetkest, mil ilmub meelte ja vaimu passiivne öö.¹⁴³ Ta jagab oma traktaadi kontemplatiivsetele hingedele kolme ossa:

1. *Algajate puhastav tee*, kus ta käsitleb väliste ja sisemiste meelte *aktiivset puhastumist*, kirgi, mõistust ja tahet suretamise, meditatsiooni ning palve kaudu ja lõpuks meelte *passiivset puhastumist*, kus algab sisekaemuslik palve, mis juhib hinge edasi valgustavale teele nagu seda seletab püha Risti-Johannes *Pimeda öö* alguses.¹⁴⁴
2. *Meistrite valgustav tee*, kus pärast sissejuhatust kontemplatsiooni jaotustesse käsitleb kirjanik *Püha Vaimu ande* ja *sisekaemuslikku palvet*, mis tuleneb eelkõige just mõistmise ja tarkuse andidest ning mis on kõigi vaimsete hingede põhjendatud ihaldusobjekt, olles moraalselt hädavajalik kristliku elu täiuseks. Töö teine osa lõpeb pärast erakordseid arme (nägemusi, ilmutusi, sisekõnet) käsitlevaid artikleid üheksast punktist koosneva peatükiga *vaimu passiivsest puhastumisest*, mis tähistab üleminekut ühendavale teele. Selline on ka püha Risti-Johannese õpetus.¹⁴⁵
3. *Täiuslike ühendav tee*, kus autor käsitleb kontemplatiivse hinge lähedast ühendust Jumalaga ja selle astmeid kuni übermuutva ühenduseni.

Vallgornera peab seda jaotust traditsiooniliseks ja tõeliselt harmooniliseks kirikuisade doktriiniga, püha Thomase printsiipidega ning püha Risti-Johannese ja suurte müstikute õpetusega, kes on kirjutanud vaimuelu kolmest perioodist ja viisist, kuidas üleminek ühelt teisele tavaliselt toimub.

Scaramelli ja teda järgivate autorite jaotus on üsna erinev.

Esiteks käsitleb Scaramelli askeetikat ja müstikat mitte ühes, vaid kahes erinevas töös. *Direttorio ascetico*, mis on kaks korda pikem kui teine töö, hõlmab nelja käsitlust: 1) täiuslikkuse vahendid; 2) takistused (puhastav tee); 3) kristliku täiuse otsene korrastus, mis koosneb moraalsest voorustest täiuslikkuse astmel (meistrite tee); 4) kristlase olemuslik täiuslikkus, mis koosneb teoloogilistest voorustest, sealhulgas eriti armastusest (täiusliku puhul kuulekuse armastusest).

See askeetika käsitus mainib vaevu Püha Vaimu ande. Ja ometi on vaimulike kirjanike ühise õpetuse järgi siin kirjeldatud täiuslikkuse kõrgaste moraalses ja teoloogilises voorustes ilma nende andideta saavutamatu.

Direttorio mistico koosneb viiest kirjutisest: 1) sissejuhatus, Püha Vaimu annid ja *gratiae gratis datae*;¹⁴⁶ 2) saavutatud ja sisekaemuslik palve, mille jaoks Scaramelli sõnutas piisab andidest;¹⁴⁷ 3) pimeda sisekaemusliku palve astmed passiivselt keskendumiselt übermuutvale ühtsusele. (22. peatükis möönab Scaramelli, et mitmed

¹⁴³ Cf. P. Kolmainsuse Philippe. *Summa theologiae mysticae* (ed. 1874, p. 17).

¹⁴⁴ I, ptk. 8 ja 14.

¹⁴⁵ *Noche oscura*, II, c. 2, 11.

¹⁴⁶ *Gratiae gratis datae* (*ld*) – tasuta antud armud. – *Tlk.*

¹⁴⁷ Ptk. 14.

autorid õpetavad, et sisekaemuslikku palvet võivad alandlikult ihaldada kõik vaimsed hinged, kuid jõuab järelduseni, et tegelikult on parem seda mitte soovida, kui selleks pole saadud erilist kutset: *Altiora te ne quaesieris*;¹⁴⁸ 4) sisekaemusliku palve erinevad astmed (nägemused ja erakordsed sisemised sõnad); 5) meelte ja vaimu passiivne puhastumine.

On üllatav, et selles kirjutises müstika kohta ei leia enne lõppu meelte passiivse puhastumise kirjeldust, millele ülalpool viitasid püha Risti-Johannes ja teised kirjanikud ning mis tähistab valgustavale teele astumist.

Erinevus selle askeetlik-müstilise teoloogia jaotuse uue ja vana viisi vahel tuleneb silmnähtavalt tõigast, et erinevalt uutest autoritest väitsid vanad, et kõik tõeliselt vaimsed hinged saavad alandlikult soovida ja paluda Jumalalt armu, et kontempeerida usumüsteeriumidest: Lihakssaamisest ja Kristuse Kannatusest, pühast Missast ja igavesest elust – müsteeriumidest, mis mitmel viisil ilmutavad Jumala lõputut headust. Seda üleloomulikku ja sisekaemuslikku palvet pidasid nad moraalselt hädavajalikuks ühtsuse jaoks Jumalaga, milles seisneb kristliku elu täius.

Seega võib endalt küsida, kas uus jaotus nagu seda esitas näiteks Scaramelli, ei kahanda nii täiusliku vaimuelu ühtsust kui ka ülevust. Kui askeedid on sel viisil müstikutest eraldatud, kas jaotatud terviku *ühatus* on siis piisavalt säilinud? Hea jaotus, kui see ei ole pealiskaudne ja juhuslik, kui see on rajatud hädavajalikele alusmüürile, peab toetuma jagatava terviku definitsioonile, selle terviku loomusele. Ja küsimuse all olev tervik on elu armus, mida traditsioon nimetab „vooruste ja andide armuks“,¹⁴⁹ sest Püha Vaimu seitse andi, olles ühenduses armastusega, on osa üleloomulikust organismist,¹⁵⁰ ja nagu õpetab püha Thomas, pääsemiseks hädavajalikud, *a fortiori* täiuslikkuseks.¹⁵¹

Samamoodi kahandab uus käsitlus kindlasti evangeelse täiuslikkuse *ülevust*, sest seda vaadeldakse askeesi juhtimise all, mainimata usumüsteeriumide sisekaemuslikku palvet ja ühtsust Jumalaga, mis sellest kontemplatsioonist tuleneb. Kui uus käsitlusmeetod rõhutab askeesi vajalikkust, kas ta samal ajal seda mitte ei kahanda, *nõrgestades motiive suretamispraktikaks ja vooruste harjutamiseks*, sest ta kaotab silmist jumaliku läheduse, kuhu kogu see töö peaks tegelikult juhtima? Kas ta heidab piisavalt valgust katsumuste, nende pikkade põuaperioodide tähendusele, mis üldiselt tähistavad üleminekut vaimuelu ühelt astmelt teisele? Kas uus käsitlus ei vähenda ka müstitsismi tähtsust ja väärtust, mis asketismist sel moel lahutatuna näib muutuvat väheste soosikute vaimuelu luksuseks, mis ei ole sugugi ohtudeta? Lõpuks ja eelkõige, kas see käsitlus ei alanda valgustava ja ühendava tee väärtust, kui ta vaatleb neid ainult asketismi seisukohalt? Kas need kaks teed saavad normaalselt eksisteerida, kui nad ei kasuta Püha Vaimu ande samal määral nagu armastust ja teisi sissevalatud voorusi? Kas on siis olemas *kuus teed* (kolm askeetlikku teed, mis on tavalised, ja kolm müstilist teed, mis on

¹⁴⁸ Cf. Tr. I, ptk. 1, n. 10.

¹⁴⁹ Cf. Püha Thomas, III, Q. LXXII, art. 2: *Utrum gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum et donorum*, kus meile meenutatakse, et tavaline või pühitsev arm täiustab hinge olemust ning et sellest armust lähtuvad sissevalatud voorused (moraalsed ja teologaalsed) ja Püha Vaimu seitse andi, mis on hingele nagu laevapurjed, mis on mõeldud taevaste sisenduste vastuvõtmiseks.

¹⁵⁰ I-IIae, Q. LXVIII, art. 5: *Sicut virtutes morales connectuntur sibi invicem in prudentia, ita dona Spiritus Sancti connectuntur sibi invicem in caritate; ita scilicet quod qui caritatem habet, omnia dona Spiritus Sancti habet, quorum nullum sine caritate haberi potest.*

¹⁵¹ I-IIae, Q. LXIII, art. 2, kus on tsiteeritud Pühakirja lõike: *Sest Jumal armastab ainult seda, kes elab koos tarkusega* (Trk 7, 28) ja *sest kõik, keda iganes Jumala Vaim juhib, on Jumala lapsed* (Rm 8, 14).

ebatavalised) ja mitte ainult kolm teed, kolm vaimueluperioodi, nagu väitsid vanad autorid? Kas ei tundu, et kui asketism on valgustavast ja ühendavast teest lahutatud, muutub see lihtsalt moraalsete ja teoloogiliste vooruste *abstraktseks* uurimuseks? Või kui nende vooruste edenemist ja *täiustumist* käsitletakse konkreetselt – nagu seda tegi Scaramelli –, kas pole siis püha Risti-Johannese õpetuse järgi ilmne, et see täiuslikkus on *ilma passiivse puhastumiseta* ja Püha Vaimu andide mõjuta *kättesaamatu*? Sel puhul on hea meenutada püha Teresa sõnu: „Mõnede raamatute järgime peaksime olema ükskõiksed, kui meist räägitakse halvasti ja isegi rohkem rõõmustama kui siis, kui meist räägitakse head; me peaksime au tähtsusetuks pidama ja kaasinimesest eemalduma... ja palju muud samalaadset. Minu arvates on need *puhtad Jumala annid, need on üleloomulikud armud*.“¹⁵²

Selleks et paremini hoida siseelu ühtsust ja ülevust nagu Evangeelium ja kirjad seda meile näitavad, pakume järgmist jaotust. See on kooskõlas suurema osa 18. sajandi teise poole autorite kirjutistega, ning lisades sinna valgustava ja ühendava tee *ebatäiusliku vormi*, mida mainis püha Risti-Johannes,¹⁵³ kaitseb see ka tõe seda osa, mis meie arvates sisaldub hilisemas käsitluses.

Vaimuelu kolme astme jaotus

Oleme me siis paadunud patustajad või korrutat elu elavad sensuaalsed hinged, pöördumine või õigeksmõistmine paneb meid armuseisundisse – armu, mida patt ei tohiks meis kunagi hävitada ja mis peaks pidevalt kasvama nagu üleloomulik seeme, kuni ta on jõudnud oma arengu täiuseni jumaliku olemuse vahetus nägemises ja täiuslikus armastuses, mis kestab igavesti.

Pärast pöördumist peaks tõsiselt algama *puhastav elu*, kus algajad armastavad Jumalat, vältides surmapattu ja vabatahtlikku andeksantavat pattu välise ja sisemise suretamise ning palve kaudu. Kuid tegelikult esineb puhastav tee kahel väga erineval kujul. Mõnede mõõndavasti väga väheste puhul on see elu intensiivne, õilis – see on *täiusliku enesesalgamise kitsas tee*, mida on kirjeldanud pühakud. Paljudes teistes ilmneb puhastuv elu *nõrgemal* kujul, ulatudes headest hingedest, kes on pisut nõrgad, kuni leigete ja mahajäänud hingedeni, kes aeg-ajalt langevad surmapattu. Sama võib öelda kahe teise tee kohta, milles mõlemas esineb nii nõrgem kui ka tugevam kuju.

Üleminek valgustavasse ellu tuleb pärast teatud tajutavaid lohutusi, mis on tavaliselt tasuks julgete pingutuste või suretamise eest. Kuna hing nende lohutuste nautimisse pidama jääb, siis võtab Jumal need ära ja hing leiab ennast vähem või kauem kestvast meeltekuivusest, mida tuntakse kui *meelte passiivset puhastumist*. See puhastumine toimub lakkamatult õilsates hingedes ja juhivad neid *algse sisekaemusliku palve* kaudu täielikult valgustavasse ellu. Teistes hingedes, kes ei ole nii õilsad, hingedes, kes väldivad risti, puhastumine sageli katkestatakse ja valgustavat elu võivad need hinged nautida ainult nõrgemal kujul ning saavad sisekaemusliku palve anni ainult suurte vaheaegadega.¹⁵⁴ Nõnda peetakse meelte passiivset ööd teiseks pöördumiseks, mis on kas siis vähem või rohkem täiuslik.

¹⁵² P. Ávila Teresa, *Vita*, c. XXXI.

¹⁵³ *Noche oscura*, I, c. XIV.

¹⁵⁴ Vt *Noche oscura*, I, c. IX, XIV; *Llama de amor viva*, 2. stanza, v.5.

Valgustav elu toob endaga kaasa usumüsteeriumide pimedada *kontemplatsiooni*, mis pidi meelte passiivses öös juba algama. See avaldub *kahel reeglipärasel kujul*: üks on täiesti kontemplatiivne nagu paljudel Karmeli pühakutel, teine on *aktiivne* nagu pühal Vincent de Paulil – see on kontemplatsioon, mis tarkuse ja hea nõu andide valgusel näeb pidevalt vaestes ja hüljatutes Kristuse kannatavaid liikmeid. *Mõnikord* ei sisalda täielikult valgustav elu mitte ainult müsteeriumide kontemplatsiooni, vaid ka teatud *erakordseid arme* (nägemused, ilmutused, sisekõne), nagu need, mida kirjeldas püha Teresa oma enda kogemusest.

Üleminek ühendavasse ellu tuleb pärast rikkalikumat vaimuvalgust või pärast kergemat ja viljakamat apostolaati, olles nii-öelda meistri õilsuse tasu. Kuid seal on meister varmas nautima mõnusat enesega rahulolu tänu oma uhkuse jäänustele, millest ta veel kinni hoiab. Järelikult kui Jumal tahab meistrit juhtida täiuslikku ühendavasse ellu, viiakse ta läbi *vaimuöö* – hinge kõrgema osa piinarikka puhastumise. Kui see üleloomulikult välja kannatatakse, jätkub see peaaegu katkematult, kuni juhib hinge täiuslikku ühendavasse ellu. Teisalt, kui meister ei ole piisavalt õilis, siis on ühendav elu sellevõrra nõrgem. See piinarikas puhastumine on jumalateenrite kolmas pöördumine.

Täiuslik ühendav elu toob kaasa usumüsteeriumide kontemplatsiooni ja passiivse ühtsuse, mis on peaaegu pidev. Nagu eelnevi, esineb see elu kahel kujul: üks on puhtalt *kontemplatiivne* nagu pühal Brunol või pühal Risti-Johannesel, teine on *apostellik* nagu pühal Dominicusel, pühal Franciscusel, pühal Thomasel või pühal Bonaventural. *Mõnikord* ei sisalda täiuslik ühendav elu mitte ainult sisekaemuslikku palvet ja peaaegu pidevat ühtsust Jumalaga, vaid ka erakordseid arme nagu nägemus Pühimast Kolmainsusest, mida nägi püha Teresa ja mida ta kirjeldas 7. majas. Selles täiuslikus ühendavas elus – kaasnevad siis sellega erakordsed armud või mitte – on selgelt mitu astet, mis viivad madalamast kuni kõrgeimani pühakute, apostlite, püha Joosepi ja meie Emanda juurde.

Vaimuelu kolme astme jaotus on toodud järgmises tabelis, mida tuleks lugeda alt ülispoole. Kolm puhastumist või pöördumist on tabelis üleminekud ühelt astmelt teisele.

Skeemi võib võrrelda Traditsiooni ja eelkõige püha Thomase õpetusega vooruste ja andide armust ning püha Risti-Johannese omaga passiivsest puhastumisest, sisekaemuslikust palvest ja täiuslikust ühendusest, mis on reeglipärase eelmäng taevasele elule.

Nägime ka, et seda võib võrrelda meie ihuliku elu kolme vanuseastmega: lapsepõlve, nooruki- ja täiseaga, eriti selles, mis puudutab kriise, mis tähistavad üleminekut ühelt astmelt teisele.

Erakordne, nt nägemusega Pühimast

Kolmainsusest

Täiusliku
ÜHENDAV ELU

Täielik

Tavaline

puhtalt kontemplatiivne vorm

apostellik vorm

Nõrgendatud: katkendlik ühendus

Üleminek: vaimu passiivne puhastumine, mis läbitakse rohkem või vähem edukalt.

Erakordne, nägemustega, ilmutustega jne.

Täielik

Meistrite
VALGUSTAV ELU

puhtalt kontemplatiivne vorm

Tavaline

aktiivne vorm

Nõrgendatud: sisekaemusliku palve ajutised aktid

Üleminek: meelte passiivne puhastumine, mis läbitakse rohkem või vähem edukalt.

Algajate
PUHASTAV ELU

Õilis: tulised hinged

Nõrgendatud: leiged või mahajäänud hinged

Üleminek: esimene pöördumine või õigeksmõistmine.

Üleminek vaimuelu ühelt astmelt teisele

Analoogiliselt ihuliku eluga tähistavad ka vaimuelus üleminekuid ühelt astmelt teisele hinge kriisid ja keegi pole neid kriise paremini kirjeldanud kui püha Risti-Johannes. Ta näitab, et need vastavad inimloomusele ja jumaliku seemne – pühitseva armu loomusele. Olles rääkinud algajate vaimulikest puudustest, kirjutab ta „Pimedas öös“:¹⁵⁵ „Puhastumise öö on meeleline, kus hing puhastatakse meelte järgi, mis on vaimule allutatud. ... Meelte öö on üldine ja saab osaks paljudele; need on algajad.“ Ta lisab: „Kui meelelisuse maja on nüüd surnud – see tähendab, suretatud –, tema kired kustutatud ja soovid puhkama pandud ning meelte puhastumise õnnistatud öö vahenditega magama uinutatud, asub hing edasijõudnute ja meistrite vaimsele teele, mida teisisõnu nimetatakse *valgustavaks* või *sisekaemusliku palve* teeks, kus Jumal ise, ilma mõtiskleva palve või hinge enda abita teda värskendab ja toidab. Selline, nagu ütlesime, on hinges meelte öö ja nende puhastumine.“

Selles lõigus kursiivi pandud sõnad on väga tähendusrikkad ja vastavad täpselt hispaaniakeelsele originaalile.

Siis läheb püha Risti-Johannes edasijõudnute või meistrite puuduste käsitluse juurde:¹⁵⁶ loomulik tahumatus, vaimu väline klammerdumine, liigne enesekindlus, vaimse uhkuse jäänused. Ja nii näitab ta *vaimu passiivse puhastumise* vajadust – veel üht

¹⁵⁵ *Noche oscura*, I, c. 8.

¹⁵⁶ *Noche oscura*, II, ch. II.

piinarikast kriisi, kolmandat pöördumist, mis on vajalik, et hing saaks täielikult astuda *ühendavasse ellu*, mis kuulub täiuslikele, neile, kes püha Thomase sõnutsi „tahavad üle kõige Jumala küljes rippuda ja Teda nautida ning igatsevad palavalt igavest elu, et olla koos Kristusega“.¹⁵⁷

Selle „Pimeda öö“ õpetuse leiab ka „Vaimulikust laulust“,¹⁵⁸ eriti poeemi jaotusest ja kokkuvõttest, mis eelneb esimesele stroofile.¹⁵⁹

Mõnikord väidetakse, et püha Risti-Johannese ülev käsitlus ületab kaugelt vaimulike kirjanike antud tavalise käsitluse, mis ei räägi meistrite valgustavast ja täiuslike ühendavast elust nii müstiliselt. Seepärast näib, et algajad, kellest räägib püha Johannes „Pimedas öös“, ei ole algajad vaimuelus, keda kirjanikud üldiselt silmas peavad, vaid pigem need, kes on juba müstilise seisundi lävel.

Sellele võime kergelt vastata, et püha Risti-Johannese käsitlus vastab suurepäraselt hinge loomusele (meelelisele ja vaimsele) ja samuti armu loomusele ning seepärast on algajad, kellest ta räägib, tegelikult need, keda tavaliselt nii kutsutaksegi. Selle tõestamiseks piisab, kui osutada vigadele, mida ta neis leiab: vaimne aplus, kalduvus meelelisusele, vihale, kadedusele, vaimsele laiskusele, uhkusele, mis paneb neid „otsima teist pihhiisa, kellele rääkida pattudest, mis nad on teinud, et nende pihhiisa arvaks, et nad ei teegi mingit kurja, vaid ainult head... soovides, et ta peaks neid heaks“.¹⁶⁰ Nõnda kirjeldatud hinged on kindlasti algajad ja mitte sugugi asketismis edasijõudnud. Kuid me peame meeles pidama, et kui püha Risti-Johannes räägib kolmest teest – puhastavast, valgustavast ja ühendavast –, siis ei pea ta silmas mitte nende kergemat vormi, vaid reeglipärast, täielikku vormi. Ja selles järgib ta kirikuisade, Aleksandria Clemensi, Cassianuse, püha Augustinuse, Dionysiuse ja keskaja suurte õpetlaste püha Anselmi, Püha Victoire'i Hugo, püha Albert Suure, püha Bonaventura ja püha Thomase traditsiooni.

Eriti ilmneb see *alandlikkuse astmete traditsioonilises eristamises*,¹⁶¹ mis vooruste omavahelise ühendatuse tõttu vastavad armastuse astmetele. See traditsiooniline alandlikkuse jaotus viib täiuseni, mis ei ole kahtlemata halvem sellest, millest räägib püha Risti-Johannes. Siena püha Katariina, „Kristuse jälgedes“ autor, püha Franciscus Salesius ja kõik vaimulikud kirjanikud annavad alandlikkuse astmetest sellesama õpetuse, mis vastab Jumala armastamise astmetele. Samuti räägivad kõik asketismi kohta kirjutatud raamatud, et me peame katsumustes ja tagakiusamistes rõõmustama, kuid – nagu märgib püha Teresa – see eeldab suurt puhastumist, puhastumist, millest räägib püha Risti-Johannes, ja see saab tuleneda ainult Püha Vaimu armuga ustavas kooskõlas toimimisest.

Seesama ilmneb ka *poliitiliste vooruste* (sotsiaalseks eluks vajalikud), *puhastavate vooruste* (purgatoriae) ja *puhastatud hinge vooruste klassikalises eristuses*, mille meile on jätnud püha Thomas. *Puhastavaid voorusi* kirjeldades ütleb püha Thomas: „Tarkus põlgab kõiki maailma asju, et kontemplerida jumalikest asjadest, ta juhib kõik mõtted Jumala juurde. Mõõdukus loobub kõigest, mida keha nõuab, niipalju kui loomus saab lubada. Tugevus hoiab meid hirmust surma ja kõrgemate asjade tundmatuse ees.

¹⁵⁷ II-IIae, Q. XXIV, art. 9.

¹⁵⁸ *Cantico spiritual*, Püha Risti-Johannese poeem. – *Tlk.*

¹⁵⁹ *Vt* ka str. 4, 6, 22, V. I.

¹⁶⁰ *Noche oscura*, I, ch. II.

¹⁶¹ *Vt* lk...

Õiglus viib meid täielikult Jumala teele.¹⁶² Puhastunud hinge voorused on aga veelgi täiuslikumad. Kõik see, lisaks sellele, mida ingellik Doktor vahetu armastusliidu kohta hinges elava Jumalaga mujal ütleb, ei ole kindlasti vähem ülev kui see, mida hiljem kirjutas püha Risti-Johannes.

Lõpuks vastab vaimuelu kolme astme jaotus täielikult kolmele kontemplatsiooni liigile, mida Dionysiuse järgi kirjeldas püha Thomas: 1) hing kontempeerib Jumala headusest *materiaalse loodu peeglis* ja tõuseb Temani, meenutades tähendamissõnu, mida Jeesus algajatele jutlustas; 2) hing kontempeerib Jumala headusest *mõistetavate tõdede* või *pääsemise müsteeriumi peeglis* ja tõuseb Temani spiraali mööda Kristuse Sünnist kuni Tema Taevasseminekuni; 3) hing kontempeerib suveräänsest Headusest *iseenese*, usupimeduses, ikka ja jälle ringi tiirutades, et jõuda alati sama lõputu tõe juurde, et mõista seda paremini ja täielikumalt selle järgi elada.

On kindel, et püha Risti-Johannes järgib traditsioonilist teerada, mida nii paljud suured õpetajad on enne teda tallanud, kuid ta kirjeldab hinge edenemist nii, nagu see toimub kontemplatiivsetes hingedes ja kõige täiuslikumates nende seast, et jõuda „Jumalani nii otsest teed pidi kui võimalik“.¹⁶³ Ta näitab seeläbi, millised on elu armus ja armastuses edenemise kõrgemad seadused. Kuid need samad seadused sobivad pehmemdatud kujul ka paljudele teistele hingedele, kes ei jõua nii kõrgele täiuslikkuse astmele, kuid kes siiski jõudsasti edenevad ega pöördu tagasi. Sarnaselt võime kõigis asjades eristada kahte *tempot*. Näiteks kirjeldavad meditsiiniraamatud haigusi nende akuutses staadiumis, kuid osutavad ka sellele, et need võivad esineda teisenenud või pehmemal kujul.

Õeldu valgusel on nüüd kergem kirjeldada kolme tee iseloomustajaid, viidates erilisel puhastumistele või pöördumistele, mis igale neist eelnevad – puhastumistele, mis on hädavajalikud isegi siis, kui hing ei ole langenud uuesti surmapattu, vaid jäänud püsima armuseisundisse.

Sellest vaatenurgast lähtudes saame teada, mis täpselt määrab algaja, meistri ja täiusliku vaimuseisundi, ja ilmneb, ei see ei ole ainult tinglik skeem, vaid tõeliselt vitaalne protsess, mis leiab aset sügaval vaimuelu loomuses, see tähendab hinge loomuses ja armu loomuses, selle jumaliku seeme loomuses, mis on igavese elu alge – *semen gloriae*.¹⁶⁴

V peatükk

VAIMUELU KOLMELE ASTMELE ISELOOMULIKUD JOONED

¹⁶² I-IIae, Q. LXI, art. 5.

¹⁶³ Cf. P. Louis de la Trinité, O.C.D. *Le Docteur mystique*. Desclée de Brouwer, 1929, p. 55.

¹⁶⁴ Selles suhtes on huvitav, mida mõtles paavst Pius X, kui ta esimest Kommuniooni varasemale eale lükkas, öeldes: „Laste hulgast kerkivad pühakud.“ Need sõnad näivad olevat täide läinud väga erilistes armudes, mida on jagatud mitmetele väga vara Taevasse võetud lastele, kes täna end nii paljude preestri- ja orduelu kutsumuste allikana tõestavad: väike Nelly, Anne de Guigné, Guy de Fontgalland, Marie-Gabrielle, T. Guglielmina ja mitmed teised Prantsusmaal ja Belgias – hinged, kes meenutavad meile õndsat Imeldat, kes suri armastusest, lugedes pärast oma esimest Kommuniooni tänapalvet. Meie Issand, kes ütles: „Laske lapsed minu juurde tulla“, võib silmnähtavalt neid hingi õnnistada suure pühadusega väga noores eas. Ta külvab jumalikku seemet hingedesse suuremal või vähemal määral, nagu Talle meeldib. (*Vt* Collection *Parvuli*, Lethielleux, Paris.)

Nägime erinevaid käsitusi, mida mitmed kirjanikud on vaimuelu kolme astme või perioodi kohta esitanud ning nägime ka, millist neist peetakse traditsiooniliseks. Ütlesime, et hingeelu kolme astme ja ihuliku elu kolme astme vahel on analoogia: mõlemas on lapsepõlv, nooruki- ja täisiga, ning osutasime erilist tähelepanu ühest perioodist teise üleminekule, mida tähistab analoogiline kriis sellega, mis loomulikus või füüsilises korras juhtub umbes neljateist-viieteistaastaselt ja uuesti kahekümne ühe või kahekümne kahe aastaselt. Nägime ka, kuidas siseelu erinevad perioodid leiavad oma teisiku apostlite elus.

Nüüd kataveme püha Thomase ja püha Risti-Johannese põhimõtteid järgides lühidalt kirjeldada nende kolme perioodi iseloomustajaid, algajate, meistrite ja täiuslike omasid, näitamaks, et need on normaalse arengu järjestikused astmed – arengu, mis vastab nii *hinge kahe osa* erinevusele (meeleline ja vaimne) kui ka *vooruste ja andide armu* loomusele. See arm läbib järk-järgult hinge üleloomuliku eluga, õilistab tema omadusi, nii madalamaid kui ka kõrgemaid, kuni *hingesügavik* on puhastatud kogu egoismist ja enesearmastusest ning kuulub tõeliselt, ühegi reservatsioonita Jumalale. Näeme, et kogu areng on loogiline; see on loogiline eluloogika järgi, loogika, mis on meile antud kui hädavajadus elu lõpu ja eesmärgi pärast: *Justum deduxit Dominus per vias rectas* – Issand juhhib õiget sirgeid teid pidi.

I *Algajad*

Esimene pöördumine on üleminek patuseisundist armuseisundisse kas siis ristimise või ristimissüütuse kaotanute puhul meelearanduse ja sakramentaalse absoluutsiooni teel. Teoloogid seletavad armukäsitluses, mis õigeksmõistmine täiskasvanus täpselt on ning kuidas ja miks armu mõju all on nõutud usu, lootuse, armastuse ning meelearanduse aktid või vastikustunne toimepandud patu vastu.¹⁶⁵ See puhastumine tavalise armu sissevalamise kaudu ja pattude andeksandmine on teatavas mõttes *hinge kõigi järgnevate puhastamiste mudel*, kõigi, mis sisaldavad usu, lootuse ja armastuse akti. Sageli toimub esimene pöördumine pärast väiksemat või suuremat *kriisi*, kus hing järk-järgult end maailma vaimust lahti rebib nagu Kadunud Poeg, et Jumala juurde tagasi tulla. See on alati Jumal, kes meie poole esimese sammu teeb, nagu Kirik on õpetanud semipelagiaanide¹⁶⁶ vastu; see on Tema, kes annab meile häid sisendusi, seda algset head tahet, mis on pääsemise algus. Sel eesmärgil Ta nii-öelda harib hingepinnast oma armu ja katsumustega, mida Ta hingele saadab, enne kui Ta sinna jumaliku seemne külvab. Ta ajab sinna esimese vao – vao, kuhu Ta hiljem tagasi pöördub, et kaevata veelgi sügavamalt ja välja juurida sinna jäänud umbrohi, just nagu viinamarjakasvataja teeb juba kasvanud viinapuuga, et vabastada see kõigest, mis võib pidurdada ta arengut.

Kui hing pärast esimest pöördumist jälle surmapattu tagasi ei lange või kui ta igal juhul viivitamatult pärast patustamist jälle üles tõuseb ja püüab edasi liikuda,¹⁶⁷ siis on ta algajate puhastaval teel.

¹⁶⁵ Cf Tridenti Kirikukogu (Denzinger, 798) ja St. Thomas, I-IIae, Q. CXIII art. 1-8 incl.

¹⁶⁶ Pelagiuse (srn 400. a.) õpetuse pooldajad, kes õpetasid, et õigeksmõistmine algab inimesest. 529. a. mõistis Kirik selle õpetuse hukka. – *Tlk.*

¹⁶⁷ St. Thomas (III, Q. LXXXIX, art. 5, ad 3) selgitab, et paranemine on võrdeline kahetsuse tulisusega. See tähendab, kui inimesel oli enne surmapatu toime panemist kaks talenti ja kui tema kahetsus

Algaja mentaalsust või vaimset seisundit võib kõige paremini kirjeldada seoses sellega, mis on headuse korras esmane, nimelt tema teadmised Jumalast ja iseendast ja Tema armastus Jumala vastu. Mõõndavasti on algajaid, kes on eriti soositud, nagu paljud suured pühakud on saanud juba alustades suuremat armu kui paljud meistrid ja just nagu loomulikus korras on olemas imelapsed. Kuid eelkõige, nad on lapsed, ja üldiselt võib öelda, milline on algajate mentaalsus. *Nad hakkavad iseennast tundma õppima*, nägema oma vaesust ja vajadusi, ja nad peavad iga päev oma südametunnistust uurima, et oma vigu parandada. Samal ajal hakkavad nad Jumalat tundma õppima tajutavate asjade peeglis, looduses või tähendamissõnade kaudu, näiteks Kadunud Pojast, eksinud lambast või heast Karjasest. Nad liiguvad otse Jumala poole, mitte nagu pääsuke, kes taeva poole tõustes karje kuuldavale toob.¹⁶⁸ Sellel astmel on Jumala armastus proportsionaalne hinge teadmistega. Algajad, kes on tõesti õilsad, armastavad Jumalat püha patukartusega, mis paneb neid surmapattu ja isegi vabatahtlikku andeksantavat pattu vältima, suretades meeli ja lihahimu selle erinevates vormides.

Kui nad on mõnda aega selliseid õilsaid pingutusi teinud, tasutakse neile tavaliselt mõne tajutava lohutusega palves või jumalike asjade õppimises. Sel viisil võidab Jumal nad enda poole tundlikkusega, sest see on nende tundlikkus, millega nad peamiselt elavad; Ta juhib selle kõrvale Talle endale ohtlikest asjadest. Sel astmel õilis algaja juba armastab Jumalat kogu oma südamega, kuid mitte veel kogu oma hingega, kogu oma jõuga ja kogu oma mõistusega. Vaimulikud kirjanikud mainivad sageli *lohutusepiima*, mida sel ajal antakse. Püha Paulus ise ütleb: „Ka mina, vennad, ei võinud rääkida teile kui vaimsetele, vaid pidin rääkima kui lihalikele, nagu väetitele lastele Kristuses. Ma jootsin teile piima ega andnud tahket rooga, sest seda te ei oleks veel talunud“ (1 Kr 3, 1-2).

Kuid mis sel astmel tavaliselt toimub? Peaaegu kõik algajad tunnevad lohutusi vastu võttes neist liiga palju mõnu, nad peavad neid eesmärgiks iseeneses ja mitte vahenditeks teel kõrgemate asjade poole. Siis muutuvad need edasiliikumise teel takistuseks, need on võimalus vaimulikuks apluseks, uudishimuks Jumala asjade vastu, alateadlikuks uhkuseks, mis paneb saaja oma armudest kõnelema ja teistele hea tegemise ettekäändel vaimuelu meistrina esinema. Siis, nagu ütleb püha Risti-Johannes,¹⁶⁹ ilmuvad välja seitse surmapattu, mitte enam lihtsal kujul, vaid vaimsete asjade korras, mitmete takistustena tõelise ja kindla vagaduse poole.

Järelikult *muutub hädavajalikuks teine pöördumine* loogilise ja vitaalse ülemineku kaudu, mida kirjeldas püha Risti-Johannes *meelte passiivse puhastumise* nime all. Ta ütleb, et see on „üldine ja saab osaks paljudele; need on algajad“ ja selle eesmärk on juhtida nad „vaimsele teele, kus käivad edasijõudnud ja meistrid... sisekaemusliku palve teele, kus Jumal ise hinge värskendab ja toidab“.¹⁷⁰ Seda puhastumist iseloomustatakse *meelte kauakestva kuivusega*, kus algaja jäetakse ilma kõigist neist tajutavatest lohutustest, millest ta oli liiga suurt mõnu tundnud. Kui keset seda kuivust tuntakse tugevat iha Jumala järele, iha, et Tema peaks meis valitsema ja kardetakse Teda solvata,

ei ole piisav ja täiuslik võrreldes tema endise headusega, siis saab ta tagasi võib-olla ainult ühe talendi (*resurgit in minori caritate*). Et saada armu ja armastust tagasi sama palju, nagu ta kaotas, vajab ta tulisemat patukahetsust, mis vastab patule ja tema endisele pühadusele.

¹⁶⁸ Mõnikord vaatleb algaja Jumala headust ka pääsemismüsteeriumis, kuid ta ei ole nendega veel tuttav ja see ei ole tema seisundile omane toiming.

¹⁶⁹ *Noche oscura*, I, c. I-VII.

¹⁷⁰ *Noche oscura*, I, c. VIII, XIV.

siis on see teine märk, et toimub jumalik puhastumine. Seda enam on see nii, kui suurele Jumala-igatsusele lisanduvad palvetamisraskused diskursiivse¹⁷¹ meetodi järgi ja kaldumus lihtsa *armastavalt vaatleva* palve poole. See on kolmas märk, et teine pöördumine edeneb ja hing on tõstetud kõrgemasse eluvormi – valgustavale teele.

Kui hing talub seda puhastumist rahuldavalt, siis allub tema tundlikkus üha enam vaimule, ta ravitakse terveks vaimsest aplusest ja uhkusest, mis pani teda meistrina esinema, ta õpib paremini tundma oma vajadusi. Tihti kerkivad seal uued raskused, mis kuuluvad puhastumise juurde, näiteks õppimises, meie suhetes inimestega, kellesse oleme liialt kiindunud ja kellelt Jumal nüüd kiirelt ja piinarikkalt meie kiindumuse ära võtab. Sel ajal kerkivad sageli esile ka küllalt rasked kiusatused kõlbelise puhtuse ja kannatlikkuse vastu – kiusatused, mida Jumal lubab, et neile vastu astudes saaksid voorused, mis asuvad meie loomuse mõistuslikus osas, muutuda kindlamaks ja meis tõeliselt juurduda. Sel perioodil saadetakse meile võib-olla ka haigus, et meid proovile panna.

Selles kriisis harib Jumal jällegi hingepinnast, kaevab sügavamalt vaos, mille Ta oli ajanud juba meie esimese pöördumise ajal: Ta kisub välja kurjad umbrohud või patujäänused – *reliquias peccati*.

See kriis ei ole ilma ohtudeta nagu neljateistkümnennda-viieteistkümnennda eluaasta kriis meie loomuliku elu arengus. Mõned on truudusetud oma kutsumusele. *Mõned hinged ei läbi seda kriisi sel viisil, et nad võiksid astuda meistrite valgustavale teele ja jäävad leiguse seisundisse. Nad ei ole algajad sõna otseses mõttes, pigem on nad mahajäänud või leiged hinged. Nende puhul on täitunud Pühakirja sõnad: „Nad ei teadnud tuleku aega“, neil ei õnnestunud ära tunda oma teise pöördumise aeg. Need hinged, eriti kui nad on orduinimese või preestriseisuses, ei kaldu täiuslikkuse poole nagu nad peaksid ja takistavad alateadlikult ka teistel seda teha, asetades tõsiseid takistusi nende teele, kes tõesti soovivad edasi liikuda. Selle asemel, et kontemplatiivseks saada, muutub igapäevane palve mehhaaniliseks; selle asemel, et palve hinge toetaks, peab hing toetama ja taluma palvet. Kahjuks võib selline palve muutuda isegi antikontemplatiivseks!*

Nende jaoks aga, kes selle kriisi edukalt läbivad, algab püha Risti-Johannese järgi usumüsteeriumide kontemplatsioon, millega kaasneb tugev täiuslikkuse soov. Siis muutub algaja eriti mõistmise anni valgusel meistriks ning astub valgustavale teele, ta tunnetab oma vaesust, näeb oma au ja väärikuse puudumist ning selle maailma asju ja kisub end sellest segadusest lahti. Ta peab seda tegema, nagu ütleb isa Lallemand, „et teha samm“, mis viib ta valgustavale teele. Nüüd alustab ta otsekui uut elu, ta on kui laps, kes noorukiikka jõuab.

On tõsi, et *meelte passiivne puhastumine* võib – isegi nende puhul, kes just sinna astuvad – , avalduda rohkem või vähem ja seda võib taluda paremini või halvemini. Seda tähendab Püha Risti-Johannes, rääkides neist, kes ei ole sel astmel eriti õilsad: „Kuivuseöö ei ole ei ole nende meeltes tavaliselt pidev. Kuivust esineb neil aeg-ajalt ja mõnedel seda ei olegi. Vahel ei saa nad mediteerida, vahel saavad... sest mitte kõiki, kes teadlikult käivad vaimuteel, ei ole Jumal kontempleerimise juurde toonud. ... Ja seepärast ei võõruta Ta kunagi selliste isikute meeli meditatsioonidest ja mõtisklustest, kui siis ainult lühikeseks ajaks ja teatud aegadel.“¹⁷² Teisisõnu, neil on valgustava elu kergem

¹⁷¹ Ratsionaalne, ühelt mõttelt teisele liikuv palve. – *Tlk.*

¹⁷² *Noche oscura*, I, c. IX.

vorm. Püha Risti-Johannes seletab seda hiljem nende õilsuse puudumisega: „Siin on paslik märkida, miks neid on nii vähe, kes selle ülla astmeni jõuavad. On vaja teada, et see ei ole mitte sellepärast, et Jumalale meeldib väheseid sellel kõrgel vaimsel astmel näha – vastupidi, Talle meeldiks, kui me kõik sinna tõuseksime. ... Kui Ta neid väikestes asjades proovile paneb ja näeb, et nad kohe põgenevad töö juurest ega taha end allutada vähimalegi ebamugavusele või suretamisele. ... Ta ei puhasta neid rohkem... nad läheksid meelsasti teed mööda edasi, kuid ei talu väikseimatki asja ega alluta end neile. ...“¹⁷³

Selline on üleminek – läbitud siis rohkem või vähem õilsalt –, mis viib kõrgemale eluvormile. On kerge näha loogilist ja vitaalset järgnevust faasides, mida hing peab läbima. See ei ole järgnevate astmete mehhaaniline kõrvutamise, vaid elu orgaaniline areng.

II

Meistrid ehk edasijõudnud

Meistrite mentaliteeti nagu eelnevate omagi peab kirjeldama nende teadmistest ja Jumala-armastusest lähtudes. Koos iseenda tundmisega on neis arenenud *pooleldi katseline Jumala tundmine*. Nad ei tunne Teda enam mitte ainult tajutavate asjade või tähendamissõnade peeglis, vaid *pääsemismüsteeriumi peeglis*, millega nad üha enam tuttavaks saavad ja mida Roosipärg, kontemplatsiooni kool, iga päev nende silme ette asetab. Jumala suurust ei kontemplerita nüüd mitte enam ainult tähistaevapeeglis, meres või mägedes, mitte ainult tähendamissõnades heast Karjasest või Kadunud Pojast, vaid Lihakssaamise ja Lunastuse võrreldamatult täiuslikumas peeglis.¹⁷⁴ Dionysiuse terminoloogia järgi, mida kasutas ka püha Thomas,¹⁷⁵ tõuseb hing spiraali mööda Lihakssaamise müsteeriumist või Jeesuse lapsepõlve müsteeriumist Tema Kannatuse, Ülestõusmise, Taevassemineku ja Tema Kirkuse oma juurde. Ja nendes müsteeriumides kontemplerib ta Jumala suveräänse Headuse kiirgust, mis sel viisil ennast imetlusväärset meile edasi annab. Selles kontemplatsioonis, mis on rohkem või vähem sagedane, saab meister külluslikult valgust – vastavalt oma truudusele ja õilsusele – läbi mõistmise anni, mis võimaldab tal tungida üha sügavamalt neisse müsteeriumidesse ja hinnata nende ilu, mis on korruga nii lihtne ja nii ülev.

Eelneval perioodil või astmel võitis Jumal nad enda poole tundlikkusega, nüüd allutab Ta põhjalikult nende mõistuse, tõstes selle kõrgemale liigsest mõtlikkusest ja pelgalt inimlike teadmiste keerukusest. Ta lihtsustab nende teadmist seda vaimseks muutes.

Järelikult, ja selle loomuliku tagajärjena, ei armasta Kristuse elu müsteeriumide suhtes sel viisil valgustatud meistrid Jumalat mitte ainult surmapattu ja vabatahtlikku andeksantavat pattu vältides, vaid *jäljendades meie Issanda voorusi*: Tema alandlikkust, vagurust, kannatlikkust, ja järgides mitte ainult neid käske, mida on kõige ülemaks

¹⁷³ *Llama de amor viva*, stanza II, 23.

¹⁷⁴ Meister kontemplerib ka Jumala headust loomulikes asjades ja Evangeeliumi tähendamissõnades, kuid see ei ole tema tingimustele omane tegu nüüd, kui ta on saanud tuttavaks pääsemismüsteeriumiga. Ta ei ole veel jõudnud ringliikumiseni – kui siis harva ja ajutiselt –, millega täiuslik kontemplerib jumalikkude headust iseeneses.

¹⁷⁵ II-IIae, Q. CLXXX, art. 6.

peetud, vaid ka evangeelset vaesuse, kasinuse ja kuulekuse nõuet või hoides igal juhul nende nõuannete vaimu ja vältides vigu.

Nagu juhtus eelmiselgi perioodil, saab see õilsus tasutud, kuid mitte enam ainult tajutavate lohutustega, vaid suurema valgusega kontemplatsioonis ja apostolaaditöös, suure sooviga Jumala kirkuse ja hingede päästmise järele ning *suurema kergusega* palves. Me leiame tihti meistreid vaikes palves viibivat, kus tahe saab hetkega Jumala armastuse vangiks. Seda perioodi tähistab ka see, et Jumala jaoks on kergem tööd teha – õpetada, juhtida, organiseerida ja muud sarnast. See ei tähenda Jumala armastamist mitte ainult kogu südamega, vaid ka kogu hingega, kogu tegevusega, kuid mitte veel kogu jõu ega kogu mõistusega, sest Jumal ei ole veel jõudnud täie valitsemiseni hinge kõrgemas piirkonnas, mida me nimetame vaimuks.

Ja mis sellel astmel üldiselt juhtub? Midagi sarnast, mis juhtus algajatega, kellele tasuti tajutavate lohutustega. Meister hakkab nautima – alateadliku uhkuse tõttu – suurt kergust palves, töös, õpetamises või jutlustamises. Ta kaldub unustama, et see on Jumala and ja rõõmustab selle nagu enda omandi üle, mis ei sobi isikule, kes adoreerib tões ja vaimus. On tõsi, et ta töötab Jumala jaoks, ta töötab hingede jaoks, kuid ta ei ole veel piisavalt iseennast unustanud. Ebateadlik iseene otsimine ja enese tähtsustamine lasevad tal laiali valguda ja kaotada Jumala ligiolekutunne. Ta arvab, et ta töö on olnud väga viljakas, kuid see ei ole täiesti kindel. Ta muutub liiga enesekindlaks, omistab endale liiga palju tähtsust ja kaldub võib-olla oma annet ületähtsustama, unustama oma puudusi ja nägema liiga palju teiste omi. Tihti puudub kavatsuste puhtus, tõeline keskendumine, täiuslik otsekoheesus, tema elus on mingi vale. „Hingesügavus,“ nagu märgib Tauler, „ei kuulu tervenisti Jumalale.“ Jumalale ohverdatakse kavatsus, millest tegelikult antakse Talle ainult pool. Püha Risti-Johannes mainib neid meistrite puudusi, nagu neid esineb puhtalt kontemplatiivsete hingede juures, kes „usuvad asjatult nägemustesse ... ja arvavad, et Jumal ja pühakud räägivad nendega“,¹⁷⁶ olles petetud Kurja kavalusest. Mitte vähem märkimisväärsed pole näiteks püha Alphonsuse mainitud vead, mida võib leida apostlite juures, kellele on usaldatud hingede eest hoolitsemine. Need meistrite vead ilmnevad eriti takistuste puhul, mida nad kohtavad, või arvamuste erinevuses, mis isegi sel vaimuelus edasijõudmise perioodil võivad põhjustada kutsumuse kadumist. Siis tuleb ilmsiks, et Jumala ligiolek ei ole piisavalt meeles ja et Jumalat otsides otsitakse tegelikult iseennast. Sealt tuleb ka kolmanda puhastumise vajadus, sealt tuleb vaimu puhastamise tugeva leelise vajadus, et teha puhtaks vaimuannete sügavikud.

Kolmanda pöördumiseta ei pääse ühendavasse ellu, mis on täisiga, vaimuelu mehepõlv.

Seda uut kriisi on kirjeldanud püha Risti-Johannes kogu selle sügavuses ja ägeduses, mida tunnevad suured kontemplatiivsed hinged, kes tegelikult sageli ei kannata mitte ainult enda puhastumise, vaid hingede pärast, kellele nad on ennast ohverdanud. Sama katsumus tabab ka apostli tüüpi meistreid, õilsaid hingi, kes on jõudnud kõrge täiuslikkuseeni, kuid neis ei ole see üldiselt nii ilmne, kuna see on segatud kannatustega, mis käivad kaasas apostlitööga.

Milles see kriis peamiselt seisneb? Selles, et hing ei ole *ilma jäetud* mitte ainult tajutavatest lohutustest, vaid pääsemise müsteeriumi *üleloomulikust valgustatusest*, oma *palavatest soovidest* ning *kergusest* tegutsemises, jutlustamises ja õpetamises, milles ta on tundnud salajast uhkust ja mõnu ning mistõttu ta on kaldunud ennast teistest

¹⁷⁶

Noche oscura, II, c. II.

kõrgemale asetama. See on *äärmise kuivuse* periood, mitte ainult selles, mis puudutab meeli, vaid mis puudutab ka vaimu, palves ja breviaaripalvete lugemises. Sellel astmel tuleb sagedasti ette kiusatusi, nüüd mitte just otse kõlbelise puhtuse ja kannatlikkuse suhtes, vaid vooruste suhtes, mis asuvad hinge kõrgemas osas, usu, lootuse ja ligimesearmastuse suhtes ja isegi Jumala-armastuse suhtes, keda hingel on kiusatus pidada julmaks, kuna Ta paneb hinge proovile nii raskete katsumustega. Tavaliselt tuleb sel perioodil ette suuri raskusi apostolaaditöös: selle kahandamine, ebaõnnestumised, seisakud. Sageli juhtub, et apostel peab taluma tagarääkimist ja tänamatust, isegi nende hingede poolt, kellele ta on palju head teinud, nii et ta saab neid armastada ainult Jumalas ja Jumala pärast. Seepärast on see kriis või vaimu passiivne puhastumine nagu müstiline surm, püha Pauluse sõnade järgi on see endise inimese surm: „Meie vana loomus on koos Temaga löödud risti, et see patune ihu kaotataks.“¹⁷⁷ Hädavajalik on „jätta oma endise eluviisi poolest vana loomus, kes laostub petlike himude käes, ning saada uueks oma mõttelaadilt ja riietuda uue inimesega, kes on loodud Jumala poolt elama tõe õiguses ja vagaduses“.¹⁷⁸

Kõiges selles on sügav loogika, see on loogiline üleloomuliku elu areng. „Mõnikord,“ ütleb püha Risti-Johannes, „tunneb hing, et selles puhastumise pinges on tugev armastus teda haavanud ja vigastanud. See on lõõm, mis on tekkinud vaimus, kui kannatustesse kistud hing on jumaliku armastuse poolt raskelt haavatud.“ Jumala armastus on nagu tuli, mis järk-järgult puud kuivatab, sellest läbi tungib, süütab selle ja muudab iseendaks.¹⁷⁹ Selle perioodi katsumusi on Jumal lubanud, et need juhiks meistrid tugevamale usule, kindlamale lootusele ja puhtamale armastusele, sest on täiesti vajalik, et nende hinge sügavused kuuluksid täielikult Jumalale. See on Pühakirja sõnade mõte: „Ta on neid proovinud nagu kulda sulatusahjus, ja vastu võtnud kui täieliku põletusohvri.“¹⁸⁰ „Õiged kisendavad ja Issand kuuleb ning tõmbab nad välja kõigist nende kitsikustest. Issand on ligi neile, kes on murtud südameilt ... Õiget tabab palju õnnetusi, aga Issand tõmbab tema neist kõigist välja.“¹⁸¹

Ka see kriis nagu eelnevi ei ole ilma ohtudeta. See kutsub suuremale julgusele ja valvsusele, sest mõnikord hülgab kangelaslikkuseni jõudnud usk vastu kõiki ootusi meid täiesti. Jumal harib kolmandat korda hingepinnast, kuid seekord palju sügavamalt, nii sügavalt, et hing näib tõepoolest olevat vaimupiinade all purustatud, piinade, mis on sarnased neile, mida on sageli kirjeldanud prohvetid, eriti Jeremija Nutulaulude kolmandas peatükis.

Kes selle kriisi läbib, ei armasta Jumalat mitte ainult kogu oma südame ja kogu oma hingega, vaid vastavalt Pühakirja sõnadele *kogu oma jõuga* ning valmistub armastama Teda „kogu oma mõistusega“, saama Tema kummardajaks „tões ja vaimus“,

¹⁷⁷ Rm 6, 6.

¹⁷⁸ Ef 4, 22-24.

¹⁷⁹ Seda puhastumist iseloomustav kasvamine Jumala tundmises ja armastamises on just see, mis eristab seda teatud kannatustest, mil on sellega mõningane sarnasus, nagu näiteks neurasteenia puhul. Neurasteenilistel kannatustel ei pruugi iseenesest olla puhastavat iseloomu, kuid ka neid võib taluda alistunud ja Jumala armastuse pärast. Samamoodi ei ole kannatustel, mis võivad olla meie vooruslikkuse puudumise tagajärg, distsiplineerimatu ja liigse tundlikkuse tagajärg, iseenesest puhastavat omadust, kuigi ka neid võib võtta kui päästvat alandust, mis on meie vigade põhjustatud ja mis neid hüvitab.

¹⁸⁰ Trk 3, 6.

¹⁸¹ Ps 34, 18-20.

et hinge kõrgem osa, mis peaks kontrollima kogu meie tegevust, oleks nüüd mingil viisil Jumalasse rajatud.

III Täiuslikud

Milline on täiuslike vaimuseisund pärast puhastumist, mis oli neile nagu kolmas pöördumine? *Nad tunnevad Jumalat teadmise läbi, mis on pooleldi katseline ja peaaegu pidev*, mitte ainult palve ajal või jumalateenistusel, vaid ka keset väliseid toimetusi tunnevad nad pidevalt, et Jumal on kohal. Kui alguses on inimene olnud isekas, mõeldes kogu aeg iseendale ja ebateadlikult kõiki asju enda poole juhtinud, siis täiuslik hing mõtleb pidevalt Jumalale, Tema aule, hingede päästmisele ja suunab nagu instinktiivselt kõik asjad sellele eesmärgile. Põhjus on see, et ta ei kontempleeri Jumalat enam mitte ainult meeleliste asjade peeglis, mitte ainult Tähendamissõnades või isegi mitte ainult Kristuse elu müsteeriumide peeglis, sest see ei saa kesta kogu päeva; *ta kontempleerib Jumala headust temas endas*, väga sarnaselt sellele, et me näeme pidevalt valgust, mille keskel me oleme ja mis valgustab kõrgelt kõiki asju. Dionysiuse sõnadega, mida on kasutanud ka püha Thomas, ei ole see kontemplatsiooni liikumine enam sirgjooneline ega spiraalne, vaid toimub ringjooneliselt nagu seda teeb kotkas, kes pärast kõrgele tõusmist sinna tiirutama jääb ning seal heljub, et vaadelda horisonti.

See lihtne kontemplatsioon eemaldab vead, mis tekivad reeglipärasest innukusest, alateadlikust eneseotsingust ja harjumusliku keskendumise puudumisest.

Täiuslikud ei tunne ennast enam mitte ainult iseeneses, vaid Jumalas, oma allikas ja eesmärgis. Nad uurivad ennast läbi, mõtisklevad, mis on nende kohta kirjutatud Eluraamatus ja ei lakka kunagi nägemast lõputut vahemaad, mis eraldab neid nende Loojast. Sealt tuleb ka nende alandlikkus. See pooleldi katseline Jumala kontempleerimine lähtub tarkuse annist ja oma lihtsuse tõttu saab see olla *peaaegu pidev*. See saab püsida intellektuaalse töö juures, vestluses, välises tegevuses. Jumala tundmise puhul, mis kasutab Tähendamissõnade või Kristuse müsteeriumide peeglit, on selline pidevus võimatu.

Lõpuks, kui egoist, mõeldes alati ainult endale, armastab ennast valesti kõigis asjades, siis täiuslik mõtleb peaaegu kogu aeg Jumalale ja *armastab Teda pidevalt* ning ei tee seda mitte ainult pattu vältides ja meie Issanda voorusi matkides, vaid „Temast ustavalt kinni hoides, Teda nautides, soovides, nagu ütleb püha Paulus, lahustuda ja olla koos Kristusega“.¹⁸² See on puhas Jumala-armastus ja hingede armastus Jumalas, see on apostellik ind, mis on mõõtmatult innukas, alandlik, kannatlik ja õrn. See ei ole Jumala armastamine mitte enam „kogu oma südamega, kogu oma hingega ja kogu oma jõuga“, vaid mööda skaalat edasi liikudes armastamine *kogu oma mõistusega*. Sest see, kes on täiuslik, ei tõuse enam ainult aste-astmelt kõrgeima piirkonnani iseendas, vaid ta asub seal, ta on täis vaimu ja üleloomulikkust, nüüd on ta tõesti saanud kummardajaks „tões ja vaimus“. Need hinged hoiavad peaaegu alati rahu isegi kõige pingelisemates ja ootamatutes olukordades ning annavad seda neile, kes on häiritud. Seepärast ütlebki püha

¹⁸² II-IIae, Q. XXIV, art. 9. Siin vastaksin ka M. H. Bremond'ile, et selles Jumalast ustavas kinnihoidmises, *otseses aktis*, mis on täiusliku inimese otsustuslike ja reflektorsete aktide allikas, peitub puhta Jumala-armastamise küsimuse lahendus ja selle sobitamine legitiimse enesearmastusega, sest see on tõesti enese armastamine Jumalas, kusjuures Teda armastatakse rohkem kui iseennast.

Augustinus, et rahutegijate õndsus vastab tarkuse annile, mis valitseb nendes hingedes koos armastusega. Selliste hingede suur eeskuju pärast Kristuse püha hinge on õnnis Neitsi Maarja.

Kõik see, nii meile näib, näitab vaimuelu kolme perioodi traditsioonilise jaotuse – nagu seda mõistsid püha Thomas, Siena püha Katariina, Tauler ja püha Risti-Johannes –, legitiimsust. Üleminek ühelt astmelt teisele on seletatud puhastumisvajadusega, mis on tegelikkuses rohkem või vähem silmnähtav. Need ei ole kunstlikult loodud skeemid, mis on mehhaaniliselt kõrvuti asetatud – see on elulise arengu kirjeldus, mille igal astmel on oma *raison d'être*.¹⁸³ Kui mõnikord seda jaotust ei mõisteta, siis sellepärast, et pole piisavalt arvestatud isegi õilsate algajate või meistrite puudusi; sellepärast, et on unustatud teise ja isegi kolmanda pöördumise vajadus; sellepärast, et mõnikord on kahe silma vahele jäetud, et iga vajaliku puhastumise võib läbi teha vähem või rohkem edukalt ja astuda nii vähem või rohkem täiuslikult valgustavale või ühendavale teele.¹⁸⁴

Kui nendele puhastumistele ei ole vajalikku tähelepanu pööratud, siis on võimatu kujundada õiget arusaamist, millised peavad olema meistrite ja täiuslike vaimsed tingimused. Püha Paulus räägib uue pöördumise vajadusest, kui ta kirjutab koloslastele: „Ärge valetage üksteisele, sest te olete seljast võtnud vana inimese tema tegudega ja olete rõivastunud uude inimesse, kes pidevalt uueneb tunnetama oma Looja näo kohaselt. ... Aga üle kõige selle olgu armastus – see on täiuslik side!“¹⁸⁵

VI peatükk

JUMALARIIGI RAHU – TAEVASE ELU EELMÄNG

NEED, kes sammuvad õilsuse, enesest loobumise ja eneseohverduse teed mööda, nagu on õpetanud pühakud, õpivad pikapeale tundma ja maitsma rõõme, mida toob Jumala täielik valitsemine meie sees.

Nende allikas on puhtalt vaimsed rõõmud ristil, ohvrivaimus, mis laseb korrastamata kalduvustel meis surra ja annab esikoha Jumala-armastusele ja hingede armastusele Jumalas, mis tõstab meie hingetsoonile armastuse, mis on rahu allikas ja korra vagurus. Need sügavad rõõmud ei saa hinge tulla, kuni meeled ja vaim pole puhastunud ja peenendatud katsumuste ja kannatustega, mis kisuvad meid lahti loodud asjadest. Nagu loeme Apostlite tegude raamatust: „Meil tuleb paljude viletsuste kaudu sisse minna Jumala riiki.“¹⁸⁶

Jumalik ärkamine

¹⁸³ Raison d'être (*pr*) – olemispõhjus – *Tlk*.

¹⁸⁴ Karmeliit Püha Kolmainuse Philippe peab oma *Summa theologiae mysticae* proloogis (1874, p. 17) samuti passiivset meelte puhastumist üleminekuks puhastavalt teelt valgustavale teele ja vaimu passiivset puhastumist eelsoodumuseks ühendavale teele minekuks. Selles nagu ka paljus muus on teda järginud P. Vallgonera, O.P., kes on isegi tema tööst sõna-sõnalt maha kirjutanud. Püha Vaimu Antonius, O.C.D., on samuti teinud, summeerides teda oma teoses *Directorium mysticum*.

¹⁸⁵ Kl 3, 9-14.

¹⁸⁶ Ap 14, 21.

Pärast pimedat ja piinavat vaimuööd, nagu ütleb püha Risti-Johannes, toimub jumalik ärkamine: „Hing kasutab unestärganu hingamise võrdkuju“, ja lisab teiste sõnadega: „Kui leebe ja armastav on ... Sinu ärkamine, oo Sõna ja Abikaasa, minu hinge keskmes ja sügavuses ... kus üksi, salaja ja vaikuses Sa elad nagu selle Isand.“ See jumalik ärkamine on Sõna sisendus, kes kuulutab oma valitsemist, oma au ja intiimset magusust.¹⁸⁷

See sisendus näitab Jumala palet, mis kiirgab arme ja töid, mida Ta täide viib. „See on selle ärkamise suur rõõm: tunda loodut Jumala kaudu ja mitte Jumalat loodu kaudu, tunda tagajärgi põhjuse kaudu ja mitte põhjust tagajärgede kaudu.“¹⁸⁸ Siis on täitunud psalmisti palve: „Tõuse, Issand, miks Sa magad?“ – „Tõuse, Issand,“ märgib püha Risti-Johannes, „Sa äratad meid ja valgustad meid, mu Issand, et me saaksime tunda ja armastada õnnistusi, mida Sa oled alati meile andnud.“¹⁸⁹

Sama armu on kirjeldatud 40. psalmis: „Ma ootasin Issandat suure ootusega; Ta kummardus mu poole ja kuulis mu appihüüdmist ja tõmbas mind üles õuduse august ja paksust porist ning asetas mu jalad kaljule ja kinnitas mu sammud. Ta pani mu suhu uue laulu.“¹⁹⁰

Selles võimsas ja aurikas ärkamises saab hing hinguse Pühalt Vaimult, kes täidab ta pilgeni oma headuse ja kirkusega, „milles on Ta temale sisendanud armastust enda vastu, mis ületab kõik kirjeldused ja kõik meeled, Jumala sügavates asjades“.¹⁹¹

Need armud on ettevalmistus teiseks ärkamiseks surmatunnil, mil kehast väljuv hing näeb ennast kohe vaimse substantsina, nagu inglid ennast näevad. Ja see kõige viimane ärkamine toimub kirkusse minemise hetkel, kui kehast eraldunud hing näeb Jumalat palgest palgesse ja iseennast Jumalas. Õnnelikud on pühakud, kes lähevad otse Taevasse. Kui ümberringi kurdetakse nende lahkumise pärast, siis nemad on jõudnud oma teekonna lõppu nägemise selguses, mis neile rõõmu teeb. Nagu ütleb Evangeelium, on nad astunud oma Issanda rõõmu.

Elav leek

Juba maa peal annab jumalik ärkamine hingele täiusliku armastuse leegi, mis on *osasaamine sellest elavast leegist, mis on Püha Vaim ise*. „Hing tunneb endas seda leeki, mitte ainult nagu tuld, mis on teda kasutanud ja magusas armastuses ümber muutnud, vaid ka nagu tuld, mis sees põleb ja leegi tekitab. ... Ja see on Püha Vaimu töö hinges, mis on armastuses ümber muudetud, nii et Tema sisemine tegevus paneb ta leeki välja saatma. ... Ja nii on need hinge teod kõige väärtuslikumad ja isegi ühel ainsal neist on rohkem teeneid ja väärtust kui kõigil sellel, mida hing on võinud selles elus teha peale selle muutumise ja kui palju seda võib ka olla; ... sama erinevus on süüdatud puunoti ja leegi vahel, mis sellest lahvatub. ... Seepärast ei saa sellel astmel hing ise ühtegi tegu korda saata – see on Püha Vaim, kes teda neid tegema paneb. ... Seega näib hingele, et mil iganes see leek sütib ... kingib see talle igavese elu ... see annab hingele teada, milline

¹⁸⁷ *Llama de amor viva*, stanza IV, 3-4.

¹⁸⁸ *Ibid.*, 5.

¹⁸⁹ *Ibid.*, 9.

¹⁹⁰ Ps 40, 2-4.

¹⁹¹ *Llama de amor viva*, stanza IV, 17.

on igavese elu maik ... selle läbi saab hing kogeda Jumala elu, nagu ütleb Taavet: „Mu süda ja mu ihu hüüavad rõõmsasti elava Jumala poole.“¹⁹²

See leek haavab hinge, kuid haav on õrn, tervistav ja surma põhjustamise asemel lisab ta elu, sest see hing, kes on kõige rohkem armastusest haavatud, on kõige püham. Nii ütleb püha Risti-Johannes, et „see haav on meeldiv“ ja ta lisab, et see „juhtus, kui seerav haavas (Assisi) püha Franciscuse hinge armastusega“.¹⁹³

Kui süda nõnda põleb armastusega oma Jumala vastu, siis kontempleerib hing tulelampe, mis kõiki asju kõrgemalt valgustavad. Need on jumalikud täiused: tarkus, headus, halastus, õiglus, ettehooldus, kõigeväelisus. Need on nii-öelda jumaliku vikerkaare värvid, mis üksteist hävitamata on lahutamatult seotud Jumala intiimses elus, Jumaluses, nagu seitse vikerkaarevärvi on ühendatud ühes valges valguses, kust nad lähtuvad. „Kõik need on üks lamp, mis on Sõna. ... See lamp on kõik need lambid, kuna ta valgustab ja põleb kõigil nendel viisidel.“¹⁹⁴

Hingejõud on siis nagu sulanud jumalike lampide särasse;¹⁹⁵ see on tõeliselt igavese elu eelmäng.

„Hing on täiesti neeldunud nendesse helladesse leekidesse ja ta on igas neis õrnalt haavatud ning kõigis neis sügavamalt ja õrnemalt haavatud eluarmastuses, nii et ta võib üsna selgelt näha, et see armastus kuulub igavesele elule, mis on kõigi õnnistuste ühendus. Nii et sellel astmel olev hing teab hästi Mõrsja sõnu Ülemlaulus, kus Ta ütleb, et armastuse lambid on tule ja leekide lambid.“¹⁹⁶

Leek, mida targad neitsid peavad oma lambis alal hoidma, on sellest leegist osasaamine.¹⁹⁷

Järgmised read hiljutisest kommentaarist Ülemlaulule on väärt mõtisklemist: „Jumalik armastus on põlev tuli. Ta tungib hinge põhjani. Ta põleb, kuid ei hävita, vaid muudab iseendaks. Materiaalne tuli, mis põletab puud kuni selle kõige sisemiste kiududeni ja rauda kuni selle viimaste molekulideni, on selle tule võrdkuju, kuid kui nõrk võrdkuju! Mõnikord, eriti suure armu mõju all, lahvatab jumaliku armastuse tules põlev hing leegitsema. Need leegid tõusevad otse Jumalani. Tema on nende printsii, nagu Ta on nende eesmärk ja Tema pärast põleb hing armastuses. Armastus, mis hinge Jumalani tõstab, on ainult loodud, lõplik, analoogiline loomata armastusest osasaamine, kuid sellele vaatamata on see tõeline, tegelik ja kindlakujuline osasaamine Issanda olemuslikust leegist.“¹⁹⁸

Seepärast võime mõista, miks püha Risti-Johannes võrdleb sageli Jumalast läbistatud hinge õhu ja tule liiduga leegis, mis pole midagi muud kui õhk tules. Kahtlemata on alati suur distants Looja ja loodu vahel, kuid Jumal siseneb oma tegudega puhastatud hinge nii intiimselt, et jumalikustab selle, suurendades seal pühitseva armu hulka. Ja pühitsev arm on tõeline ja kindlakujuline osalemine Tema siseelus, Tema loomuses, mis on Jumalus.

¹⁹² *Llama de amor viva*, stanza I, 20-22; cf Ps 84, 3.

¹⁹³ *Ibid.*, II, 12.

¹⁹⁴ *Llama de amor viva*, stanza III, 3.

¹⁹⁵ *Ibid.*, 9.

¹⁹⁶ *Ibid.*, 5.

¹⁹⁷ Cf Mt 25, 4-7.

¹⁹⁸ Robert de Langeac. *Virgo Fidelis* (Lethielleux, 1931), p. 279.

Ühendav armastus saab siis hinges nagu tulemereks, mis „ulatub kõige kaugemate kõrgusteni ja sügavusteni, täites need üleni armastusega“.¹⁹⁹ See armastus, alguses vaevu märgatav, kasvab üha enam, kuni hing kogeb üha suurenevat nälga Jumala järele ja põletavat janu, millest räägib psalmist: „Sinu järele januneb mu hing, sind ihaldab mu ihu!“²⁰⁰ See on tõeliselt nende õndsus, kes janunevad õigluse järele, see on tõeliselt taevase elu eelmäng, tõeliselt igavese elu algus – *quaedam inchoatio vitae aeternae*, nagu ütles püha Thomas. See on ülim, kuid normaalne armus elatava elu areng maa peal, kirkuse seeme – *semen gloriae*.

Mida järeltame sellest õpetusest, mis võib meie, vaeste surelike jaoks liiga ülev näida?

Kindlasti oleks see meie jaoks liiga ülev, kui me poleks ristimisega vastu võtnud elu armus, mis ka meis peab arenema igaveseks eluks; kui me poleks sageli vastu võtnud püha Kommuniooni, mille otsene tagajärg on meis oleva armu suurenemine. Meenutagem, et iga meie Kommunioon peaks olema eelmisest palavam, sest iga neist peaks meis suurendama Jumala-armastust ja nii meeletama meid järgmisel päeval Issandat vastu võtma innukama tahtega.

Nagu ütleb püha Risti-Johannes, vaimsed hinged, kes seda ühendust tahavad, saavutavad selle, kui nad ei põgene katsumuste eest, mida Jumal nende puhastamiseks neile saadab.

Täpselt sama õpetuse võib leida Siena püha Katariina „Dialogis“, kus meile seletatakse Kristuse järgmisi sõnu: „Kellel on janu, see tulgu minu juurde ja joogu. ... Selle ihust voolavad elava vee jõed.“²⁰¹

„Kõiki teid, koos ja eraldi, kutsus minu Tõde, kui Ta hüüdis Templis, öeldes: 'Kellel on janu, see tulgu minu juurde ja joogu...' Seega oled sa kutsutud armu elava vee allika juurde, ja sinu jaoks on õige hoiduda Tema ligi, kes peab saama sinu sillaks, laskmata end tagasi pöörata ühelgi kiuslikul tuulel, mis võib tõusta, ega hüvel või õnnetusel, ja pidada vastu, kuni sa leiad mind, kes annab eluvett magusa armastuse Sõna, minu ainussündinud Poja läbi.“²⁰²

„Kuid sul peab olema janu, sest kutsutud on ainult need, kes janunevad. 'Kellel on janu,' ütleb Ta, 'see tulgu minu juurde ja joogu.' Kellel ei ole janu, see ei pea vastu, sest väsimus peatab ta või lõbu takistab teda ... ta pöördub tagasi väikseimagi tagakiusamise pärast, sest see ei meeldi talle. ... Mõistus peab vaatama väljendamatusse armastusse, mida ma olen sulle näidanud oma ainussündinud Poja läbi. ... Inimene, kes on täis minu armastust ja ligimesearmastust, leiab end paljude tõeliste vooruste hulgast, ja siis tekib hingel janu: *ta januneb vooruse ja minu Nime au ning hingede päästmise järele*; kõik teised janud on temas kustutatud ning surnud. Siis sammub hing kindlalt ... olles vaba enesearmastusest; ta on tõstetud kõrgemale iseendast ja kaduvatest asjadest. ... Ta kontempeerib sügavat armastust, mida ma olen sulle avaldanud ristilöödud Kristuses. ... Mõõduvatest asjadest tühjendatud süda täidetakse taevase armastusega, mis võimaldab ligi pääseda armuveel. Sinna jõudnud, astub hing läbi ristilöödud Kristuse ukse ja maitseb eluvett, kustutades oma janu minus, kes ma olen Rahuookean.“

¹⁹⁹ *Llama de amor viva*, stanza II, 9.

²⁰⁰ Ps 63, 2.

²⁰¹ Jh 7, 37-38.

²⁰² *Dialogo*, c. 53.

Milliseid praktilisi järeldusi võime kõigest sellest teha? Peaksime ütlema ja kordama seda palvet oma õnnistatud Issandale:

„Issand, anna mulle teada takistustest, mille ma sean kas teadlikult või ebateadlikult minus oleva armu teele. Anna mulle jõudu need kõrvale heita ja kui ma olen selles hooletu, kõrvalda need armulikult ise, kuidas ma ka selle läbi ei kannataks. Mida peaksin Sinu heaks sel päeval tegema, mu Jumal? Näita mulle, mis minus on, mis Sulle ei meeldi? Õpeta mind õigesti lugu pidama oma Kallihinnalisest Verest, mida Sa minu eest valasid, sakramentaalsel või vaimsel Kommunioonil, kus meil on võimalik juua Verd Sinu armastava Südame haavast.

Pane mind, oo Issand, armastuses Sinu vastu kasvama. Anna, et meie sisemine pöördumine ei lõpeks kunagi; et ma ei lahutaks end kunagi Sinust; et ma võtaksin vastu kõik, mida Sa oled suvatsenud mulle anda ja et ma ei seisaks ees armul, mis läbi minu valatakse teisesse hingedesse, et anda neile valgust ja elu.“

Pax in veritate

Ja nii ei ela püha Thomase sõnutsi inimene enam iseendale, vaid Jumalale.²⁰³ Ta võib öelda koos püha Paulusega: „Jah, mulle on elamine Kristus ja suremine kasu!“²⁰⁴ Elu ei ole minu jaoks õppimine, töö ega mingi loomuliku tegevuse liik, vaid Kristus.

Selline on tee, mis viib selle pooleldi katselise ja peaaegu katkestamatu teadmiseni õndsast Kolmainsusest, kes meis elab. Ja see paneb püha Katariina „Dialogi“ lõpus ütlema:

„Oo igavene Kolmainsus, oo Jumalus, oo jumalik Loomus, kes Sa andsid oma Poja Verele nii kõrge hinna, Sina, oo igavene Kolmainsus, oled põhjatu meri, kuhu ma sukeldun – mida rohkem ma seda teen, seda rohkem ma leian, ja mida rohkem ma leian, seda rohkem ma Sind otsin. Sinu kohta ei ole kunagi võimalik öelda: küllalt. Hing, kes on Sinu sügavustes küllastunud, soovib Sind ikkagi lakkamatult, sest ta januneb alati Sinu järele. ... Sa oled tuli, mis põletab alati ja ei kustu kunagi, tuli, mis hävitab iseendas kõik hingede enesearmastuse, mis sulatab kogu jää ja annab kogu valguse. See valgus on ookean, kuhu hing sukeldub üha sügavamale ja leiab seal rahu.“

Millise parema kommentaari võiksime leida nendele püha Pauluse ülevatele sõnadele filiplastele: „Jumala rahu, mis on ülem kui kogu mõistmine, hoiab teie südamed ja mõtted Kristuses Jeesuses.“²⁰⁵ See on kolmanda pöördumise vili, mis on tõepoolest taevase elu eelmäng.

MÄRKUS: KUTSEST USUMÜSTEERIUMIDE SISEKAEMUSLIKULE PALVELE

ÜLAL juhtisime tähelepanu sellele – ja seda teemat oleme mujal pikapeale edasi arendanud –, et *Püha Vaimu seitse andi on ühenduses armastusega*²⁰⁶ ja arenevad järelikult sellega koos. Seepärast on võimatu omada suurel määral armastust, omamata

²⁰³ II-IIae, Q. XVII, art. 6, ad. 3.

²⁰⁴ Fl 1, 21.

²⁰⁵ Fl 4, 7.

²⁰⁶ *Perfection chrétienne et contemplation*, t. I, pp. 338-417; t. II, pp. 430-477.

samal ajal ja samal määral mõistmise ja tarkuse andi, mis koos usuga on ilmutatud müsteeriumide *kontemplatsiooni* printsiip. Mõnedel pühakutel nagu pühal Augustinusel puudutab see kontemplatsioon vahetult müsteeriume endid, teistel nagu pühal Vincent de Paulil aga nende müsteeriumide praktilisi järeltusi, näiteks Kristuse Müstilise Ihu liikmete elu. Kuid mõlemal juhul on see kontemplatsioon. Andide üleinimlik *laad*, tegutsemisviis, mis lähtub Püha Vaimu erilisest sisendusest ja mis ületab vooruste inimliku viisi,²⁰⁷ on esiteks *varjatud* nagu askeetlikus elus, kuid saab müstilises elus *avalikuks* ja *sagedaseks*. Tegelikult inspireerib Püha Vaim tavaliselt hingi vastavalt nende tavapärasele õpetatavusele või üleloomulikule meeletatusele (s. t vastavalt vooruste ja andide omamise astmele). See on kindlalt traditsiooniline õpetus.

Oleme mujal²⁰⁸ ka näidanud, et püha Thomase järgi ei ole andidel inimlikku laadi, mis *eriliselt erineks nende üleinimlikust laadist*. Kui see nii oleks, siis saaks esimest alati täiustada, ilma et see viimase ni kunagi küündiks ja ei oleks talle seega olemuslikult allutatud.

Nüüd kui andidel ei ole inimlikku laadi, mis eriliselt erineks nende üleinimlikust laadist, siis tuleneb sellest, et – nagu me tihti öelnud oleme – kõigile tõeliselt vaimsetele hingedele on antud *üldine kauge* kutse või kutsumus usumüsteeriumide kontemplatsioonile – sisekaemuslikule palvele, mis üksi saab anda sügavat ja elavat arusaamist lunastavast Lihakssaamisest, pidevalt meie seest elavast Jumalast, Kolgata Ohvrast, mis on olemuslikult jäädvustatud Missa ajal altaril, ja Ristimüsteeriumist, mida peaks kordama igas õiges ja sügavas kristlikus elus. Ometi ei tähenda see üldine ja kauge kutse sedasama, mis on isiklik ja vahetu kutse, samuti nagu piisav kutse ei ole seesama, mis tõhus kutse.

Äsja andsime selles küsimuses järele seisukohale, mida me ei olnud küsinud (ja millega me muide nõus ei ole), nimelt, et „täiuse negatiivne element, see tähendab *loodust lahtiütlemine peab olema kõigi hingede puhul samasugune*: täielik, absoluutne ja universaalne; vabatahtlike vigade puudumises ei saa olla astmeid. Kõige väiksem nagu kõige suuremgi hävitab täiuslikkuse ... ühest niidist on küllalt, et inimest vangis hoida.“

Me ei arva, et loodust lahtiütlemine on kõigi puhul *sama*, kas siis suurimate pühakute puhul või nende hingede puhul, kes on jõudnud minimaalse täiuslikkuse ni. Ja peamine põhjus on see, et täiuslikkus ei välista mitte ainult vigu, mis on otseselt vabatahtlikud, vaid ka neid, mis on *kaudselt vabatahtlikud*; neid, mis tekivad hooletusest ja suhtelisest leigusest, varjatud ja pool-teadlikust egoismist, mis ei lase hingesügavustel täielikult Jumalale kuuluda. Samuti on siin teatud suhe armastuse intensiivse kasvu ja selle ulatusega, mille tulemusel armastus järk-järgult välistab isegi need takistused, mida me rohkem või vähem teadlikult armu tööle meie hingesse ette asetame.

Kui siis, nagu meile on lubatud, iga hing on kutsutud Jumala-armastuses kasvamisega kõrvaldama kõiki vabatahtlikke vigu, isegi kõige väiksemaid, isegi neid, mis on kaudselt vabatahtlikud, siis õnnestub see ainult kõrge armastusastme vahendite abil. See armastus on silmnähtavalt võrdeline iga üksiku hinge kutsumusega – Lourdes'i Bernadette'il ei ole see sama, mis pühal Paulusel –, kuid see armastusaste peab olema kõrge. Ilma selleta ei kuulu hingesügavik täielikult Jumalale, ilma selleta jääb ikkagi alles natuke egoismi, mis näitab ennast küllalt sageli vigade läbi, mis on vähemalt kaudselt vabatahtlikud.

²⁰⁷ Cf St. Thomas, I-IIae, Q. LXVIII, art. 5.

²⁰⁸ *Vie Spirituelle*, Nov. 1932 (Suppl., pp. 65-83): *Les dons ont-ils un mode humain?*

Kui hing peab olema täiuslik, siis peab temas olema rohkem armastust kui tal oli siis, kui ta alles algajate või meistrite ridadesse kuulus, just nagu füüsilises korras täismehega eeldab suuremat füüsilist jõudu kui lapsepõlves või noorukieas – kuigi võib olla, et *juhtumisi* on noormees jõulisem kui täiskasvanud mees.²⁰⁹

Mis järeldub hingesügavike puhastamisest, mis on vajalik kogu egoismi ja varjatud uhkuse kõrvaldamiseks? Hiljutine selle küsimuse uurimus sisaldab järgnevat:

„Ma pean õigeaks, et passiivset puhastumist (mis on müstilises korras) on vaja selleks, et saavutada puhtus, mis on nõutav müstiliseks ühenduseks ja selles mõttes, millest räägib püha Risti-Johannes. ... Kuid ma eitan, et passiivset puhastumist on vaja puhtuseks, mis on nõutav armastuse ühenduses tahete ühtivuse läbi. – Selle erinevuse põhjus on sügav. Müstilise ühenduse jaoks, mis hõlmab sisekaemuslikku palvet ja armastust, ei piisa aktiivsest puhastumisest just sellepärast, ei piisa et *tahte puhtusest*. On vajalik, et lisanduks hinge olemuse ja jõu teatud *psühholoogiline puhtus*, mis seisneb nende kohandamises jumaliku sisekaemuse olemisviisile.

Tähtis küsimus on seega: *Kas passiivne puhastumine püha Risti-Johannese järgi ei ole vajalik tahte sügavaks puhtuseks? Kas see ei ole vajalik rohkem või vähem teadliku egoismi ja nende kaudselt vabatahtlike vigade kõrvaldamiseks, mis ei sobi kokku armastuse täiusega ja samuti täiusega, mis on sissevalatud voorustel ja andidel, mis arenevad koos armastusega nagu sama vaimse organismi erinevad funktsioonid?*

Meie vastus sellele äärmiselt tähtsale küsimusele ei ole hetkekski kaheldav.

Piisab, kui lugeda „Pimedast ööst“ kirjeldust nendest algajate vigadest, mis teevad meelte puhastamise hädavajalikuks. Siin ei ole tegemist mitte nende vigadega, mis on vastandatud *psühholoogilisele puhtusele*, millest autor räägib, vaid vigadega, mis on vastuolus *tundlikkuse ja tahte moraalse puhtusega*. Need on tõepoolest, nagu seda ütleb püha Risti-Johannes, seitse peapattu, mis väljenduvad vaimuelu korras vaimse apluse, vaimse laiskuse ja vaimse uhkusena.

Sama võib märkida meistrite vigade kohta, mis teeb hädavajalikuks vaimu passiivse puhastamise. Need on „vana inimese plekid, mis ikka veel hinge jäävad nagu rooste, mis kaob ainult tugeva tulega“. „Need meistrid,“ ütleb püha Risti-Johannes, „on tõeliselt allutatud loomulikele kiindumustele, neis on tahumatuse, kannatamatuse hetki, neis on ikka veel varjatud vaimuuhkust ja egoismi, mis paneb neid vaimseid hüvesid kasutama viisil, mis pole neist piisavalt lahti öelnud, ja nii käivad nad illusioonide teerajal.“ Ühesõnaga, neil pole *hingesügavust* mitte ainult psühholoogilises puhtuses, vaid ka moraalses puhtuses, mis on nõutav. Tauler on rääkinud samast asjast, soovides eriti puhastada hingesügavused kogu enesearmastusest, kogu vähem või rohkem teadlikust egoismist. Seega on meie arvamus, et passiivne puhastumine on hädavajalik sügava moraalse puhtuse jaoks. Kuid see puhastumine kuulub müstilisse korda. See ei ilmne alati nii kindlalt kontemplatiivsel kujul kui seda on kirjeldanud püha Risti-Johannes, kuid pühakute elulugudes, nende hulgast isegi kõige aktiivsemate nagu püha Vincent de Pauli omas, näitavad nende sisemisi kannatusi käsitlevad peatükid, et neil kõigil on ühine alus, mida keegi pole paremini kirjeldanud kui püha Risti-Johannes.

Viimane ja väga tähtis mõõndus tehti meile seoses tuntud lõiguga „Elavast leegist“, st. II, 23:

²⁰⁹

Non sunt judicanda ea quae sunt per se, per ea quae sunt per accidens.

„Siin on paslik märkida, miks neid on nii vähe, kes selle ülla astmeni jõuavad. On vaja teada, et see ei ole sellepärast, et Jumalale meeldib väheseid sellel kõrgel vaimsel astmel näha – vastupidi, Talle meeldiks, kui me kõik sinna tõuseksime. ... Kui Ta neid väikestes asjades proovile paneb ja näeb, et nad kohe põgenevad töö juurest ega taha end allutada vähimalegi ebamugavusele või suretamisele ... Ta leiab, et nad ei ole piisavalt tugevad, et kanda arme, mida Ta neile andis, kui Ta neid puhastama hakkas, ja ei puhasta neid rohkem.“

Selles suhtes on hiljuti järele antud: „*Me oleme nõus, et püha Risti-Johannes käsitleb siin vaimset abielu ja väidab, et Jumala tahe on see, milleni kõik hinged peaksid sellel astmel jõudma.* Kuid me eitame, et see tähendab universaalset kutset müstilisele elule. ... Meie meelest tekib segadus veast eristada kahte elementi, mille püha Risti-Johannes on lülitanud *vaimseks kihluseks ja abieluks* nimetatud liidu kahte astmesse. Üks neist kahest elemendist on peamine ja püsiv, teine juhuslik ja mööduv. *Peamine element on tahteliit Jumala ja hinge vahel* – liit, mis tuleneb vabatahtlike vigade puudumisest ja armastuse täiusest. *Juhuslik element* seisneb jõudude tegelikus liidus, mis on sõna otseses mõttes *müstiline liit* – liit, mis ei saa olla pidev.“

Sellisel eeldusel on võimalik, et übermuutev ühendus või vaimne abielu saab inimeses olemas olla, *ilma et ta oleks kunagi olnud müstilises liidus.* Müstiline liit on ainult *juhuslik* element nagu sisekõne või mõistuspärane nägemus Pühast Kolmainsusest, mida on maininud püha Teresa.²¹⁰ Meile aga näib selgena, et püha Risti-Johannese järgi ei saa olla übermuutvat ühendust, kui vähemalt aeg-ajalt ei toimu *kontemplatsiooni jumalikust täiusest*, sisekaemuslikku palvet,²¹¹ mis lähtub andidest, mis on nüüd jõudnud vastavusse täiusliku armastuse astmega. Ta ütleb, et see on „isegi nagu tuli, mis tungib puuhalgu ... ja olles seda oma leegiga rünnanud ja haavanud, töötleb teda niikaua, kuni saab sellesse siseneda ja muuta ta iseendaks.“²¹²

Pealegi on meie arvates täiesti kindel, et *sügav tahteliit Jumala ja hinge vahel*, mis on übermuutva ühenduse peamine element, eeldab *hingesügavike moraalset puhastumist* – puhastumist rohkem või vähem teadlikust enesearmastusest või egoismist, mis on vähemalt paljude kaudselt vabatahtlike vigade allikas, ja see hingesügavike moraalne puhastumine nõuab püha Risti-Johannese järgi *passiivset puhastumist*, mis kõrvaldab algajate ja meistrite vead.

Seepärast püsime koos paljude dominiiklastest ja karmeliitidest teoloogidega selle juures, mida oleme öelnud püha Thomase ja püha Risti-Johannese õpetuse kohta Püha Vaimu andidest. Lõpetuseks meenutame eriti neid kahte tähtsat teksti:

*Meelte öö on üldine ja saab osaks paljudele; need on algajad.*²¹³ Olles passiivne, on see puhastumine või öö müstilisest korrast: „Meistrite või edasijõudnute teeks ... nimetatakse *valgustuse või sisekaemusliku palve* teed, kus Jumal ise hinge värskendab ja toidab.“²¹⁴ Seepärast on kontemplatsioon pühaduse normaalne tee isegi enne, kui ollakse jõudnud ühendavale teele, ja seepärast on mõeldamatu, et hing oleks vaimse abielu või

²¹⁰ 7. maja, ch. 1-2.

²¹¹ Püha Risti-Johannese järgi (*Noche oscura*, I, ptk. XIV) „on valgustav tee sisekaemusliku palve tee, kus Jumal ise hinge värskendab ja toidab“. *A fortiori*, inimene ühenduse teel.

²¹² *Llama de amor viva*, stanza I, 16.

²¹³ *Noche oscura*, I, c. VIII.

²¹⁴ *Noche oscura*, I, c. XIV.

ümbermuutva ühenduse astmel, ilma et ta oleks kunagi olnud usumüsteeriumide kontemplatsioon, mis on meis armastusega kõrvuti arenevate Püha Vaimu andide tähtis töö.

Me ei saa nõustuda, et püha Risti-Johannese sugune vaim oleks saanud mõelda ainult midagi *juhuslikku*, kui ta kirjutas lõigu, mida me just tsiteerisime ja mida me lõpetuseks veekord kordame:

„Meistrite või edasijõudnute teeks ... nimetatakse *valgustuse või sisekaemusliku palve* teed, kus Jumal ise hinge värskendab ja toidab.“

Isa Reginald Marie Garrigou-Lagrange, O.P. (1877-1964) on arvatavasti 20. sajandi suurim katoliku teoloog. (Teda ei tohi segamini ajada tema onu, piibliteadlase isa Lagrange'iga.) Isa Garrigou-Lagrange äratas algselt tähelepanu 20. sajandi alguses oma modernismi-vastaste kirjutistega. Tunnisades, et modernism – mis eitas jumaliku Ilmutuse objektiivset tõde ja kinnitas dogma arenemise hereetilist konseptsiooni – andis hoobi otse katoliku usu juurtele, kirjutas isa Garrigou-Lagrange klassikalisi töid apologeetikast, kaitstes katoliku usku filosoofia, kuid eriti teoloogia abil. Isa Garrigou-Lagrange õpetas Roomas *Angelicumis* 1909-1960 ja oli mitmeid aastaid Püha Ameti ja teiste Rooma kongregatsioonide nõunik. Kõige rohkem kuulsust on talle aga toonud tema vaimne teoloogia, eriti tema rõhutamine, et kõik on kutsutud pühadusele ja tema innukas väide, et sisekaemuslik palve ja sellest tulenev müstiline elu on pühaduse ehk kristliku täiuse normaalne tee. Sellest vallast on tema klassikaline teos „Siseelu kolm astet“ (*Les trois étapes de la vie intérieure*), kus katoliku usk paistab silma kogu oma hiilguses nagu võrreldamatu tervik, struktuur ja ilu, mis on määratud tõstma inimest armu jumalikku ellu ja panna temas õitsema pühitseva armu ja Püha Vaimu seitsme anni üleloomuliku organism – kogu tõelise müstika läte. Tema teiste tuntud teoloogiliste tööde hulgas on „Jumala-armastus ja Jeesuse Rist“ (*L'amour de Dieu et le Croix de Jésus*), „Päästja Ema ja meie siseelu“ (*La mère de Saveur et notre vie intérieure*), Providentsia (*Providence*), Predestinatsioon (*Prédestination*), „Igavene elu ja Kristus-Päästja“ (*La vie éternelle et Christ le Sauveur*). Tema tähtsaim filosoofia-alane töö on „Jumal, Tema eksistents ja loomus: mõnede agnostiliste vasturääkivuste tomistlik lahendus“ (*Le Dieu, son existence et sa nature: La solution tomistique de certaines antinomies agnostiques*).

Vaevalt et isa Garrigou-Lagrange'i töödele tulevastel aastakümnetel võrdseid leidub.